

היכל הקודש ברסלב

הלימוד היומי

בי"ת נצחי,
שנים מקרא ואחד תרגום,
נ"ך, רמב"ם

לעתיד בעולם הבא
מזכירין אותו כל מה שלמד
בעולם הזה
(שיחות הר"ן כח)

על ידי
לימוד
שיעורים אלו
אנו נותנים
את החומש
ואת המעשר
להקדוש
ברוך הוא
(עצתו אמונה)

פרשת דברים תשפ"ה

היכל הקודש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

היכל הקודש

כארא פאדק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

היכל הקודש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

היכל הקודש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

היכל הקודש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

היכל הקודש

וויליאמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

היכל הקודש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

היכל הקודש

בלומינגדאו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

היכל הקודש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

צו הערן די

הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט"א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

גורפס ע"י

קורן הדפסה
היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

פת למאי ניהוש לה כי - בקונטרס לא גרס האי עד מילתיה דשמואל. ונראה טעמא, משום דלמא יקשה וזע על פת יתור מן האחרים. מיהו אין בשביל כך להגיה הספרים. **י"ח** מח' אינם ניקיים אלא מן המומחה - ואף על גב דקא חשיב חלב הוצרך לחשוב בגינה, לפי שאין טעם אסורין שדה, שחלב אסור משום עירוב חלב טמא, אבל טעם בגינה הוא משום

גילוי כדפרישית לעיל (לה, א). מיהו לרבי ירמיה

- 1 דמפרש לעיל (שם) טעם בגינה משום צמצוץ
- 2 חלב טמא, לפירוש רש"י, קשה: לרבי יהודה למא
- 3 הוצרך לשנות כאן בגינה: ודוחסתא דא חשיב
- 4 בזאת הברייתא במקום חלב חתיכת דג שאין בה
- 5 סימן. **תנינא** לאה דתנו רבנן - חזמה, דהא הני
- 6 במתניתין: וישראל רואהו, משמע: הא לא חזי ליה
- 7 כל שעתא אסורו ויש למרה: דרדואתא לאו דוקא.
- 8 אלא רוצה לומר יכול לראותו. **א'** דליכא דבר
- 9 טמא בעדור פשיטא - דכיון דישב בעד עדור,
- 10 וליכא למיחש לגילוי כיון שכל שעה הוא תופס
- 11 בידו, אם כן ליכא למיחש למידי. מיהו היכא עדי
- 12 לחוש לגילוי - אסור, כדפרישית לעיל דמסנת
- 13 לא מהני מדי היכא חזקת דכאמרין ב"הגות
- 14 בתרא" (בבא קמא קטו, ב).
- 15 **חתם** קא בעי ליה למשקח - ואם תאמר:
- 16 דקארי לה מאי קארי? פשיטא דבוצר
- 17 לגת נתן ויש לומר: דסלקא דעתיה דמוקשה דהוא
- 18 דרין בוצר לאכילה, והא דנקט לגת - לרבותא
- 19 (רב"ה) ודחלל, ואפילו הכי לא הוכשר.
- 20 כאן

אסורין בחותם אחד; חילתית, מוריים, פת, גבינה - מותרין בחותם אחד. פת למאי ניהוש לה? אי משום איחלופי קריא בחממא - מידע דיע, דחיישי בךשערי נמי מידע דיע; אי פי הדרי - כינו דאיכא חותם אחד לא מרח חלבי. ורב, מאי שפא גבינה? דלא מרח חלבי; חלב נמי לא מרח ומיזין! אמר רב פהנא: אפיין חלב געילי חתיכת דג שאין פה סימן - היינו בשר! - תרי גוויי בשר. ושמואל אומר: ב"ח אסור בחותם אחד, מח"ג מותר בחותם אחד; בשר, וין, חבכל - אסורין בחותם אחד; מוריים, חילתית, גבינה מותרין בחותם אחד. לשמואל, חתיכת דג שאין פה סימן היינו בשר, תרי גוויי בשר לא אמרינן. תנו רבנן: אין לוקחין ימ"ח מח"ג בסוריא - לא וין ולא מוריים ולא חלב, ולא מלח סלקונדרית ולא חילתית ולא גבינה, אלא מן המומחה; וכולן אם נתארח אצל פעל הבית - מותר. מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי,

דאמר רבי יהושע בן לוי: שגר לו פעל הבית לביתו - מותר; מאי טעמא? פעל הבית לא שביק דיתירא ואכל איסורא, וכי משגר ליה, מפאי דאכיל משדר ליה. וימלח סלקונדרית. מאי מלח סלקונדרית? אמר רב יהודה אמר שמואל: מלח שפל סלקונדרי רומי אוכלין אותה. תנו רבנן: מלח סלקונדרית - שחורה אסורה, לבנה מותרת, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: לבנה אסורה, שחורה מותרת; רבי יהודה בן גמליאל משום רבי חנינא בן גמליאל אומר: זו וזו אסורה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לדרבי האומר לבנה אסורה, קירבי דגים לבנים טמאים מעורבין בה; לדרבי האומר שחורה אסורה, קירבי דגים טמאים מעורבין בה; לדרבי האומר זו וזו אסורה, זה וזה מעורבין בה. אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל: וכן אחד היה בשכונתנו, שהיה מחליק פניה בשומן חזיר. **"הר אלו אסורים."** למעוטי מאי? לחזקה - למעוטי בידוע, לרבי יוחנן - למעוטי מוריים וגבינת בית אונייקי, וסתמא ברבי מאיר. **משנה** ואלו מותרין באכילה: חלב שחלכו גוי וישראל רואהו, והדרבנן אף על פי ששנמנמן אין בהן משום הכשר משקה, וכבשין שאין דרכן לתת לחתוך וין וחומץ, וטירת שאינה טרופה, וציר שיש בה דגה, ועלה של חילתית, וזיתי גלוסקאות המגולגלין. רבי יוסי אומר: השלחין אסורין. החתבים הבאים מן הפסולה - אסורין מן התפתק - מותרין. וכן לתרופה. **גמרא** תנינא דתנו רבנן: וישב ישראלי בצד עדור של גוי, וגוי חולב ומביא לו, ואינו חושש, היכי דמי? אי דליכא דבר טמא בעדור, פשיטא! ואי דאיכא דבר טמא בעדור, אמאי? - לעולם דאיכא דבר טמא, וכי קאי חזי ליה, וכי יתיב לא חזי ליה; מהו דתימא: כיון דתיב לא חזי ליה, ניהוש דלמא מייתי ומיערב ביה, קא משמע לן: כיון דכי קאי חזי ליה, איתתוהי מירתת ולא מיערב ביה. **"הדרבש"**. דבש למאי ניהוש לה? אי משום איצרובי - מיסרף סרי, אי משום בישולי גוים - נאכל כמו שהוא חי, אי משום געויל גוים - נותן טעם לפנים הוא ומותר. **"הדרבנא דאף על פי ששנמנפות אין בהן משום הכשר משקה."** ורמינהי: הבוצר לגת - שפאי אומר: הוכשר, הלל אומר: לא הוכשר, ואודי ליה הלל לשפאי! - התיב קא בעי ליה למשקה, הכא לא קא בעי ליה למשקה. **"וטירת שאינה טרופה"**. תנו רבנן: איזו היא טירת שאינה טרופה? כל שראש ושררה ניפר, ואיזו ציר שיש בה דגה? כל שפילכת אחת או שתי כילכית

אסורין בחותם אחד - לשגר ביד גוי, דכיון דבשר ותכלת דמיון יקריס טרח ומזיף לחתילפס, ועל גזר נכנסו. ואחלוב פריך לקמן. חילתית - לחתילין חזי בזה, פורתא הוא דמחני, ולא טרח ומזיף. **פת למאי ניהוש לה** - כלל לא גרסין. והבא אלא במלתא דשמואל גרסין לה. (והכי) (והכא) גרסין: מאי שנא אבינה ברי, חתיכות דג - דמיון יקריס ומזיף. **שמואל** ב' - שמואל לא פליג אדרב, אליא קסבר: לא צריך לתאונדו סימנא למיתני אחרתו ועל פת חתית, כדמפרש ואילי. **ושמואל** - אמר לך חתיכת דג היינו בשר, וכיון דבשר אשמועינן דגים בכלל, ופת למאי ניהוש לה - דניחב לה סימנא לחתיר ולמיתני חפצי? אי משום איחלופי ב' - מני איכא למיחש. ב' חזירי - שמו ש עמו חדומה לו - פשיטא לן: כיון דאיכא חותם לא טרח ומזיף במידי דלית ליה חותמא. ויבי גרסין: ושמואל חתיכת דג היינו בשר ותרין גוויי בשר לא אמרינן, פת למאי ניהוש לה? ב' אין לוקחין ימ"ח מח"ג - שחוננים שבסוריא חשידי דלא קפדי א"לפני עור לא תתן מכשול" ומזבני לישראל דברים שלקחו מן הגוי. מיהו אינהו גופיהו מוריים - אכלי אסורא, הלכך אם נתארח אצלו מותר לאכול עמו. שיער לו - במנתה. סלקונדרי רומי - נחתומין שבבומי. אוכלין אותה - ואסור, משום שמערבין בה קירבי דגים טמאים, ודמיון גדולות ששין ממה. וכן אחד - גוי היה. למעוטי בידוע - גבי כבשין שזרכן לתת לחתוך וין וחומץ, ואם בידוע שנתן וין שם - אסורין אפילו בהנאה. למעוטי מוריים - דאסור בחלב בהנאה. ודך סתמא רבי מאיר היא. **משנה** והדרבננוט = אשכולות של ענבים, שאינה טרופה - שניכרין חתיכות דגים. עלה של חילתית - דהא לא מספקין מוריים וזיתי גלוסקאות המגולגלין וזיתים הכבוטין בכלי עגול ומתחממן ונעצצין אמיליון כעין גלוסקא. מגולגלן כמה "מגולגלת", שנתחממו וטרפו מחמת שמנן, ובלעו מולחש. ובגמרא (מ, ב) פריך: פשיטא, למאי ניהוש לה. שלחין אסורין - אוזיתים כדמריד. ובגמרא (מ, ב) מפרש לה. מן הפסולה - הנמכרין בסל לפני החנוני אסורין. בגמרא מפרש: מוריים שסבלין עיליון וין. מן התפתק - מקום כינוסן של חגבים מלוחין. מותרין - דאין מולף עיליון עד שנותנו לפניו למכור. וכן לתרופה - מפרש בגמרא. **גמרא** יושב ישראלי - אפילו אין רואהו. **ימ"ח** - שמו יעירב בו וין. הבוצר לגת - לדרבן בגת ולעשות מהן וין. הוכשר - לענין טומאה במשקה הנזקל הואיל ולכן דר עומדין נחא ליה במאי דנפיק מנייהו. דהדרבננוט עצמן לא לאכילה. כל ישראלי ושריה בין טמא לטהור, שהטמאים ראשורן חריים ואין להן חוט חשדור. כילכית - גדילה אמיליה בצד דגים טמאים, ואם יש שם ציד דגים טמא אין כילכית גדילה בו.

שטומות

שטומות
שטומות

עבודה זרה אין מעמידיהן – פק שני דף מ עמוד א – מתוך מהדורות “אבן ישראל – (שטיינזליץ) רלא רש”

שומטות – לשון “שטק על הים” – חביות פתוחות – לא סגי בהא, דאיכא למימר מעלתא נפ ביה, ובגדים כל שיש בהן סנפיר וקשקשה ופסולת לאילו טרפות” (חולין נט, א). אלמא אין סניפין דליגין בדבר אחר, וקשיא לתירויהו. אבל בגופן – לאכול גופן של דגים של טרית. מריש הוה מטבילנא בציר – בחד סימן, או בראש או בשדרה, דהוה סלקא דעתי דכי פליגי רב הונא ורב נחמן בגופן פליגי, אבל בצירן אפילו רב הונא מודה. 1
בצירן נמי לא מטבילנא – נסדידא לי רב הונא. 2
בשחיכות שוות – כשנחמדין אותן יחד מתבחרות, וניכרת ונראת שדיו כולן מרג אחד. ומי אשרי כחאי גוונא בארתא 3
דשחיכות קלפי – דיש לומר: גוונא טהורין 4
וטמאין יש, וקשקשין מן הטהורין באו, ואנא לא מיסר אסרינא – לאכול גופן משום קלפי 5
דמישחתיא בארבה, ורב אשי קאמר לה. דקאמר 6
לי רב פפא – דשרתוהי רב הונא, עריבת – סיפיה קטנה, כולן מותרות – דכי היכי דהואי בהך – 7
הואי נמי בבוליה ואולו לעלמא. תחלמא קריא 8
משלח חכמים גדולים, שהם כדוי לסמוך עליהם על מה הקדקא, נמי כדוי – מקום. עובין 9
= ביצים שלחן. משריין – דג עצמו במעי אמו. 10
זה משריין מבחיין – דג טהור לאחר שהוטלה ביצתו משרעת ועומדת מאלהי בחול, אבל דג טמא משריין מבפנים ואם לאחר שנגמדין ביציו במעיו. סימני סימין – של עף טהור. 11
שבורות – משוכה, שררהה בראשה אחד והולכת ומקשרת ומשכבת. ועגוללת – עגולה 12
מצידיה ומגוללת, דאין צידהו רחבים, ראשה אחר – דרחב, פלסרא בלעלו. כלומר, עשר 13
כבר שררה מתחתיו בית מושבו, חלמון = אלבוסיל, חלמון – מידיל, צבת השחן – צב 14
הולטא משלי ביציו הן, עב הוא כוכרילי – בלע, הדומה לצפריר, ונקבא מנייה דאם 15
ריקבה וניקבה מטמא במגע, בשדחת חולין (קכו, ב). 16
והתינא 17
שיפוירי ואסר, שיפוירי דרב הונא בר חיננא ושרי. אמר רב ירמיה מודפת, לרדיי אמר 18
לי רב פפי: כי שרא בר חיננא – בצירן, אבל בגופן – לא. אמר רב אשי, לרדיי 19
אמר לי רב פפא: כי שרא בר חיננא – אפילו בגופן; ואנא לא מיסר אסרינא 20
– דקאמר לי רב פפא, ולא מישרא שרינא – דהא אמר (לי) רב יהודה משמייה דעולא: 21
מחלוקת למטב בצירן, אבל בגופן – דברי הכל עד שיהא ראש ושררה ניפר של כל אחד ואחד. ותיב רב חיננא בר אדי קמיה דרב אדא בר אהבה, ויתיב וקאמר: גוי שהביא עריבה 22
מלאה חביות ונמצאת פילבית באחת מהן, פתוחות, סתומות – היא מותרת וכולן אסורות. אמר ליה: מנא לך הך? – מתלתא קראי שמייע לי, מרב ושמאל ורדי ויחנן. 23
אמר רב ברונא אמר רב: קורבי דגים ועופרין אין נקחין אלא מן המומחה. רמי ליה עולא 24
לרבי דוסתאי דמן בירי, מדקאמר רב: קורבי דגים ועופרין אין נקחין אלא מן המומחה, מפלג 25
דגן טמא אית ליה עופר, ורמיניה: דג טמא משריין, דג טהור מטיל ביצים! – סמי מקאן 26
עופרין. אמר ליה רבי ורוא: לא תיסמי, תתויהו מטילי ביצים ניהו, אלא זה משריין מבחיין 27
וזה משריין מבפנים. למה לי מומחה? לבדוק בסמינא? דתניא: בסמינא ביצים קד סימני דגים. 28
סימני דגים סלקא דעתך? סימני דגים סנפיר וקשקשת פתיב בהו! אלא, בסמינא ביצים קד 29
סימני עופרין דגים, ואלו הן סימני ביצים: כל שבוררת ועגוללת, ראשה אחד בר וראשה 30
אחד חד – טהורה, שני ראשיה תדין ושני ראשיה פדין – מטמא, חלמון מבחיין וחלמון 31
מבפנים – מטמא, חלמון מבחיין וחלמון מבפנים – טהור, חלמון וחלמון מעורבין זה בזה – זו 32
היא ביצת השרין! אמר רבא: משנימוחו. ולרבי דוסתאי דמן בירי דאמר: סמי מקאן עופרין, 33
והתינא: 34
הירושלמי דפירקי: נתן רב רבא אמר קמיה שמואל: ידע אנא מפרשא בן עובר דגים טמאים לעוברי דגים טהורים. עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורים אורכים. ומי ליה דהא 35
סלפוא, אמר ליה: כזה מהו? פירוש: הראה לו עובר של דג טהור, ואמר ליה: טמא. אמר ליה: לא בשל לא דאמרת על טהור טמא, אלא סופך לומר על טמא טהור. משמע דיש עוברי דג טמא 36
דמין לשל טהור, כמו בבצים דאיכא דעורבא דרמאי ליונה, אלמא סימניו לאו דאורייתא. ואין לסמוך על סימני עוברי דגים! מיהו אין לאסור הבורבוש, כי אמר הוא שיש לו בגים ומשכין 37
בשעה שעולה מן המים.

עבודה זרה. כל הצלמים – פרק שלישי דף מא עמוד ב – מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) – רש"י

והא שברים ניתנו – ואם תאמר: בלא מלחיה דשמואל נמי תקשי רישא לסיפא, ורישא שברי צלמים מותרין, וסיפא הבניה דר ורגל אסורין ויש לומר: דאי לא מלחיה דשמואל הוה אמינא שברי עבודה זרה אסורין, וסיפא משמעא פסיר בשברי עבודה זרה.

בעומרין על בסיסין – פירש הקונטרס: על בימוס שלהן. ולשון "מצא" קשיא. דמשמע בשוק או בשדה! לכך נראה לרבינו חם

לפרש: שיש להם בית מושב רחב שיושבין עליו
לבדם, ואינם נראים כשברים אלא נראה שכן הן
מתחלה נענשו. **איתביה** ההואא שברי
צלמים הרי אלו מותרין הא שברי עבודה זרה
אסורין – נראה לפרש דהכי פריך: דף משנה סתמא
שנויה דרבי מאיר לא הוכרח בה, ואם כן נוכל
להעמיד אף מצאם הבניה דר, וכו'. דרך חזקתא
כלום שנחלקו רבי מאיר ורבנן מיירי הכא. והכי
דיקו: בשלמא לרבי מאיר דאסר צלמים עצמם –
הוצרך לשנות היות שברים, אבל לרבנן השתא
צלמים עצמם שר שברים מביאינא אלא שמע
מינה למידק אתא: אם שברים יש עבודה זרה
אסורין, והשתא ליכא לשנוי דרשני לעיל, הוא
הדן אפילו שברי עבודה זרה מותרין, ומשום דקא
בעי למיתג' מצאם הבניה דר, וכו'. דרך חזקתא
שיך אלא אליבא דרבי מאיר דאסר סתם צלמים,
אבל לרבנן ערוין הקשיא בדוכתה: אמאי חגי
שברי צלמים אלא לא לדקדק דא שברי עבודה זרה
אסורין: ומשום: לא תוקמה כרבי תודוק את שברי
עבודה זרה אסורין, אלא תוקמה כרבי מאיר
ותודוק: הא צלמים עצמם אסורין, אבל שברי
עבודה זרה לעולם מותרין. ומאחר שבה
למשמענא סתמא כרבי מאיר, איך להקשות מה
שחקשניו לעיל לשמואל: ליתני שברי עבודה זרה
ובל שכן שברי צלמים, דאי תנא שברי עבודה זרה
לא היינו כובלין לדקדק: הא צלמים עצמם אסורין,
אלא: לא עבודה זרה עצמה אסורה, ובתא
עלמא ודאי, ואין להקשות: מאחר דמוקי לה כרבי
מאיר, לימא משום דבעי למתני סיפא דרשני לעיל.
כי נראה אחר דחתך בדידות כי בא לאשמעינן
יחידש שברים, ומניח שברי עבודה זרה משום
סיפא. אבל השתא אקמרי לך לא לאשמעינן
בשברים כלל, ולא בא אלא לדיקו. אבל אליבא
דשמואל משמע דא להודיע דשרבים מותר
כדבראיתא לעיל.

מדברי מאיר נשמע לרבנן – לפרוש רבינו חם
דפירש לרבנן דאסרי כל צלמים אף אין
בידם כלום חוץ מגאנרטי עמוד על פתח מדינה.
נראה דהוה מצי למפטר מרבנן גופיהו, דלעולם
בצלמים האסורים יש להחמיר בשברים כשברי
עבודה זרה עצמה. ולרבנן שבריהם מותרין, דדבר
ידוע הוא שאינם ממעיקין יותר מרבי מאיר, ואם
כן לימא מרבנן גופיהו נשמע דשברי עבודה זרה
מותרין, דאם צלמים אסורין שבריהם מותרין,
ובקונטרס נמי דקדק דהוה מצי למפטר מרבנן גופיהו ומצלמים שיש בידם מקל או צפור
ושבריהם מותרין. אלא משום ללא חזוין בהדיא במתניתין דשרו שברי צלמים שוקן אסורין.

ואין ספק מוציא מיד ודאי – בתמיה. פירוש: ואין ספק היתר הרגיל מוציא מיד ודאי? דאי
בשאינו רגיל – אפילו ספק איסור אין מוציא מיד ודאי, והתנא בדמוכח בפרק קמא
דחולין (י. א) גבי עור ספק פוגם וכו'.

חזקה על חבר וכו' – בירושלמי קאמר: תפח בשמת בתוך היישוב, פירוש: ביישוב הדעת.
ומכניסה במוץ גל – פירוש: של חרא האהא ברגן פני הבית כדי שלא תחתיב במעשר,
ומותרין (בבא מצעא פה, א) אין הטבל מותרין במעשר עד שיראה פני
הבית, פירוש: לאחר שנעשה דגן, ואם הכניסה במוץ שלה או יוכל לאכול עראי, וכדתינא
בתוספתא. ובפרק קמא דביצה (יג, א) מיתיל לא: הכניס שבלי לאכול מהם עישה אוכל מהם
עראי ופטור. ואכילת הבית דנקט חסא, משום דכל אכילת בהמה אפילו חשבון קעל של חשבון הוא עראי, וכדאמרין (פאה פרק א משנה ו) מאכיל לבמהא לחיה ולעופות עד שיתאחר בבית.
אבל אם ראה פני הבית ברגן, או אף אחרו בבית או בשדה לא יוכל לאכול עראי ואף לא להאכיל בהמה. דהנאה של כלוי איסורה נאכלת.
והתם תלינן בשמא הכניסה במוץ, ואף על גב דמדברנן אסור לאכול קבע – אי ספק מעשר ומוציא מיד ודאי דרבנן.

על בסיסין – על כן, מקום המחוץ לה. כיון דאותבינוהו התם ודאי פלחי להו. לאו יירבו
בתי דגון על פשתן דגון – אלמא חשיבי להו שברים. **משם ראה** – בהמיה. התם – לאו
עבודה זרה שבורה קחשיבי לה. דאיתיה סבור, וכו' שראו אברים חשבוין שלו על מפתח.
שבקיה איסריה לרבנן – גבורת ושררת הצלם עובות והלכה והשבע על המפתח. איסרה

= שר שלו, כמו: "איסריה דעניותא" (בבאזיטת
חולין בפרק "טל הבשר" דף קה) ובי"ע
פסחים, פסחים קכ"ב, וכתבא כרבי מאיר –
ואף על גב דאסר צלמים עבודה זרה שבריהן.
ומקשינן: ולרבי יוחנן דקאמר הכא מודה רבי
מאיר דשברי צלמים מותרין. מדריב מאיר
נשמע לרבנן, דרבנן נמי שרו בשברי עבודה זרה.
דאז צלמים לרבי מאיר נשמעו עבודה זרה
ניתנו. ומדריב מאיר נשמעו לרבנן, דכי היכי
דקאמר שברי צלמים מותרין הכי נמי ודאי
סבירא ליה לרבנן צלמים שיש בידין מקל או
צפור שבריהו מותרין. והוי שני צלמים:
מדברנן נשמע לרבנן, דהא אסרי צלמים שיש
בין מקל או צפור ומכל מקום שבריהן מותרין.
והא ידא קאמר הכי, משום דלא חזוין בהדיא
במתניתין דא שר שברי שראו ארון צלמים שוקן
אסורין. **אמר רבי מאיר וכו'** – לשון
קרישא. הוי ספק ודאי – ספק להיתר ודאי
אסור. אי ספק מוציא מיד ודאי – שהחזוק
תחלה לאיסור. והא ודאי ודאי – כיון
שאנו רואין שנגמר מלאכתו דאיא בחזקת
טבל היה מיד. התם ודאי ודאי – כי היכי
דפשיטא לך שהיו טבל, הא נמי פשיטא לך
שעשינן התברר שרין. ומשוחזק בכך. ופשיטא
אימא ספק ודאי – כי היכי דמסתפקא לן
אם עשינן אם לאו, נמי מספקא לן אם הוי
מעולם ספק אם לאו, דאף על גב דנגמרה
מלאכתו השתא ומתבררוב כרבי, איכא למימר
לא באו לכלל טבל מעולם. דקבע להו כרבי
אושעאי – הדבנטיה במוץ שלה ולא ראה פני
הבית. ואף על גב דטבל שלה ראה פני הבית
מיתסר באכילת ערשין, והבא מחזקין להו
בחזקת מאכילתן ושרין להו באכילת קבע –
אין כאן ספק מוציא מיד ודאי, דאכילת קבע
דמארייתא לא אשחבין, ומדברנן הוא
דמיתסר, ודימננה רבנן לחזקת חבר לא תתקנת
ידיוהו. אבל אי הוה חזוין להו במתניתין קודם
שראו פני הבית ובאו לכלל טבל – לא נפק
חו מיד ודאי עד למעשריתו קמן. ומכניסה –
לחצויה במוץ שלה, והא מירנחא כרבי בגורן
בשערה. מירוח הוא גמר מלאכה. והכנסתו
לבית הוא קובעתו למעשר לאסור בו אכילת
עראי דאמרין ב"השוכר את הפועלים" (בבא
מציעא פה, א) וכיון דהכניסה ערשין גמר

מלאכה לא קבעה ליה לך, וכי מחדר להו וממחר להו בתוך הבית לא מקבעה, דפני
הבית הוא דקבעי ולא תוך הבית, כדיליף התם מ"ואכלו בשעריך", ואפילו מירוח
בשדה והכניס דרך גנות וקריפיות אמרין בבבבית (ו, ב) ללא מקבע. **כדי שתתא**
בהמיה אוכלת – להכי נקט "בהמיה", דמאכל בהמיה מחזק קחשיבי להו באכילת עראי,
אפילו אפילו איסורא דרבנן, כדנתן במסכתא (פאה פרק א משנה ו) מאכיל לבמהא
לחיה ולעופות עד שימרח בכר, אלמא מאכל בהמה עראי קרי ליה. דאילו גבי אדם,
אף על גב דלא נגמרו דא לאכול קבע אלא עראי. ולגבי לא ראה פני הבית נמי
בהמיה שריא, אבל אידו אסור מדברנן לאכול קבע אלא עראי, אבל אי ראה פני
הבית – אפילו מאכל בהמה חייב במעשר, ולא יוכל לאכול עראי ואף לא להאכיל בהמה. דהנאה של כלוי איסורה נאכלת.
לרע ולבהמה פטור, בדמאי תנינן לה.

מציק

עבודה זרה. כל הצלמים - פרק שלישי דף מב עמוד א - מתוך מהדורות "אבן ישראל - (שטיינזלץ) רמא רש"י

מציע - גברא אלאמא, וישראל וזהו. והצניץ בו - על שפת הבור לידע אם זכר. כהן - חכם ומורה הוראה הוה, ונתבון לחירות לה שיבת ימי הטומאה וימי שחרה. בירדלם = בלשון ארמי "אפא", מצוין - שם - וסבר אכלוהו או גרדוהו לחור שלקן, ולא איהל כהן זה על המזב. **כמין נפל** - וספק תשקע וליז, דשמא לא נפל היה אלא שפיר מלא רוח.

לידע אם רוח הפילה - ולא תשקע וליז ימי טומאה וטהרה אם נפל הפילה, ואם תמצ' לומר - וכו' - ואם רדא חיותו נפל דעין, יצין אם וכו' אם נקבה. ודאי ירדוהו - שחוקקין בכך, ודא ודאי הוה. שלו ושל הכירו - כן ששנין עובדין ליראא אחת, בין שזה עובד לפעור וזה למרקוליס. ודא דעבורה וזה מותרת לה ידי ביטול, נפקא לקמן (גב, א) מנה לגי שפוטל עבודה זרה וכו', שפסקה - הכזה עליה ישראל בפטוש עד שנתמעכה חזרתה, אבל לא חסרה כלום, הלכך לא ביטל. וחתנן - גבי גוי: פוסה אף על גב וכו'. חני מולי פסחא גוי - דגלי דעתיה ומבוי ומכסל לה. חתמא חסיה ישראל לא - דלא דמי לעבודה זרה שנשתברה מאליה, דהחם אמר: אידיז נפשה לא מעלה וכו', אבל תבא קסבר וכו' אף קדא עבודה זרה אפחיסה, ורבא אמר געילום כי פסחא ישראל - נמי - וחי ביטול מעליא. אלא - רבנן גזיר דכל ביטול ישראל לאו ביטול, גזירה דלמא מגבה לה וקני לה בהגבהה, דכל דכל הפקר כגון מצאיה נקנית בהגבהה. אין לה פסחה עמלויה? וטענה גזירה כדילפינן בפרק (רבי ישמעאל) (עבודה זרה ג), (א) מ'דושם בסתר'. מרקוליס - שי גויים שנובדין לגל של אבנים וקורין לה מרקוליס, וכל דבא זורק לה אבן, והיא עבודתה. מותרת - שהרי ביטלו הגוי שסתר לגל. כדרבא - דלמא מגבה לה לכולה מרקוליס בירשא וחדר מבטל ליה וסותרו. לצרבו - שצריך לשפאין, להסיק בשפאיה. היא ושפאיה מותרין - דדא ביטלה גוי, ששיפה (לצרכו). לצרבה - ליפותה. ושפאיה מותרין - דמיוק רזיק להו ולא פלה להו. ישראל ששיפה עבודה זרה - של גוי, דאי של ישראל - אפילו שחיב טיהי נמי לא ושפאיה אסורין, דעבודה זרה דישראל לאו בת בטולי היא. תתיו - דך דשיפה ישראל לצרבו. עבודה זרה שנשתברה מאליה. שוחק וזורה לרו - המוצא עובדיה וזה של שמתא. אסרו לו אף חיא נעשית זבל - כלומר, הוא מתכוין לאבריה שלא ידנה ישראל ממנה. וגם עתה ידנה ישראל ממנה שיהי שחוקקין נעשים זבל, ונאמר: "לא ידבק בידך מומנה". גזירת דרבין - שתמא לעבודה זרה, דקרתן במתניין (עבודה זרה מב, ב). ספק גוי תתבו - והוי ביטול. ספק ישראל תתבו - ולא הוי ביטול. מותר - דתלינן בגוי, וספק ספקא ביה, ואלא לא עבד מעולם. אף לא ידקות - מתניין קתני: זורעין תחתיה של אשירה ירקות בימות הגשמים, שהצל שמה לן, וכן צל אילן קשה להו ואין נהנה ממנה. אבל לא הירק נהנה, שהצל יפה לזן ונמצא נהנה מאשירה. כל אשירה אילן הוא. רבי יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים - ונמצא שהנביה נזרעה על הירקות ודוה לזבל, לעפא בער הירק נהנה מן האשירה. נביה דן העלץ הנושר מן האילן בימות הגשמים. ועיקר עבודה זרה קיימת - האילן לא בטל, הלכך נביה הנושרה ממנה אסורה.

ש'ל מציע אחד ברימון שהפילה גפל לבור, וכא כהן והצניץ לידע אם זכר אם נקבה, וכא מעשה לפני חכמים וטהירוהו, מפני שהולדה וברדלם מצוין שם; והא הכא דידאי הפילה גפל, ספק גרדוהו ספק לא גרדוהו, וקאיתי ספק ומוציא מידי ודאי? - לא תימא: הפילה גפל לבור, אלא אימא: הפילה כמין גפל לבור. - והא "לידע אם זכר אם נקבה הוא" קתני? - הכי קאמר: לידע אם רוח הפילה אם גפל הפילה, ואם תמצ' לומר גפל הפילה - לידע אם זכר אם נקבה, ואינעית אימא: כיון שהולדה וברדלם מצוין שם, ודאי גרדוהו. איתיביה: מצא בכבית יד, בכבית רגל - הרי אלו אסורין, מפני שמיצא בהן נעבדה אפמא? הא שברים ונינו! - הא תרנגמה שמואל: בעומדין על בסיסן. איתיביה: גוי מכבשל עבודה זרה שלו ושל חברו, וישראל אינו מכבשל עבודה זרה של גוי; אפמא? תיהיו פעבודה זרה שגששתברה מאליה! אמר אבין: שפסקה. - וכי פסקה מאי הוי? והא תנן: פסקה אף על פי שלא חסרה - בטלה! - הגי מילי דפסקה גוי, אבל פסקה ישראל - לא בטלה. ורבא אמר: לעולם כי פסקה ישראל נמי בטלה, אלא גזירה דלמא מגבה לה והדר מכביל לה, והוי עבודה זרה ביד ישראל, וכל עבודה זרה ביד ישראל אינה בטלה לעולם. איתיביה: גוי שהביא אבנים מן המרקוליס וחיה בהן דרכים ומטיאות - מותרות, וישראל שהביא אבנים מן המרקוליס וחיה בהן דרכים ומטיאות - אסורות; אפמא? תיהיו פעבודה זרה שגששתברה מאליה! - הכא נמי כדרבא. איתיביה: גוי ששיפה עבודה זרה לצרבו - היא וישפוייה מותרין, לצרקה - היא אסורה וישפוייה מותרין; וישראל ששיפה עבודה זרה, בין לצרבו בין לצרקה - היא וישפוייה אסורין; אפמא? תיהיו פעבודה זרה שגששתברה מאליה! - הכא נמי כדרבא. איתיביה, רבי יוסי אומר: שוחק וזורה לרוח או מפיל לים. אמרו לו: אף היא נעשית זבל וכתבי: "לא ידבק בידך מומנה" מן החרם; אפמא? תיהיו פעבודה זרה שגששתברה מאליה! - הכא נמי כדרבא. איתיביה, רבי יוסי בן יסיאן אומר: מצא צורת דרקון וראשו תתוך, ספק גוי תתבו, ספק ישראל תתבו - מותר, ודאי ישראל תתבו - אסור; אפמא? תיהיו פעבודה זרה שגששתברה מאליה! - הכא נמי כדרבא. איתיביה, רבי יוסי אומר: אף לא ידקות בימות הגשמים, מפני שהנביה נזרעה על הירקות ודוה לזבל, לעפא בער הירק נהנה מן האשירה. נביה דן העלץ הנושר מן האילן בימות הגשמים. ועיקר עבודה זרה קיימת - האילן לא בטל, הלכך נביה הנושרה ממנה אסורה.

דך

וזה ע

וזהו שיפיון דעיקר עבודה וזה קיימת וכו' – תימנה מאי קא פריך? דלמא שאני הוה דשפה גוי, ולחזי שרי אף בעיקר עבודה וזה קיימת, אבל הכא דשפה ישראל או נשתברא ממאליה אימאן לא דאסורין היאב (דאיכא) ודעיקר עבודה וזה קיימת ויש לומר, דשכי פריך: וזהו שיפיון דעיקר עבודה וזה קיימת, וקתני בשפיה ישר ומוחזין, ואפילו שו

ישראל נמי הוי שרי אי לאו גזרה דרבא, כדמשני רבי שמעון בן לקיש גופיה לעיל.

וְהָא שְׂפוּיין, דַּעֲיָר עֲבוּדָה וְרַח קִיָּמָה, וְקִתְנִי:
לְצַדִּיקָה - הִיא אֲסוּרָה וְשִׁפְטִיָּה מוֹתְרִין! רַב הוּנָא
בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ אָמַר: לִפִּי שְׂאֵין עֲבוּדָה וְרַח כְּמִלָּה
דְּרַךְ גְּרִילָתָהּ. אִיתִיבִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ לְרַבִּי
יִתְחַנֵּן: מָן שְׁבָרָאשׁ הָאֵילֵן שֶׁל הַקֶּדֶשׁ - לֹא נִהְיִין וְלֹא
מוֹעֲלִין, בְּרֹאשָׁהּ שֶׁל אֲשֶׁרָה - יִתֵּן בְּקִנְיָה, קָא סִלְקָא
דַּקְתָּהּ בְּגוֹן שֶׁשְׁבָרָהּ מִמֶּנּוּ עֲצִים וְקִנְיָתָהּ בָּהּ, וְקִתְנִי:
יִתֵּן בְּקִנְיָה! - הֵקָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ - בְּגוֹן דִּיאִיתִי
עֲצִים מוֹעֲלָמָא וְקִנְיָתָהּ בָּהּ, דִּיקָא נִמִּי, דַּקְתִּי גַבִּי
הַקֶּדֶשׁ: לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין, אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא
דִּיאִיתִי עֲצִים מוֹעֲלָמָא, הִינֵנּוּ דַקְתִּי גַבִּי הַקֶּדֶשׁ: לֹא
נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין - לֹא נִהְיִין מִדְּרַבְּנֵן, וְלֹא מוֹעֲלִין
מִדְּאוּרִינְתָא, דִּהָא לֹא קִדִּישִׁי; אֲלֹא אִי אֲמַרְתָּ שֶׁשְׁבָרָה
עֲצִים מִמֶּנּוּ וְקִנְיָתָהּ בָּהּ, אֲמַאי לֹא מוֹעֲלִין? הָא
קִדִּישִׁי - מִדִּי אִירָאִי, הֵקָא בְּגִידוּלִין בְּכֹאֵין לֹא אַחֲרֵי
מִכָּאן עֲסָקִינוּ, וְקָא עֲסָר: אֵין מוֹעֲלָה בְּגִידוּלִין, וְרַבִּי
אַבְבֵּי אָמַר רַבִּי יִתְחַנֵּן: מֵאֵי יִתְחַנֵּן? יִתְחַנֵּן בְּאַפְרוּחִין.
אָמַר לֵיה רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי יִרְמְיָה בֶּר תַּחֲלָא, אֲסָבְרָה
לָךְ: בְּאַפְרוּחִין, כָּאן וְכָאן מוֹתְרִין, בְּבִצִּים - כָּאן
וְכָאן אֲסוּרִין. אָמַר רַב אֲשִׁי: וְאַפְרוּחִין שְׂצָרִיכִין לֵאמֹר
בְּבִצִּים דְּמֹן. **מִשְׁנָה** הַמוֹצָא פְּלִים וְעֻלְהִים צוּרַת
חֲמָה, צוּרַת לִבְנָה, צוּרַת דְּרוֹקֵן - וְיֻלְיִכֶם לִים הַמֶּלֶח;
רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר: שְׁעַל הַמִּכְבּוּדִין -
אֲסוּרִין, שְׁעַל הַמִּכְבּוּזִין - מוֹתְרִין. **גְּמָרָא** לְמִמְרָא,
דִּלְחָנִי הוּא דְּפִלְחִי לְהוּ, לְמִדִּי אַחֲרִינָא? וְיִמְנִינִי:
הַשּׁוֹחֵט לְשׁוֹם יָמִים, לְשׁוֹם נְהֻרוֹת, לְשׁוֹם מִדְּבָר,
לְשׁוֹם חֲמָה, לְשׁוֹם לִבְנָה, לְשׁוֹם כּוֹכְבִּים וּמַעֲלֹת,
לְשׁוֹם מִיכָאֵל שׁוֹר הַגָּדוֹל, לְשׁוֹם שִׁלְשׁוֹל קָטָן - הִרִי
אֵלּוּ זִבְחֵי מִתִּים! אָמַר אַבְי: מִיפְּלַח - לְכָל דְּמִשְׁבְּחִי
פִּלְחִי: מִיצֵר וּמִפְּלַח, הֵן תַּלְתָּא דְּחִישִׁיבִי - צִירִי לְהוּ
וּפִלְחִי לְהוּ, לְמִדִּי אַחֲרִינָא - לְגוֹי בְּעֻלְמָא עֲבָדִי לְהוּ.
מִנְקִיט רַב שֵׁשֶׁת חוּמְרֵי מִתְנִיעִיתָ וְתִנִּי: כָּל הַמַּעֲלֹת
מוֹתְרִין - חוּץ מִמֶּזֶל חֲמָה וּלְבָנָה, וְכָל הַפְּרָצוּפִין
מוֹתְרִין - חוּץ מִפְּרָצוּף אֶדָם, וְכָל הַצּוּרוֹת מוֹתְרֹת
חוּץ מִצּוּרַת דְּרוֹקֵן. אָמַר מֶר: כָּל הַמַּעֲלֹת מוֹתְרִין
חוּץ מִמֶּזֶל חֲמָה וּלְבָנָה. הֵקָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ? אִילִמָּא
עוֹשֶׁה: אִי עוֹשֶׁה? כָּל הַמַּעֲלֹת מִי שְׂרִירָה וְהַכְּחִי:

רבינו

"לֹא תַעֲשֶׂוּן אִתִּי", לֹא תַעֲשֶׂוּן בְּדִמּוּת שִׁמְשֵׁי הַמִּשְׁמָשִׁין לִפְנֵי בְּמִדּוֹם: אֵלֶּה פְּשִׁיטָא בְּמִדּוֹמָא, וּבְדִקְתָּן: הַמּוֹצֵא בָּלִים וְעֲלֵיהֶם צוֹרֵת חֲמָה, צוֹרֵת לִבְנָה, צוֹרֵת דְּרָקוֹן - וְיֹלִיבֶם לִים הַמְּלַחָה. אִי בְּמִדּוֹמָא, אִימָא מַעֲצֵתָא: כָּל הַפְּרִצּוֹפּוֹת מוֹתְרִין חִיז מִפְּרִצּוֹ אֲדָם; אִי בְּמִדּוֹמָא, פְּרִצּוֹ אֲדָם מִי אֲסוּר? וְהִתְנָן: הַמּוֹצֵא בָּלִים וְעֲלֵיהֶם צוֹרֵת חֲמָה, צוֹרֵת לִבְנָה, צוֹרֵת דְּרָקוֹן - וְיֹלִיבֶם לִים הַמְּלַחָה: צוֹרֵת דְּרָקוֹן אִין, פְּרִצּוֹ אֲדָם לֹא! אֵלֶּה פְּשִׁיטָא בְּעוֹשָׁה, וּבְדִרְבֵּי הִנּוּא בְּרִיָּה דְּרֵב יְהֻשֻׁעַ: אִי בְּעוֹשָׁה, אִימָא סִיפָא: כָּל הַצּוֹרוֹת מוֹתְרִת חִיז מַצְרֵת דְּרָקוֹן, וְאִי בְּעוֹשָׁה, צוֹרֵת דְּרָקוֹן מִי אֲסוּר? וְהִכְתִּיב: "לֹא תַעֲשֶׂוּן אִתִּי אֱלֹהִי כִסֵּף וְאֱלֹהֵי זָהָב",

היו

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
0
1
2
3

הני אין – שמשין שבמזבז. אבל צורת דרקון דאינה במזבז שרידה. מניקה – אשה מניקה בן. כר אפיס – שטר וענשה שר. וחפיס את כל העולם – בשני רעבון. וחפיס' כמה וחפיס' דעתו'. אלמא פרעון אדם לרבי יהודה אסרו! והוא דנקט גירוא וקא בייל – אסור, על שם יוסף. אבל פרעון אדם גירוא שרי בזנאה. ציצין – תרגום של סנפיר. לשון אחר.

כמו שערות. פריקו – חליותיו. הלכה כרבי שמעון – שאם אין לו ציצין מותר. בריבי – כלומר. אדם גדול, וכן קרין לו בבינו. מצא טבעת – ולא הגביהה עד שבעלה הלך. ספור – הכוין על הלחי. ויפו של ים – לשון הים החזר לאחריו עשר וחמש עשרה פרסאות ושטוף כל מה שמוצא בדרך חזרתו. וכן עושה בכל יום. שלולית – כשנתנה רוח על יוצאע על גדותיו ופושט. מתיאישין מון – וברין דאישא גוי בטלה מדעתיה ולא למפלחה, ותו לא צריך לבטולה. מתיאישין מי מתיאיש – ענין הגוי שאיבדה קורא לה עבודה זרה, דמימר אמר וכו'. דמות צורות לבנות – גרטיק, בוח אריש – כיד לבדוק אם יהיו דבריהם מכוונים. לא תעשון כדמות שמש – הכא לא גרטיקן "במזבז". שאפשר לעשות כמות – ממש, כגון שמשין של מטה חצר ואולם והיכל במזבז, אבל שמשין של מעלה, שאי אפשר לעשות כמותו ממש אלא ציור דוגמאות. מותר. בית תבנית היכל – בארזו ורחבו ורומו ושיעור מדת פתחיו, אבל אם נשתנה במקצת גרטיק, וכן עושה מורה על השם רות, ושל ששה ושל שמונה, שאינן דומין לשל מקדש. ושל שבעה לא יעשה שהיא כשל מקדש, ואפילו של שאר מיני מתכות, שאף היא אף על פי שאינה של זהב כשרה במקדש כדילפינן ב"הקומץ רבה" (מנחות כה, ב) כמלל ופרט וכלל, אבל של עץ שרי, דאינה כשרה במקדש, דהפרט מפורש – מתכות. רבי יוסי בר יהודה אמר אף על עץ לא יעשה – שאף היא כשרה במקדש. ומלכות בית חשמונאי – עשאוה במקדש של עץ, לאחד שטימאן יוניס את ההיכל ונטלן כל כליו וגברה יד בית חשמונאי ונצחום. דרבי יוסי בר יהודה דרש ליה בריבוי מיעוט: "ועשית מנורת" ריבה, "זהב טהור" מיעט, "מקשה תיעשה ומנורה" חזר וריבה, ריבה כל מילי ומיעט חרס. כבעץ = בדיל. המשמשין לפני מזבז, אלמא, שמשין עליונים קאסר.

מזבין לה לגוי ופלח לה. תנן התם: דמות צורות לבנות היה לו לרכן גמליאל בעליותו בטבאל בפתל, שבהן מראה את ההדיוטות ואומר להן: כוה ראתם או כוה ראתם? ומי שרי? והתניב: "לא תעשון אתי", לא תעשון כדמות שמש המשמשים לפני! אמר אבי: לא אסרה תורה אלא שמשין שאפשר לעשות כמותן, כדתיא: לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אבסדרה תבנית אולם, חצר תבנית עזרה, שולחן תבנית שולחן, מגורה תבנית מגורה, אבל הוא עושה של חמש ושל שש ושל שמונה; ושל שבע לא יעשה אפילו של שאר מיני מתכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אף של עץ לא יעשה, כדרך שעשו בית חשמונאי. אמרו לו: משם ראיה? שפדין של ברזל היו וחופין כבעץ, העשירו – עשאוה של כסף, אחר הן העשירו – עשאוה של זהב. ושמשין שאי אפשר לעשות כמותן מי שרי? והתניא: "לא תעשון אתי" – לא תעשון כדמות שמש המשמשים לפני במזבז! אמר אבי: לא

רבינו שמואל בן מאיר גרס: סור אפס – כלומר, אמרו לו: עין ותדקדק כי אפס תבואה, וכן נמצא הרבה "סור" ולשון סור סכינא (תחליף ית, א), סור כספי (שם קה, א), הלכה כרבי שמעון בן אלעזר – פירש רבינו שמואל בן מאיר: ואפילו אי משכחת תנא דפליג. שבע מינה גוי מבטל עבודה זרה וזה לשון תלדיו – חומה: ממוצי אל נקט נמי: שבע מינה ישראל אינו מבטל עבודה זרה של גוי דאי משום

דמושה היא לקמן פרק רבי ישמעאל (נב, ב), דא גוי מבטל נמי ממתניתין היא ויש לומר: דשום דפשיטא ליה לא אינטריך לאשמועינן, דזא לקמן גבי ממתניתין נמי פריך פשיטא, והוצרך להנמידה שיש לו בה שותפות, ואפילו הכי אין כאן רבותא אלא מן הדיוק: ישראל הוא דאני מבטל אבל גוי מבטל אף על גב דאית ליה שותפות, וקישמעו לו ישראל אצותא דגוי פלה. אבל ישראל אחר שאין לו בה שותפות כלל – פשיטא לו דאני מבטל, ולכן פשיטא כאן דלא דחה לו שותפות. ולית ליה המציל בו – ואם דחה: דמיתנין ממתניתין, דקדתי ממתניתין: מצא תבנית יד וכו' הרי אלו אסורין, ודמינתי: המציל בו! ויש לומר: דמיתנין איכא לשנוי דמצא במקום שאין רבים מציין, אבל הכא בעבודה זרה קדתי שחיה מללך בדרך.

אידי דדמיה יקרים מזבין לה לגוי – וזה דאמרינן לקמן (נא, א): מכרה או משכנה (לצורך) ולצורך ישראל מותר משום דבטלה, וקא מפרש דהוא הדין בשאנין דקדתי ממתניתין: עלה מהדיא דהלוקח גרזאות, ולא קאמר דאידי דדמיה יקרים מזבין לה לגוי ויש לומר: דשאנין הכא דאיכא תרי ספקי לאיסורא, שזא גוי מיצאנה ועבדה, וקא לא מיצאנה ישראל שזא אידי דדמיה בו, אבל התם ליכא אלא חרד ספקא, דהא קיימא דאית ביד ישראל, ולהכי דאית

מבטל לה. אבסדרה תבנית אדם – שהאולם היה פרוץ במלואו לרוח מזרחית, והכי נמי אמרינן ב"לא יחפור" (בבא בתרא ה, ב): עלם לאבסדרה וזה דומה רוח צפונית אינה מוסבבת, ומכל מקום קרי ליה "רוח האולם" הרבה מקומות בתלמוד, כמו פתח המשכן שהיה פרוץ במלואו לרוח מזרחית וקרי ליה "פתח" בפסוק: לא תעשון אתי – תימה: כיון דפרעון אדם לחוריה אסור, אמאי אצטרך לאסור דמות שמשין שבמזבז? ויש לומר: דודאי ליכא למעלה שום מלאך ושרף ואופן וכוזב כדמות אדם ממש, דהכי נמי אמרינן פפרק קמא דתרגא (טו, א) דליכא עורף, אמאי אצטרך לאסור דמות אדם לחוריה אסור, אמאי אינטריך לאסור דמות אריבעה פנים בהרדוי תיפוק ליה דאיכא דמות אדם! ויש לומר: לחיבי אף כשמצא פרעון אדם השליש למצא במזבז, אי נמי, לעבור בשר לויקן. ויש לדרקדק מדלא קאמר "אלא", שמע מינה דדרשא ד"לא תעשון אתי" איתא אליבא דכולי עלמא, ואפילו אליבא דרבא דאוקי ממתניתין דלעיל אפילו במזבז, לדידיה לא תירוק מיניה דעשיית אדם מותרת דודאי אסורה היא, וכן משמע לקמן, דקאמר: טבעת שותחמה שקוע אסור לחחות בו, ומסתמא היינו בפרצון אדם, דאין רגילין לחחות בצורה כוכבים ומלות, וכן

דכלה, דפרעון אדם אסור לחחות לעשות. ומיהו, אהם צורות אדם שצובעים בסדינים בצבעים וכן ברכמה – מותרין, כיון שאין להם פרעון שלם אלא חצי פרעון.

לא

עבודה זרה. כל הצלמים - פרק שלישי דף מג עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - שטיינזלץ"

תוספות

לא אסרה תורה אלא גשופין שבמדור העליון - אומר רבינו יצחק דכל אלו תהריצם של אביי אמת, קו', דמודל קאמר בכל אדור ואדור "איאל אמר אביי" שמע מינה שלא היה חזון בו, אלא מתחלה היה דורש מן המבקר לאסור שמשיין של מטה כגון היכל ואולם, ואחר כך לאסור שמשיין שבמדור העליון כגון שרפים ואופנים, ובשמיים תחתונים תמה ולבנה כוכבים ומזלות שהם כקועים ברקיע שני. **שאני**

ר'בן גמליאל דהעירם עליו - דקשה הרב רבינו אלנחן: דלכאורה משמע שזהו רבן גמליאל לבד
לעשות, והא אמריה לוגו שבתו, ואפילו דבור
שאניו של שבת כדאמרין בפרק "השוכר את
הפרעלים" (בבא מציעא ז' א') גבי "חסום פ' פרתו
ודוש ביה" ויש לומר: דמצאח שאני, ויש שהיו
דריצם להחמיר שלא לתחתין לגוי חתום שיש בו
צורת אדם בשביל חוב, אלא אם כן היה הגוי
מביא לו מעצמו, וכן שלא לחנוך אותם רצועות
שיש בהם צורת אדם ברולת. אמנם יש סמך
לחשדא, היינו משום שהיה עלם ממות אדם כל
היורה בצורת דרקון, ושם שייך חשדא טפי
מבארחין, כדתנן: מצא כלים ועליהם צורת דרקון
כו' יוליכם אל המלך. ואנדרטין דקא חייש
לחשדא, היינו משום שהיה עלם ממות אדם כל
גופו בדיים ורגלים. **והא** ר' יהודה דאחרים עשו
לו - פירשו: ואפילו הכי הוזהר בו שמואל שלא
להשהותו אם לא יסמא עינו, שלא י'הסדורו
שעשו ועבר על "לא תעשה". ומשני: שאני רב
יהודה שחותמו בולט היה, ולא היה משום חשד
עשייה אלא משום חשד בעבדה זרה. **והא** רבן
גמליאל יחיד היה - ואם תאמר: אמאי לא משני
דצורת לבנה לא היתה בולטת, ולכך עשהה רב
גמליאל? ואומר רבינו יצחק ורבינו תם ורבינו
יצחק בן אשר, כי בתמה ולבנה ומזלות אין חילוק
בין בולטין ושאקעין, וכן בריקע שוקעין הם, ולא
מפליג בזה אלא גבי פירושין אחרים. **שעל**
הסדינין ועל המטפחות - רבינו תנאאל גרס:
מטפחות, וסדינין ומטפחות חד הוא. והלכך
מותרין מטפחות שיש צורת עבודה זרה.
שוחק תורה לרחו או במשל לים - בפסחים פ"ה
"כל שעה" (כו') אמיתי האי מתניתין גבי חמץ,
דהנך (מפור) (מפור) חורה לרחו או במשל לים,
ומבעיא לן בתורה: שוחק ומשל לים, או משיל
ליס בעיניה: חמץ ורחו: חמץ לראש מיתות עז
פירור, עבודה זרה דלים המלח לא בעי שחיקה.
פירוש: ולגבי חמץ לא משכתנא בשום דוכתא ים
המלח, אלא בעבודה זרה אשכנא בכמה דוכתי
דקאמיז וליך התנא ליה למלח. הלכך אף הכא
נמי דקתי "ליס" סתמא ים המלח הוא, ורב יוסף
אמר: אדרבה איפכא הוא. חמץ דמאס לא בעי
פירור, עבודה זרה דלא במאסא בעינן שחיקה.
פוסטמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודה

אריבעה פנים - פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת. דוגמת חיות הקדש, דכתיב "אח",
השריות אצלן. שבמפור העליון - בדרכיב "אח", אבל תמה ולבנה במדור התחתון הם.
דאחרים עשו לו - גרים, והא דרב יהודה דאחרים עשו לו - צורה בטבעת שהיה מניח.
כפי ענינה דרין - פחות צורתו. חשדא - שלא יאמרו, להא הוא עובד. חותמה - צורתה.
ומותר לחתום בה - כשהוא חותם שוקע החותם
בשעה ואינו נראה מנחוץ. חותמה שוקע -
אסור לחתום, דכשהוא חותם חי חותמה בולט.
ולקמן פריך: דכאמי נחוץ לחשדא דשף וריב
שם מקום שהיה במדינת נהרדעא. ויש אומר:
יכניה וגלחיו נטלו עמקון מאבני ירושלים
ומעפרה ונבאורו, והיינו דשף וריב
בנהרדעא - גשופן כאן ותנייש כאן. היינו
דכתיב: "כי רצו עבדך את אבניו" וכו'. **אנדרשא**
עלם. והא רבן גמליאל יחיד היה - ונחיש
לחשדא דפריקים - של חוריות, ולא היה
מחבוס בשעת בדיקת עינו, וכל זמא לא
חזו לה וליכא חשדא. למעלה מן חמים - על
אונגו הכלי. לפסח מן חמים - בשוליים ובדפנות.
מבזין - שמשמטתם בקו במאכל ובמשתה.
ואין מכוונדין דהתעשין להכשתי. היינו
צמדין. קומקומסין = סירות קטנות של מכתב.
משנה זוורה לרחו - שלא יכשל בה ישראל
ליהנות ממנה. **אף** הוא - אם יורנה לרחו, גם
על פי תנאה ממנה. **גמרא**
הרי

שילשול קָטן. ועשייה גְרִידָתָא מי
שְׁמִישׁ הַמִּשְׁמָשִׁין לָפְנֵי בַמְּרוֹם,
גִּזְזוֹ חֲמָה וּלְבָנָה, פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת! - שְׁאֲנֵי רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, דְּאַחֲרִים עָשׂוּ לוֹ. וְהָא
רַב יְהוּדָה דְּאַחֲרִים עָשׂוּ לוֹ, וְאָמַר לִיה שְׂמִיאל לִרְבִּי יְהוֹדָה: שִׁינָא, סָמִי עֲנִינָה
דְּרִין! - הִתֵּם בְּחוֹתְמוֹ בּוֹלֵט, וּמִשּׁוֹם חֲשָׁדָא; דִּתְנִיא: מַעֲטָת שְׁחוֹתְמָה בּוֹלֵט - אֲסוּר
לְהִינָחָה וּמוֹתֵר לְחָתוֹם בָּהּ, חוֹתְמָה שׁוֹקֵעַ - מוֹתֵר לְהִינָחָה וְאֲסוּר לְחָתוֹם בָּהּ. -
וּמִי חִיִּישִׁין לְחֲשָׁדָא? וְהָא בִּי כְּנִישְׁתָּא דְשָׁף וְיָחִיב בְּנִהרְדַּעָא, דְּאֹזְקִי בֵּיה אֲנִדְרֶשָׁא, וְהָווּ
רַבֵּן גַּמְלִיאֵל דְּיָחִיד נְהָא! - בִּין דְּנִישְׁוֹ הוּא, שְׂכִיחַ רַבִּים גְּבִיָּה, וְאִיבְעִית אִיקְמָא: דְּפִרְקִים
הוּא. וְאִיבְעִית אִיקְמָא: לְהִתְלַמֵּד שְׁאֲנֵי, דִּתְנִיא: "לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת", אֲבָל אִתָּה לְמַד לְהִבִּין
וּלְהוֹרוֹת. "רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר" וכו'. אִיזוּ הֵן מְכוּבְּדִין, וְאִיזוּ הֵן מְכוּבִּין? אָמַר רַבִּי:
מְכוּבְּדִין - לְמַעַלָּה מִן הַמַּיִם, מְכוּבִּין - לְמַטָּה מִן הַמַּיִם; וְשְׂמִיאל אָמַר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ מְכוּבִּין
הֵן, אֵלּא אֵלּוּ הֵן מְכוּבְּדִין - שְׁעַל הַשִּׁירִין וְעַל הַנְּזֻמִּים וְעַל הַמְּפֻעֵוֹת. תְּנִיא קוֹטְרִיָּה
דְּשְׂמִיאל: מְכוּבְּדִין - שְׁעַל הַשִּׁירִין וְעַל הַנְּזֻמִּים וְעַל הַמְּפֻעֵוֹת. מְכוּבִּין - שְׁעַל הַיְּדוּרוֹת וְעַל
דְּקוֹמְקוֹמְסִין וְעַל מַחֲבֵי חַמִּים, וְעַל הַסְּדִינִין וְעַל הַמְּטַפְחוֹת. **משנה** רַבִּי יוֹסֵף אָמַר:
שׁוֹחֵק זוֹרֵה לָרוֹחַ אוּ מְשִׁיל לָיִם. אָמַר לוֹ: אֵף הוּא נִעְשֶׂה זָבֵל, שְׁאָמַר: "לֹא יִדְבֵּק בִּידָךְ
מֵאוֹמֶה מִן תַּהֲרִם". **גמרא** תְּנִיא: אָמַר לָהֶם רַבִּי יוֹסֵף, וְהָא כְּבָר נֶאֱמַר: "וְאֵת הַמַּטְאֲהָכִם

אשר

הרי הוא אומר ויור על פני המים – דליכא למיחש לזבל, והאי דלא השליכו לים שלם – לא נתבזין אלא לבדקן כסוטות, שמינים בודקין אותם שחטאו חורגים אותם, כדאמרין התם (יומא ב, ט) זיבב וקטר – בסיקין, גיפח ונישק – באסכרה, שמוח בלבו – בהדרוקן, הסייה מנבייה – כדאמרין גמולות, מפלגת – לקמן מפרש, וידק וישרף נחלל קדרון –

נחלל קדרון אינו מגדל צמחים – משמע: אבל בשאר מקומות שחיקת כלי מחכות מגדל צמחים, וקשה: בדפרק "בסור הדס" (תו"כ פה, ב) קאמר: אין מכסין בשחיקת כלי מחכות לפי שאינו מגדל צמחים? ויש לומר: ולדחידה דאי אינו צמחיה, אבל כשהוא מזבל בקרקע המגדל צמחים הוא גורם ומסייע להצמיח, אי נמי, כשנשרף חורבן עגל מגדל צמחים, והתם איירי בלא שריפה, מקומות יש בו –

ואת המאמץ נמי – מ'ואבות אותו שחין' קא מותבי, אבל מ'ואשרוף' את חזקתא דאי, דכל כמה דלא שכיח לה מבורר בהדיא ואינו נעשה וכל אלו ואלו – דמיס החיצונים ודמים הפנימיים, ששיריהן נשפכין על יסוד מבורר החיצון והן יורדין מן היסוד להצפה, ומתערבין באמה – סילון של מים שהיה בעורה, ומעלין בהם – לאו קרבן מעילה קאמר, דאין מעילה ברם קדשים כדאמרין בפרק "הרצוא לו", אלא אסור להינות מתן אלא בדמים, לנגינם – לזבל גנוחיה, שפניו מלאים מקומות יש בו – ויש מגדל ויש שאינו מגדל, מפליא ליצינות – ליצינות מופלא, כדחגי רב יוסף, וכתב נחש הנחשים – כי בימים החמה בית ישראל מקטירין ואין אלמא עבודה זרה הוה, וכתבי "ובתת", וכן ארם אוסר – אתון קטשטירין לו לא היו ויכלין לאסור, שאין בהן כח להקצותו לעבודה זרה, דברתי נמי לא צריך – דמזרח ליצינות ממנו, עמד וכתבו – לפרסומי מילתא, דרזיי – לשון "ורח ליצור", ברפתריג – "תורם" – תורניק, "ורוח תשאם" – ורחא תטלטליק, אלמא "ושאם" לשון וירד וטלטל, אמרי לו הרי הוא אוסר – בדברי דמיס: "ויאמר דוד וישרפו" ומדלא כתב בחד קרבן "וישרפו ושאם" שמע מינה לאו תרייהו כדקאמרת, ששרפם ואחר כך וזרח לרוח, אלא וישאם פשם – ונטל עמו ונרנה מהם, ומתחלה אמר לעבדיו לשרפן כדמפרש ואולי, "וישרפו" לא מצי לאותבינהו לרבנן, דכל זמן שאין בודקין על ידי כתישה אינו נעשה וכל קשו קראי אהדי – "וישרפו" משמע אסור כהנא, "ושאם" משמע נהנה מהם, קרא שבא איתו, ויבטלה – אמר דוד לשרפם, ואל איתי ויבטלה – הדר "וישאם דוד", איתי הנתי גוי היה, נשפת מילכם – בבני עמון קאי, ועבדה זרה שלחם "מלכם" שהוא על שם מלכות, כדבתיב (מלכים א, ט) "ולמולך שמו" רבני עמון, והאי "עטרת מלכם" בעבדו קרא אומר, הכי מצי מנח לה – והלא כבד ששים מנח הוה, ומאד היה כבדיה, וקרא כתוב "ותיה על ראש דוד" וקרא חסד – הוה – האי ותיה על ראש דוד – לאו דמנח לה, אלא הכי קאמר: שזבה וראיהה לדר, ששעיו למדת ראשו והולמתה, כדלקמן, אבן שואבת – דרך אותה האבן להגביה המתכת והולתולה באידי, רותה ריהא לה – שהיתה נושאת לעטרה ומגבידהה, ששזה כבר וזה – והיינו "משקלה כבר וזה" – שקולה היא ככבר וזה, ואין תיה לי – עדות, עטרה זו מעידה על שני האבן למלכות, הולמתה – ויושבת בראשו יפה ומכונת למדת ראשו, מקום תפילין – הדין שבראשו למעלה מן הפרדת, מקום שמוחו של תינוק רופס, מקום יוש בראשו דראוי להניח שם שני תפילין – שרוב החרין

אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרף אתו באש ואבאת אתו שחין היטב עד אשר דק לעפר ואשאל את עפרו אל הנחל הירד מן ההר!" אמר לו: משם ראיה? הרי הוא אומר: "וירד על פני המים וישק את בני ישראל", לא נתבזין אלא לבדקן כסוטות. אמר להם רבי יוסף, והלא כבר נאמר: וגם את מעכה אמו הסירה מבגדיה אשר עשתה מפלצתה וגו' וידק וישרף בנחל קדרון! אמר לו: משם ראיה? נחל קדרון אינו מגדל צמחים, ולא? והתנאי: אלו ואלו מתערבין באמה ויוציאין לנחל קדרון, וגמליהן לנגיין לזבל, ומעלין בהן? – מקומות מקומות יש בו, יש מקום מגדל צמחים, ויש מקום שאין מגדל צמחים, מאי "מפלצתה"? אמר רב יהודה: דתהו מפליא ליצינותא, דרתני רב יוסף: קמין זכרות עשיתה לה, ויתיה נבעלת לא בכל יום. אמר להן רבי יוסף, והלא כבר נאמר: "ובתת נחש נחשת אשר עשה משה" אמרו לו: משם ראיה? הרי הוא אומר: "ויאמר ה' אל משה עשה לד שרף", "לד" – משקל, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והתם בדין הוא דכתותי לא הוה צריך, אלא פיון דתווא דקא מעו ישראל בהריה, עמד וכתותו. אמר להם, והלא כבר נאמר: "ועינוכו שם את עצביהם וישאם דוד ואנשיו!" ומאי משמע דהאי "וישאם דוד" לישאנן דרזיי? האו? כדמתרגם רב יוסף: "תורם ורוח תשאם", ומתרגמינן: תורניין ורוח תמלטלינן, אמרו לו: משם ראיה? הרי הוא אומר: "וישרפו באש", ומדלא פתיב "וישרפם וישאם", שמע מינה וישאם מקום, מפל מקום קשו קראי אהדי – כדבר הונא רמי, כתוב: "ויאמר דוד וישרפו באש", וכתוב: "וישאם" לא קשאי: פאן קודם שבא איתי הגיית, פאן לאחר שבא איתי הגיית, דכתבי: "וישק את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה כבר וזה", ומי שרי? איסורי הנאה ניהו! אמר רב נחמן: איתי הגיית פא ויבטלה, "משקלה כבר וזה", הכי מצי מנח לה? אמר רב יהודה אמר רב: ראיה לנח על ראש דוד, רבי יוסף ברבי חנינא אמר: אבן שואבת היתה בה דמות דרא לה, רבי אלעזר אמר: אבן יקרה היתה בה ששורה כבר וזה, "זאת היתה לי פי פקודיך גיית", מאי קאמר? הכי קאמר: שכבר שפקודיך גייתי – זאת היתה לי לעדות, מאי עדותה? אמר רבי יהושע על לוי: שהיה מניחה במקום תפילין והולמתה, והא כפי אגוניה תפילין? אמר רבי שמואל בר רב יצחק: מקום יוש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין, "ויוציא את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות", "נזר" – זו כלייא, "עדות" – אמר רבי יהודה אמר רב: עדות הוא לבית דוד, שקבל הראוי למלכות הולמתה, וכל שאינו ראוי למלכות אין הולמתה, "ואדניה בן חזית מתנשא לאמר אני אמלך" – אמר רב יהודה אמר רב: שמתנשא להולמו ולא הולמתה, "ועש על רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו" – מאי רבותיהיה? תנא: פולם נטולי סחול וחקוקי כפות הרגלים היו.

באן קודם שבא איתי הגיית – תימה: למה לא לקח גוי לבטל בעל כרחו רבי אלעזר הקפרי, ועוד, לאביי דמשני לעיל כשחשאו, אבל בשבחה אפילו ישראל מבטל עבודה זרה של גוי, למה לא שבריהו ויש לומר: ריש דחילין בין עבודה זרה של עץ לשל מתכת, וכן יש תירוצים בירושלמי: כאן בשל עץ כאן בשל מתכת, אבן שואבת היה בה – וכשהיה יושב על כסא מלכותו מניחה, ואבן שואבת שקיעה למעלה, ולא הייתה האבן שואבת חקוקה גזר, שהיה מניחה במקום תפילין והולמתה – פירשו: וזה נס גדול, ששם אן הראש עגול, והיא הייתה עגולה ממש ואף על פי כן הייתה מכוונת ומיושבת בראשו.

תנא

באן קודם שבא איתי הגיית – תימה: למה לא לקח גוי לבטל בעל כרחו רבי אלעזר הקפרי, ועוד, לאביי דמשני לעיל כשחשאו, אבל בשבחה אפילו ישראל מבטל עבודה זרה של גוי, למה לא שבריהו ויש לומר: ריש דחילין בין עבודה זרה של עץ לשל מתכת, וכן יש תירוצים בירושלמי: כאן בשל עץ כאן בשל מתכת, אבן שואבת היה בה – וכשהיה יושב על כסא מלכותו מניחה, ואבן שואבת שקיעה למעלה, ולא הייתה האבן שואבת חקוקה גזר, שהיה מניחה במקום תפילין והולמתה – פירשו: וזה נס גדול, ששם אן הראש עגול, והיא הייתה עגולה ממש ואף על פי כן הייתה מכוונת ומיושבת בראשו.

מקום כרך שני רצועות, והיא הייתה נוחה בחצי רחבה, ויוציאו את בן המלך – כיוצא כתיב, כבן אמציה שהתביאה אותו אחותו כשדורגה עתליה את כל זרע המלוכה, וכשהגדל הוציאיהו ונתנו עליו הנזר לעדות שהוא מורע המלוכה, אשר רב יהודה שביקש להולמו – ואף על גב דאמר רב יהודה לעיל: ראיה הייתה לנוח אבל אנוח לא מנח לה, מיהו חדא שענתא בדיק להיג אה הון האו למלכות, רבותיהו – דהנך חמשים איש, דבתבי ויעש לו – דמשמע שהיו משונים, נטולי סחול – הסחול מכבדי, וחקוקי כפות הרגלים – נטל הכשר מן העצם ולא היו מרגישים בקוצים וקוצים.

מנשה

עבודה זרה. כל הצלמים. פרק שלשי דף עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישרא - (שטיינזלץ) רש"י

משנה הן מותרין - ההרים עצמן מותרין לחצוב אבנים מהן ולזריעה, דמחורב לא מחסר, כדנפקא לן (לקמן) מ"אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, כדריש רבי יוסי הגלילי, ומה שעליהן - כגון אם ציפום דוב וכסף - אסור, שנאמר: "לא תחמוד כסף וזהב עשויים לתלות להן", ואף על גב דאיתנו לא עבודה זרה מקור ולא מחסר, גזירת הכתוב היא (שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לאסור, אבל עבודה זרה מיאה הוי) ותלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודה זרה, שנאמר: "לא תחמוד עליהם" - על כל שהן געברין משמע, ועל כרחנו אנו צריכין לפרש דלאו עבודה זרה מקור, דאמרין ב"השוחט" (חולין) מ, א: הא דאמר לרזי הוא דאמר לגאד דהא דרזי, שהשוחט לשם רזי לא מקרי זבחי מתים, והא דתניא לקמן: ועובדיהם בסיף - משום האי טעמא הוא, דאף על גב דלאו עבודה זרה ניתנו לענן איתסורו, עובדיהם מותרים לשם עבודה זרה עבדי להו, ולעבודה זרה מיתוניה חיבי, דהוא דומיא דמחורב (בפרק בתרא (דף נד), רבי יוסי הגלילי - אומר - הרי המקרא מלמדנו שהמחורב אינו נאסר, שנאמר: "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים" וגו', ומה תאבדו - את אלהיהם על ההרים, משמע: צלמים ופסילים שעל ההרים קרויים אלהיהם, ולא ההרים קרויים אלהיהם, ומאחר שהוא כן, ומפני מה אשירה אסורה, ורבי דרשין נמי "חתת על רענן אלהיהם" ולא עץ רענן אלהיהם? והלא אילן מחורב הוא, ולמה אסור הכתוב דכתיב "ואשיריהם תגדעו"? **פפני** שיש בהן תפיסת ידי אדם - שאדם נטעו, אמר רבי עקיבא **אני אוכין ואדון לפנך** - אפרש ואדון לפנך, שאין לנו לדרוש מיעטא מיתחת עץ רענן", שלא נאמר אלא למסור להם סימני מקום שרגילין אומריים לעבוד שם עבודה זרה, כדי שיחפשו ישראל שם ועברום, ומיעטא דהרים וגבעות מיאה מינה ממעטין ממשמעותיה דקרא שלא צוה לאבד את ההרים, אבל כל עץ רענן צוה לנו לאבד במקום אחר: "ואשיריהם תשרפון באש", והבא לא נקט ליה אלא משום סימנא.

גמרא ורבי יוסי הגלילי חיינו **תנא קמא** - בל מר בין למר הרים וגבעות שרז, **תנא קמא סבר ציפוי** רזי **אנינו** בהר - ורבי (וכתוב: "לא תחמוד כסף עליהם", כל שעליהם, ורבי יוסי סבר **ציפוי** הר - בטל לגבי הר, וכיון דהר לאו עבודה זרה - ציפוי נמי לא מיתסר, ו"עליהם" דקרא - א"פסילי אלהיהם" תלושין קאי, רב ששת אמר **דבילי עלמא ציפוי** הר **אינו כהר** - ואסור, ורבי יוסי לטפוי אתנא קמא קאתי למיתסר, אילן

אלהיהם על ההרים - פירש רש"י בפירושים אחרים וזה לשונו: הן מותרין - ההרים עצמן מותרים לזריעה ולחצוב אבנים מהם, דמחורב לא מחסר, כדריש ליה רבי יוסי הגלילי מ"אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם, ומה שעליהם - כגון אם ציפום בכסף וזהב - אסורין, שנאמר "לא תחמוד כסף וזהב עשויים לתלות להן" וגו', ואף על גב דאיתנו לא עבודה זרה מקור ולא מחסר, גזירת הכתוב היא (שהרים וגבעות שהן קרקע עולם אין בהן כח לאסור, אבל עבודה זרה מיאה הוי) ותלוש שעליהם כתלוש של שאר עבודה זרה, שנאמר: "לא תחמוד עליהם" - על כל מה שהם עובדיהם משמע, ועל כרחנו אנו צריכין לפרש דלאו עבודה זרה מקור, דאמרין ב"השוחט" (חולין) מ, א: הא דאמר לרזי הוא דאמר לגאד דהא דרזי, שהשוחט לשם הרזי לא מקרי זבחי מתים, והא דתניא לקמן: ועובדיהם בסיף - משום האי טעמא הוא, דאף על גב דלאו עבודה זרה ניתנו לענן איתסורו, עובדיהם מותרים לשם עבודה זרה עבדי להו, ולעבודה זרה מיתוניה חיבי, דהוא דומיא דמחורב (בפרק בתרא (דף נד), רבי יוסי הגלילי - אומר - הרי המקרא מלמדנו שהמחורב אינו נאסר, שנאמר: "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים" וגו', ומה תאבדו - את אלהיהם על ההרים, משמע: צלמים ופסילים שעל ההרים קרויים אלהיהם, ולא ההרים קרויים אלהיהם, ומאחר שהוא כן, ומפני מה אשירה אסורה, ורבי דרשין נמי "חתת על רענן אלהיהם" ולא עץ רענן אלהיהם? והלא אילן מחורב הוא, ולמה אסור הכתוב דכתיב "ואשיריהם תגדעו"? **פפני** שיש בהן תפיסת ידי אדם - שאדם נטעו, אמר רבי עקיבא **אני אוכין ואדון לפנך** - אפרש ואדון לפנך, שאין לנו לדרוש מיעטא מיתחת עץ רענן", שלא נאמר אלא למסור להם סימני מקום שרגילין אומריים לעבוד שם עבודה זרה, כדי שיחפשו ישראל שם ועברום, ומיעטא דהרים וגבעות מיאה מינה ממעטין ממשמעותיה דקרא שלא צוה לאבד את ההרים, אבל כל עץ רענן צוה לנו לאבד במקום אחר: "ואשיריהם תשרפון באש", והבא לא נקט ליה אלא משום סימנא.

גמרא ורבי יוסי הגלילי חיינו **תנא קמא** - בל מר בין למר הרים וגבעות שרז, **תנא קמא סבר ציפוי** רזי **אנינו** בהר - ורבי (וכתוב: "לא תחמוד כסף עליהם", כל שעליהם, ורבי יוסי סבר **ציפוי** הר - בטל לגבי הר, וכיון דהר לאו עבודה זרה - ציפוי נמי לא מיתסר, ו"עליהם" דקרא - א"פסילי אלהיהם" תלושין קאי, רב ששת אמר **דבילי עלמא ציפוי** הר **אינו כהר** - ואסור, ורבי יוסי לטפוי אתנא קמא קאתי למיתסר, אילן

קאמר בפירוש דלשם הר קא שחית, ואם כן מתכוין הוא לעבודה זרה? לכן נראה לרבינו יצחק כולשון ראשון של רש"י, דרואי לאו עבודה זרה מקרי כדמשמע ב"השוחט" (חולין) מ, א), ותקורבתו מותרת, ולא דמי לפעור דכתיב בה "ויאכלו זבחי מתים", ודהוא תלוש וזה, והשאת נמי ניתא דהא דאמרין לקמן דשרי לגבזה, כיון שאין שם עבודה זרה עליהם כלל הוי כאלו לא נעבדו, אמר רבי עקיבא **אני אוכין ואדון לפנך** - לכאורה משמע הבא דרבי יוסי הגלילי היה זקן מרבי עקיבא, וגם בפרק בתרא גדישין (פג, א) בריש מוזיק ליה קודם רבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא, ותימה: דאמרין ספק (דאיתנו עובדיהם) (בוחס מ, א) גבי רזי טרפון ורבי עקיבא: וזהו שם תלמיד אחד שבא לפני חכמים תחילה וזהו רבי יוסי הגלילי שמו, דאמרין נמי בעירובין (גג, ב) שאמרו לו ברויאי דביתוהו דרבי מאיר שהיה מתלמידי בתראי של רבי עקיבא "גלילי" (גלילי שטוח), ונראה, דתלמיד חבר היה לו רבי יוסי הגלילי לרבי עקיבא, ורץ ממנו בשנים היה, ואף על גב שמוכחי בפרק בתרא גדישין מקמי רבי עקיבא - לא קשיא, דכמו כן מוכיז בגאדת הפסח רבי עקיבא קודם רבי טרפון שהיה רבו כדמשמע בפרק חטעיי דכתובות (פר, ב), **כל** מקום שאתה מוצא רזי גבה בו - בירושלמי פריך מביה בחזירה, ומסיק: על פי גביא נבנה שם, **תנא קמא** סבר ציפוי דרזי **אנינו** כדר מיתסר - ואם תאמר: מאי שם ציפוי הר אסור יותר מדרייהם? דמייא דרבי יוסי הגלילי סבר דחשבינא ליה למחורב בהר עצמו ושירי, ואם תאמר: מאי שם מיתיי תנא קמא קרא ד"לא תחמוד" לאסור ציפוי? הא לא מיידי קרא אלא בני עבודה זרה? ויש לומר דהכי קא מיתיי: דכי היכי דני עבודה זרה אסירי מטעם תלוש ואף על גב דאיכא בהו דבטלי חיים מ"מן הבקר" לחוציא תעבד, הא לא ברייה קרא ציפוי מותר לגבזה, והכתיב "אבדוהם" משמע מולא מיתיי קרא אלא לגבזה, הא לחדושי מותר, ואף על גב דתקורבין בעלי חיים אסור כדמשמע בפרק שני דחולין (מ, א) ואומר רבינו יצחק: דיציף דתמורה מיידי דאיתו נעבד, ואינו עשוי אלא לנו בעלמא, אי נמי, איכא למימר דההוא דתמורה אתיא כרבי יוסי הגלילי דשרי ציפוי הר ואפילו נעבד, ונראה לרבינו יצחק, ולרמי בר חמא כולוהו תנאי דמתניתין אתי להו אילן שנטע ולבסוף עבדו אסור, רבי יוסי הגלילי - כדאמרין לקמן (עמוד ב), ותנא קמא - מחמיר טפי, ואוסר אפילו ציפוי של הר, ולרבי עקיבא נמי אסור, דאי שרי, אם כן רבי עקיבא היכי דריש רענן אילן אתא לסימנא? לימא דאתא למימר: ועץ רענן אלהיהם, כגון אילן שנטע ולבסוף עבדו אלא ודאי אסור.

ורבי יוסי הגלילי סבר ציפוי הר מותר - ואם תאמר: הא אמרין בבבלי תלמודא תנא בתרא לטפוי אתי? ויש לומר: דשאני הכא, דקרא דאיתיי תנא קמא ד"לא תחמוד" משתמע ע"פ הירושלמי לטפוי ציפוי הר.

והבא

עבודה זרה. כל הצלמים - פרק שלישי דף מה עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ) רש"י תוספות

והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קא מילפגו - רש"י תפס שיטתו בכולה שמעתין, דקרי "נטע ולבסוף עבדו" היבא שנטעו גרעין, אבל בנטעו אילן לבולי עלמא אסור. והכא קמילפגו בנטעו גרעין, דהנא קמא סבר דכיון שנטעו גרעין שלא לשם אשירה אין זו תפיסת ידי אדם, ורבי יוסי הגלילי סבר שנטעו גרעין נמי אסור, ולא דמי לזה שלא היה בו

תפיסה כלל, אבל הכא היה בו תפיסה בשעת נטיעה. ובמה תשובות יש: דהא, וכי קאמר בסמוך: לרבנן "ואשירה תשרפון באש" מבעיא ליה לאילן שנטעו מתחלה לכך, אמאי לא קאמר: לאילן שנטעו אילן ולא גרעין? ועוד קשה, דאמרין גבי הויס העובדים הוועים ואת הירוקות: דאמר לך מני, רבי יוסי ברבי יהודה. ופריך: ולקומה באילן שנטעו מתחלה לכך, ורבנן ואמאי לא פריך: ולקומה בנטעו אילן דהבר הכל? ועוד קשה, דאמר רב לקמן בפירקין: בהשתתות לבית אסור, לומר דאפילו בתלוש ולבסוף חזרו אסור. והשתא מני איתרי דנקט בית? אפילו אלא, נמי שרוא מחובר גמור אסור היבא דהו דומיא לביה, כגון שנטעו אילן דהו תלוש ולבסוף חזרו, לשמעטין אילן וכל שכל ביתו לכן נראה פירוש, דדאי כשנטעו גרעין לבולי עלמא שרי, דאין זה תפיסת ידי אדם. והכא בנטעו אילן קמילפגו, דלרבנן אינו אסור משום תפיסת ידי כיון שלא נטעו מתחלה לכך, דאשרשת הקרקע מנסלת התפיסה. והשתא נחא דנקט רב לקמן בהשתתות לביה, דאילו אילן כי האי גוונא, כיון שרוא מושרש בקרקע חשיב מחובר גמור. ואם תאמר: היכי מצי אמר רבי עקיבא דקרא אתא לסימנא בעלמא? אמאי לא דריש לקרא ד"כל עץ רענן ולא עץ רענן אלהים", לאילן כשנטעו גרעין, דלכולי עלמא שרי? אי נמי, אף פירוש רש"י, לאילן שעלה מאיליו, דהבר הכל מותר בדפירוש דהו לקמן במשנתין גבי דדבר השחור ויש לומר: דליתו לא צריך קרא, דהוה שרי, דלא נפק מכלל דריס כיון שלא היה בהם תפיסת ידי אדם מעולם. ואף על גב דכתיב "גבעות" ולא אמרינן דלא נפק מכלל דריס - לא קשיא, דאורחא דקרא אתא למיבא חזק ונבעתה דהוה ידדי. **ורבי** יוסי הגלילי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור - תימה: מאי קאמר רבי יוסי הגלילי במתניתין: מפני מה אשירה אסורה? שמענו שרצה לומר דמן הדין היה לה אשירה אסורה; והיא? דאין ידדיה אמרינן בסמוך דכתב תרי קראי לאסור אילן אפילו נטע ולבסוף עבדו ויש לומר: דהא דבעי מפני מה אשירה אסורה, לאו משום הדעת נהת להויה, אלא אמר קאמר: מפני מה אשירה אסורה יותר מהריס ונבעתה. ואי לא דאיכא טעמא באשירה, הוה אמנא: הוה קרא דאילנות אסירי וזהו הדין הריס ונבעתה, והוה אמנא דלא דרשין "והריס אשירה" **תנא** וזהו דבאר דאשר שרף - מדרב יוסף לא נפקא, דהא א"תגדעון" וא"תשרפון" סמך. דאי מ"תנועתם" הוה אמנא תנא דוקא, דגדירות הכתוב היא שרץ צידן לבשרו מלא כתב דהו שריפה, אבל כיון דבאשרה חזינא שתי בעירות אמרינן נמי התיס ד"תנועתם" קודם כיבוש כתיב, ולאחר כיבוש בעי שריפה. לשון רש"י.

אמר

והכא באילן שנטעו ולבסוף עבדו קמילפגו, תנא קמא: סבר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו - מותר, ורבי יוסי הגלילי סבר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו - אסור. מ"מאי? מ"דקתני סיפא: מפני מה אשירה אסורה? מפני שיש בה תפיסת ידי אדם, וכל שיש בו תפיסת ידי אדם - אסור; "וכל שיש בו תפיסת אדם" לאתני מ"מאי? לאו לאתניו אילן שנטעו ולבסוף עבדו? ואף רבי יוסי ברבי יהודה סבר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו - אסור; דתניא: רבי יוסי ברבי יהודה אומר, ע"ד שנטעו: "אלהיהם על ההגעות" - ולא גבעות אלהיהם, שומע אני "תחת כל עץ רענן אלהיהם" - ולא רענן אלהיהם? תלמוד לומר: "ואשירה תשרפון באש". אלא "תחת כל עץ רענן" למה ליה? - ההוא לכדרי עקיבא הוא דא"תא; דאמר רבי עקיבא, אני אובין וארון לפניך: כל מקום שא"תא מוצא הר גבוה ונבעה נשאה ועץ רענן, דע שיש שם עבודה זרה. ורבנן, האי "ואשירה תשרפון באש" מאי עבדי ליה? - מביעי ליה לאילן שנטעו מתחילה לכך. ורבי יוסי ברבי יהודה נמי מביעי ליה להכי! - הכי נמי. - אלא אילן שנטעו ולבסוף עבדו מנא ליה? - נפקא ליה מ"ואשירה תגדעון", איתיה עץ שגדועו אסור ועיקרו מותר? הוה אומר: אילן שנטעו ולבסוף עבדו. - והא "ואשירה תשרפון באש" קא נסיב לה תלמודא! - "אילו לא נאמר" קאמר: אילו לא נאמר "תשרפון באש", הייתי אומר: "אשירה תגדעון" באילן שנטעו מתחילה לכך; השתא דכתיב: "ואשירה תשרפון באש", איתר ליה "ואשירה תגדעון" לאילן שנטעו ולבסוף עבדו. ורבנן, האי "ואשירה תגדעון" מאי עבדי ליה? - לכדרי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: גידועי עבודה זרה קודמין לכיבוש ארץ ישראל, כיבוש ארץ ישראל קודם לכיבוש עבודה זרה. דתני רבי יוסף: "נתמחא את מ"מביתם", ונתח ונתח סלקא דעתך? שריפה בעי! אמר רב הונא: רדוף ואחר כך שרף. ורבי יוסי ברבי יהודה תא סברא מנא ליה? - נפקא ליה מ"אמר תאבדון", אבד ואחר כך תאבדון. - ורבנן? הא מביעי ליה לעוקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה. ורבי יוסי ברבי יהודה, לשרש אחריה מנא ליה? - נפקא ליה מ"ואבדתם את שמם מן המקום ההוא". ורבנן? - ההוא לכנות לה שם; דתניא, רבי אליעזר אומר: לשרש אחריה? תלמוד לומר: "ואבדתם את שמם".

אמר

אילן שנטעו - שלא לשם אשירה, ולבסוף עבדו. דשמעיה לתנא קמא דאמר דריס ונבעתה שרי - הוה הדין כל כיבוש בוק, שנחבירין ולא היתה תחילתו לעבודה זרה, ואינו היא אשירה אסורה - שנטעו מתחילה לכך, דתפיסת ידי אדם אין כלום אלא אם כן היה רשע עבודה זרה, אבל נטעו גרעין שלא לשם אשירה - אין זו תפיסת ידי אדם והואיל וההיא שעתא אין זו דעתיה לעבודה זרה היה, וממעט ליה מיתחת כל עץ רענן? אלא עץ שנטעו. ואתא רבי יוסי הגלילי למומר: אילן שנטעו גרעין אפילו כש נטעו לשם אשירה, ולבסוף עבדו - אסור, דלא דמי לזה, שהיה יש בה תפיסת ידי אדם בנטיעה, והלכך תוספתו אסור. אבל עיקרו קודם שהשתתות לו - מותר דשרי לבקמן (מ"מ, א). **מפני** - שמעתינן דרבי יוסי אסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו, הא ומיהדר ותני: כל שיש בו תפיסת ידי וכו' לאתניו מאי, תלמוד לומר: ואשירה תשרפון - ולקמן (מ"מ, א) מפרש מ"מאי דבנטעו ולבסוף עבדו ק"ל, רבי יוסי ברבי יהודה סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור - מ"מקאמר דלא דרשין "ולא עץ רענן אלהים" דאי סבר אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי - לדרוש "תחת כל עץ רענן ולמשיירה", והכי איבעי ליה למיתני: מתוך שנאמר "ולא עץ רענן אלהים" שומע אני כי האשרות מותרות; תלמוד לומר "ואשירה תשרפון" וגו', לכדרי עקיבא - דכיון דלא מציען למישריה, דהא כתיב "ואשירה תשרפון", מוקמינן ליה לסימנא. אבל קמאי מליטאט דרשין, ידועו - מה שחולקין אתרין בן דקאמר: "תגדעון" - מכלל דעיקר עובב בקרקע ודגה ממנה. והא ואשירה תשרפון באש נסיב - רבי יוסי ברבי יהודה תלמודא למלתי, ולמיסר אילן שנטעו מתחילה לכך, בלשון "אילו לא נאמר" קא נסיב לה למלתי. למיסר אילן שנטעו ולבסוף עבדו. והכי קאמר אילו לא נאמר ואשירה תשרפון באש - לאילן שנטעו מתחלה, הייתי אומר "ואשירה תגדעון" למישריה הוה דא"תא, אבל אילן שנטעו ולבסוף עבדו שרי - תלמוד לומר "ואשירה תשרפון באש" לאילן שנטעו מתחלה לכך, ואיתיר ליה "ואשירה תגדעון" לאילן שנטעו ולבסוף עבדו. רבנן - דאמר: כל האילן מותר. האי ואשירה תגדעון - שעיקרו מונח בארץ, במאי אוקמי ליה? אי באילן שנטעו מתחלה לכך - כולה אסורו מביעי ליה לכדרי יהושע בן לוי - גידועו חוץ לארץ עיקרה, אלא שיגדעו מיד בבניסתם, ולאחר כיבוש יחפשו אחריהם לשרשם ולבערם. ידועו עבודה זרה קודמין לכיבוש ארץ ישראל - בבניסתן נצטוו לנגעם מיד, ולאחר כיבוש ישרשו אחריהם. ותנא - מדלא כתב "שריפה בעי" - דהא אתי ליה תקלה, ועוד כתיב אחרינא: "פסילי אלהים תשרפון". תנא - עד שתרדוף ותכלה את תוהם, ואחר כך שרף. האי סברא מלית - מדרב יוסף לא נפקא, דהוה גופיה א"תגדעון" וא"תשרפון" קא סמך. דאי מ"תנועתם" הוה אמנא דוקא, דגדירות הכתוב היא שאן צריך לבער מלא כתב בהו שריפה, אבל באשרה, כיון דחזינו בה שני ביטולין אמרינן נמי התיס ד"תנועתם" קודם לכיבוש כתיב, ולאחר כיבוש שריפה. ואחר כך תאבדון - אלמא

יש עבודה זרה חסד בביתיה.

[דף ל' ע"ב]

ורבי זעירא בשם רבי יוחנן רבי שאל את נתן הבבלי מה טעמא אמרו הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה
 רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן מה טעם שאל את נתן הבבלי מה ראו חכמים לומר הלכה כרבי
 יוחנן בן ברוקה לא אתה הוא ששניתה לנו בן ירתון אמר ליה וטלון תנית אתה לגביה אמר ליה לית
 כאן ירתון אלא וטלון אתה לגבי אבוי אמר ליה קפחתה את נתן הבבלי לית כאן וטלון אלא ירתון
 אמר רבי יוסי בי רבי בון אכין אמר ליה טעיתי טעית ששניתה לך לית כאן וטלון אלא ירתון אמר
 ר' זעירא קל הוא בתנאי פתובה לפי שבבבל מקום אין אדם מוצה אלא בפתובה וכאן אפילו בדברים
 לפי שבבבל מקום אין אדם מוצה אלא למי שהוא בעולם וכאן למי שאינו בעולם אמר ר' ירמיה קומי
 רבי זעירא ותמיה אנא איך רבנן מדמו פתובה לירושלם לא דמי דירושלם מדבר תורה פתובה
 מדבריהן ותימר אכן אפילו תימר פתובה מדברי תורה לא מודו בתנאי פתובה שהוא מדבריהן:

הלכה יב מתני' בנן נוקבן דיהוין ליכי מינאי אינון תחון יתבן בביתי ומיתונן מנכסי עד דתינסבן
 לגוברין חייב שהוא תנאי בית דין:

גמ' רב חסדא אמר בגרו אבדו מזונות נשאו אבדו פרנסתן תני ר' חייא בגרו ולא נשאו נשאו לא בגרו
 אבדו מזונותן ולא אבדו פרנסתן ר' אבין בשם הילא ומדין להך בהדא אלמנה שהיא תובעת מן
 הירששים היא אומרת לא נתקבלתי מקמתתי וחיורשין אומרים לה נתקבלת פתבתך עד שלא נשאת
 הירשין צריכין להביא ראיה שנתקבלה פתובתה נשאת עליה להביא הראיה שלא נתקבלה
 פתובתה והא תנינן יתומה שהשיאה אמה או אחיה וכתבו לה מאה וחמשים וזו יכולה היא משתגדיל
 להוציא מידם טעמא דקמנה הא גדולה ותרה תיפתר שנמלה מקצת לא בן אמר רבי אבינא בשם
 רבי אסי בכור שחלק בפשוט חזקה ותר עוד היא שנמל המקצת אמר רבי יוסי בי רבי בון לא נמל
 זה מבכורתו כלום אתה עובדא קומי רבי מנא

[דף ל"א ע"א]

ובעא מיעבד פהדא דרב חסדא אמר ליה ר' חנניה והא תני ר' חייא בגרו ולא נשאו נשאו ולא בגרו
 אבדו מזונותן ולא אבדו פרנסתן אמר ליה אנא אמרי שמועה ואת אמרת מתניתא תבטל שמועה
 מקמי מתניתא רבין בר חייא בעי קומי רבי זעירא בא עליה עודה בבית אביה מעכשיו נתקמו בה
 תנאי פתובה או אינה אלא דרך נשואין ר' בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא מחלה לו על פתובתה
 מחו וכותה אבדה וכות בגייה לא אבדה:

הלכה יג מתני' ואת תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי, כל ימי מגד אלמנותיך בביתי, חיב, שהוא תנאי בית דין.

גמ' רבי זעירא שאל שאיל לרב נחמן בר יעקב ולר' אבמי בר פפי לא היה שם בית אמר ליה הירשין שוכרין לה בית מיכן והילף היא אומרת קרקע והן אומרים מעות הדין עם היתומים כהדא חדא איתא תוה פורנה עשרין דינר ותוה תמן חד בית בטב עשרה דינר אתא עובדא קומי ר' חנינה, אמר: או ייבנין לה ביתא או יבון לה עשרים דינר. אמר רבי מנא: מפיון דלית ביתא טב אלא עשרה כמאן דלית לה פורנה אלא עשר, מיכן והילף היא אומרת קרקע והן אומרים מעות הדין עם היתומין:

הלכה יד מתני' כך היו אנשי ירושלם פותבין אנשי גליל היו פותבין פאנשי ירושלם אנשי יהודה פותבין עד שיירצו הירשין לתן לה כתובתה לפיכך אם רצו הירשין נותנין לה כתובתה ופותרין אותה:

גמ' אנשי הגליל חסו על כבודן ולא חסו על ממונן אנשי יהודה חסו על ממונן ולא חסו על כבודן רבי חנינה בריה דרבי אבהו ואית דאמרי לה בשם ר' אבהו קשרין ביהודה ושאר כל הארצות בירושלם חד בר נש מי דמוך אמר ייבון לאיתתא דתהוא גברא פרנא. אתא עובדא קומי רבי מנא אמר יתקיימו דברי חמת אמר ליה ר' חנינה ויש אדם מכפל תנאי כתובה בפה אמר ליה אנת אמרת את מנא לך אמר ליה ולא בגליל אנן קיימין וסברנן מיימר אנשי הגליל חסו על כבודן לא על ממונן:

[דף ל"א ע"ב]

פרק ה

הלכה א מתני' אף על פי שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף נתארמלה או נתגרשה בין מן הארוסין בין מן הנשואין גובה את הכל רבי אלעזר בן עזריה אומר מן הנשואין גובה את הכל מן הארוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא על מנת לכנסה:

גמ' כפה הוא מתחייב לה לא כן רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש תריהון אמרין הכותב שטר חוב על חבירו בהזקת שהוא חייב לו ונמצא שאינו חייב [אינו חייב] לתן לו רוצה הוא לתן כפה ולקרות חתנו של פלוני עד כדון בשפסק מן הארוסין פסק מן הנשואין רוצה הוא לתן כפה שתשמישה שהוא ערב

עד בדין בשבעל לא בעל רוצה הוא לתן כמה על קנינו שהוסיף, פסק מן הארוסין, פסק מן הנשואין – ולקרות חתנו של פלוני כבד הוא, בראוי תשמיש אין בו, קניין לא הוסיף מיכנו – רוצה הוא לתן כמה ולא תחזור בה, ויכולה היא? לא בן תני האיש אינו מוציא אלא לרצונו, אמר רבי אבין: מעיקא היא ליה הוא משבק לה. תני בשם שהבעל פוסק כד האב פוסק אלא שהבעל מזהב בכתב והאב אינו מזהב אלא בדברים ובלבד דברים שהן נקנין באמירה הוה עבידא גדול בשם רב כמה אתה נותן לבנך כד וכד כמה אתה נותן לבתך כד וכד פיון ששדשה זכת בין חבנות אמר ר' חייא בר יוסף

[דף ל"ב ע"א]

אשכח גדול רביהא ומר זעירתא, אלא ביני כמה אתה נותן לבנך כד וכד וכמה אתה נותן לבתך כד וכד פיון ששדשה זכתה חבת בין חבנות והבן בין חבנים. אמר ר' זעירא והדא היא זעירתא לא נמצא קונה אשה במטלטלין בשונה פרוטה ואין אדם קונה שתי נשים בשונה פרוטה ומה בין אין אדם קונה קרקע וכמה מטלטלין בשונה פרוטה שבן אדם קונה שתי קרקעות בשונה פרוטה ואין אדם קונה שתי נשים בשונה פרוטה ר' בא בר חייא בשם ר' יוחנן כמה אתה נותן לבנך כד וכד כמה אתה נותן לבתך כד וכד פיון ששדשה זכת חבת בין חבנות והבן בין חבנים ובלבד מן הנשואין הראשונים ותייא ביי דמר רבי חנניא חפשיא את בנו בבית זכה בבית מן הנשואין הראשונים תני רבי הושעיה זכה במטלטלין ולא זכה בבית ופליג ר' ירמיה בשם ר' אבהו תיפתר שהיה אוצרז של אביו נתון שם ר' חזקיה בשם רבי יהושע בן לוי לכן צריכה אפילו שאולין מן השוק אמר ר' אבהו אם

[דף ל"ב ע"ב]

אמר לו לשאלה לא זכה בהן אתה עובדא קומי ר' יעקב בי ר' בון והורי ברבי אבהו אמר ר' זעירא עיקרא לית לה תימליוסים ורבניו בניו וסלקון עלה את אמר האב פוסק על ידי בתו אפילו בוגרת נישמעניה מן הדא האב פוסק על ידי בתו ולא אשה על ידי בתה ולא אח על ידי אחותו שנייא היא אחותו בין שהיא נערה בין שהיא בוגרת וכא לא שנייא בין שהיא נערה בין שהיא בוגרת רבי בא קרטיגנא בעא אפילו אחר אמרין אפילו בוגרת אחר נישמעניה מן הדא האב פוסק על ידי בתו לא אשה על ידי בתה לא אח על ידי אחותו כל שבין אחר אף למדת הדין בן תן בתך לפלוני ואני אתן לך כד וכד קח שדה פלוני ואני נותן לך כד וכד ביני מתניתא שלא הוסיף לה אלא בשביל חבת לילה הראשון שבעל בעל גרשה והחזירה ועדין חבת לילה הראשון קימת בעל מת ונפלה לפני יכם עדיו חבת לילה הראשון קימת רבי יעקב בר אהא ר' אלכסא בשם חזקיה הלכה כר' אלעזר בן עזריה

שאמר נתאלמנו או נתגרשו מן הארוסין גובה מאתים מן הנשואין גובה את הכל ר' חנניה אמר הלכה ברבי אלעזר בן עזריה אמר אביי אמרו לר' חנניה

[דף ל"ג ע"א]

צא וקרא רבי יונה ר' זעירא בשם רבי יונתן אמר הלכה בר' אלעזר בן עזריה ר' יוסא בר זעירא בשם ר' יונתן אמר אין הלכה ברבי אלעזר בן עזריה אמר רבי יוסי סימן היה לן דחזיקה ורבי יונתן שניהן אמרו דבר אחד דתני מי שהלך בנו למדינת הים ושמע עליו שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר ואחר כך בא בנו מתנתו קימת ר' שמעון בן מנסיא אמר אין מתנתו קימת שאלו היה יודע שבנו קים לא היה בותכן ומר רבי יעקב בר אחא הלכה ברבי אלעזר בן עזריה והיא דרבי אלעזר בן עזריה והיא דרבי שמעון בן מנסיא ומר רבי ינאי אמר לרבי חנינה צאי קרא ואמר רבי יוסי בר זעירא בשם ר' יונתן אין הלכה ברבי אלעזר בן עזריה וכן נפק עובדא ברבי לעזר בן עזריה:

הלכה ב מתני' רבי יהודה אומר רצה בותב לבתולה שטר של מאתים והיא בותבת לו התקבלתי ממך מנה ולא למנה מנה והיא בותבת לו התקבלתי ממך חמשים וזו ר' מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים ולא למנה מנה הרי זו בעילת זנות:

גמרא מסבר סבר רבי יהודה אין פוחתין לבתולה ממנה ולא למנה מחמשים וזו וכתב בן משעה

[דף ל"ג ע"ב]

ראשונה אלא בפוחת והולך וכתב שנתקבלתי ממך כך וכך אשכח תני בר קפרא שנתקבלתי ממך כך וכך אמר רבי יוחנן לא אמר ר' יודה אלא בפוחת אבל בתחילה אף רבי יודה מודה אין הוא בתחילה ואין הוא בפוחת חכריא בשם רבי יוחנן עד שלא בעל ומשבעל ר' זעירא בשם רבי יוחנן עד שלא פגם ומשפגם לא בעל וגרשה והחזירה היא בתחלה היא בפוחת ואי זו היא אשה ואי זו היא פילגש? ר' מאיר אומר אשה יש לה כתובה פילגש אין לה כתובה רבי יודה אומר אחת זו ואחת זו יש לה כתובה אשה יש לה כתובה ותנאי כתובה פילגש יש לה כתובה ואין לה תנאי כתובה רבי יודה בשם רב זו דברי רבי מאיר ורבי יהודה אבל דברי חכמים נושא אדם אשה ומתנה עמה על מנת שלא לזונה ולפרנסה ולא עוד אלא שתהא זונתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה מעשה ברבי יהושע בנו של רבי עקיבא שנשא אשה והתנה על מנת שלא לזון וישלם לפרנס ולא עוד אלא שתהא זונתו ומפרנסתו ומלמדתו תורה וכיון שבא שני רעבון וחלקו הנכסים ביניהן התחילה קובלת עליו לחכמי ישראל אמר להן היא נאמנת עלי יתן מן הכל אמרה להן בודאי כך התנית עמו אין אחר קניין כלום:

[דף ל"ד ע"א]

הלכה ג מתני' נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתכנה הפעל לפרנס את עצמה וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש לפרנס את עצמו ולא למנה שלשים יום הניע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה רבי טרפון אומר נותנין לה הפל תרומה רבי עקיבא אומר מהצצה חלין ומהצצה תרומה:

גמ' תני בשעת הפגר שנים עשר חדש אמר רבי הילא תני תמן נותנין לגגר שנים עשר חדש ונותנין לה קידושין ולא למנה שלשים יום תנינן נותנין לבתולה שנים עשר חדש ואת אמר הכין רבי אבין בשם רבי הילא לאחר בוגרה שנים עשר חדש נותנין לה קידושין שלשים יום עשת שנים עשר חדש לפני הראשון ואחר כך בא השני אמר לה לא כבר הזמנת יכולה היא לומר חביתו עלי מן הראשון הוא אלמון והיא בתולה והוא בעא מיסב יכולה היא לומר חביתו עלי מן הפחור הוא פחור והיא אלמנה והיא בעיא מיסב יכול הוא מימר הפתה עלי יותר מבתולה היא קמנה ורוצה להגדיל שומעין לה הניע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה מתו בעליהן אוכלות משלו ואינן אוכלות בתרומה אמר שמואל אחוי דרבי ברכיה והוא ששלים הזמן בד' ששלים הזמן בג' בה' ר' חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בי רבי חנינה ולוי תריהון אמרין נעשה כמי שחבשוהו ספרים אמר רבי יהושע בן לוי אם היתה עיכובה מחמתו נזונת משלו תני רבי טרפון אומר נותנין לה הפל תרומה שהתרומה מצויה בכל מקום רבי עקיבא אומר מהצצה חלין ומהצצה תרומה שהנשים מצויות לטמא טהרות תני רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מקום שהזכיר תרומה נותנין לה בפלים בחלין:

[דף ל"ד ע"ב]

הלכה ד מתני' תיבם אינו מאכיל בתרומה. עשתה ששה חדשים בפני הפעל וששה חדשים בפני תיבם, ואפלו בלן בפני הפעל, חסר יום אחד בפני תיבם, או בלן בפני תיבם, חסר יום אחד בפני הפעל, אינה אוכלת בתרומה. זו משנה ראשונה. בית דין של אחריהן אמרו, אין האשה אוכלת בתרומה, עד שתכנס לחפה:

גמ' אמר רבי ירמיה תני תמן תיבמה כל שלשה חדשים נזונת משל בעלה עמד יבמה בדין וברח נזונת משלו חלה כמי שברח דמי והלך לו למדינת הים כמי שברח אלמנה שאמרה הרי אני מיגרת אלמנותי בבית בעלי שומעין לה רבי יוסי בשם ר' הילא האומר איני חולץ כאלו אומר איני מגרש אמר ר' ובדא חורי ר' יצחק האומר איני חולץ באומר איני מגרש עשת ששה חדשים לפני הפעל

וששה חדשים בפני הים אינה אוכלת בתרומה ולא סוף דבר ששה חדשים לפני הים אלא אפילו כולם בפני הים חסר יום אחד אינה אוכלת בתרומה מתניתין לא במשנה הראשונה ולא במשנה האחרונה אלא במשנה האמצעית דתני בראשונה היו אומרים ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה דהוון דרשין (ויקרא כב) וכהן כי יקנה נפש קניין בספו דלא בן מה בין קונה אשה ובין קונה שפחה חזרו לומר לאחר שנים עשר חדש לכשיתחייב במזונותיה בית דין של אחרון אמרו לעולם אין האשה אוכלת בתרומה עד שתבנם לחפה וכבר שלח ר' יוחנן בן בג בג אצל רבי יהודה בן בתירה לנציבין אמרו משמך שארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה שלח אצלו ואמר לו מחזק הייתי בך שאתה בקי בסתרי תורה אפילו לדרוש בקל וחומר אין אתה יודע מה אם שפחה בנענית שאין הביאה קונה אותה להאכילה בתרומה הכסף קונה אותה להאכילה בתרומה אשה שהביאה קונה אותה להאכילה בתרומה אינו דין שיהא הכסף קונה אותה להאכילה בתרומה ומה אעשה והן אמרו לעולם אין האשה אוכלת בתרומה עד שתבנם לחופה וסמכו להן מקרא במה שנאמר (במדבר יח) כל מחור בביתך יאכלנו אמר רבי יודן הרי זה קל וחומר שיש עליו תשובה דו יכיל מימר ליה לא אם אמרת בשפחה בנענית שהיא נקנית בהזקה תאמר בזה שאינה נקנית בהזקה וכל קל וחומר שיש עליו תשובה בטל קל וחומר:

הלכה ה מתני' המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר רבי מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חלין:

גמרא ר' מאיר אומר הקדש בשלו ורבי יוחנן

[דף ל"ה ע"א]

הסנדלר אומר חלין בשלו ר' שמעון בן לקיש אומר במותר מה' סלעים פליגין תיפתר לה במעלה לה מזונות ואינו נותן לה מעה כסף לצרכיה ותנינן אם אין נותנין לה מעה כסף לצרכיה מעשה ידיה שלה רבי יוחנן אמר במותר אחר מיתה פליגין דו אמר ליה בשאינו מעלה לה מזונות אבל אם מעלה לה מזונות דברי הכל קדשו אמר רבי ועירא תני תמן מסייע ליה לרבי יוחנן במה דברים אמורים בשאינו מעלה לה מזונות אבל אם היה מעלה לה מזונות דברי הכל קדשו ואין כל מה שיש לאשה משעבד לאיש לאכילת פרות רבי שמואל בר רב יצחק אמר מעשה ידים ביניהון ר' מאיר אומר מעשה ידים ראויין לקדש משעה ראשונה ר' יוחנן הסנדלר אומר אין מעשה ידים ראויים לקדש משעה ראשונה מה שאירש מאבא היום מכור לך מה שאעלה במצודתי היום מכור לך דבריו קיימין

ר' אבהו בשם רבי יוחנן בלילה לתכריכי אביו והוא שיהא חולה אביו או מסכן רבי אבהו בשם רבי יוחנן

[דף ל"ה ע"ב]

והוא שתהא מצודה פרושה בפניו ומר רבי אבהו בשם רבי יוחנן אף לקדש לא קדשו למה מפני המחלוקת ר' מאיר ור' יוחנן הסנדלר אומר שנייא היא הקדש מצודה שאינה מצודה אמר רבי יוסי לרבי יעקב בר אחא נהיר דהויתון אמרין את ורבי ירמיה בשם רבי שמעון בן לקיש מאן תני הקדש מצודה שאינה מצודה מחלקת רבי מאיר ור' יוחנן הסנדלר הוי דעיון דעיון אית ליה לרבי שמעון בן לקיש רבי ירמיה בעא המקדיש מעשה ידי עבדו והיה ציד מהו נישמעניה מן הדא המקדיש את עבדו הוא קודש ומעשה ידי חלין מעשה ידי עבדו הוא חלין ומעשה ידי הקדש אמר רבי יוחנן הקוטע ידי עבדו של חבירו רבו נוטל נזקו צערו בושתו ופגמו והלה יצא ויתפרנס בצדקה והא תני המקדיש את עבדו יוצא הוא לפרנסה מתוכן והשאר קודש אמר רבי בא בר ממל

[דף ל"ו ע"א]

לא על דעתו שימות יותר מן העבדים לא בן אומר רבי יוחנן הקוטע ידי עבדו של חבירו רבו נוטל נזקו צערו בושתו ופגמו והלה יצא ויתפרנס בצדקה רבנין דקסרין בשם רבי אחא מצוין ישראל לפרנס קיטעין אפילו עבדים ר' יוחנן מן כל מה דהוה אכיל יהיב לעבדיה והוה קרי גלוהי (אויב לא) הלא בבטן עשני עשהו ויכננו ברחם אחד:

הלכה ו מתני' אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה, טוחנת, ואופה, ומכבסת, מבשלת, ומניקה את בנה, מצעת (לו) המטה, ועושה בצמר. הכניסה לו שפחה אחת, לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת. שתיים, אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה. שלש, אינה מצעת (לו) המטה ואינה עושה בצמר. ארבע, יושבת בקתדרא. רבי אליעזר אומר, אפלו הכניסה לו מאה שפחות, בופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זמה. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה, יוציא ויתן כתבתה, שהבטלה מביאה לידי שעמום:

גמ' תני שבעה גופי מלאכות מנו והשאר לא צרכו חכמים למנותן. מניקה את בנה. אומר רבי חגי לא אמר אלא בנה הא תאומים לא

[דף ל"ז ע"ב]

ולמה אמר בנה שלא תיניק בן חבירתה בחדיו דתני אין האיש בופף את אשתו שתניק בנו של חבירו ולא האשה בופף את בעלה שתניק בן חבירתה נדרה שלא להניק את בנה בית שמאי אומרים שומטין את הדד מתוך פיו ובית הלל אומרים בופין אותה נתגרשה אין בופין אותה במה דברים אמורים בזמן שאינו מבירה אבל אם היה מבירה בופין אותה ונותנין לה שכרה שתניק את בנה במה יהא לו ויהא מבירה ר' ירמיה בשם רב שלשה חדשים והנה רבי זעירא מסתפל ביה אמר ליה מה את מסתפל בי נימר לך מן ההיא דשמואל דאמר שמואל שלשה ימים שמואל בדעתיה שמואל אמר חכים אנא לחייתא דילדין לי ר' יהושע בן לוי אמר חכים אנא לגזורה דגזירין לי ר' יוחנן אמר חכים אנא לגזיא דצבתין עם אימא תני יונק התינוק והולך עד עשרים וארבעה חדשים מיפן והילך כיונק שקין דברי ר' אליעזר ורבי יהושע אומר יונק והולך אפילו ארבע וחמש שנים פרש אין מחזירין אותו עד איכן ר' יעקב בר אחא רבי ירמיה בשם רב מעת לעת רבי חזקיה ר' אבהו בשם רב מעת לעת רבי חזקיה ר' אבהו בשם רבי יהושע בן לוי שלשה ימים מעת לעת תני מעת לעת ר' חזקיה רבה במה דברים אמורים? בזמן שפירש מתוך בוריו אבל אם פרש מתוך חוליו מחזירין אותו במדי בשאינו של סבנה אבל אם היה של סבנה אפילו לאחר כמה ימים מחזירין אותו. הכניסה. אמר רבי שמואל בר רב יצחק לא סוף דבר הכניסה אלא אפילו היא ראויה להכניס בהדא דתני אשתו עולה עמו אבל לא יורדת עמו אלמנה ובניה יורדין אבל לא עולין הפועלין עולין אבל לא יורדין הבת לא עולה ולא יורדת ותכנים שפחה לכל הדברים אמר רבי חייא בר יודה מפני חיים של שפחה אמר רבי בון על ידי שהדברים הללו של בזיון לפיכך תלו אותן בשפחה אמר רבי יודה בי ר' בון

[דף ל"ז ע"א]

שאינו דרך האשה להיות יושבת במלח בתוך ביתו רב הונא אמר אפילו הכניסה לו מאה שפחות בופה לעשות לו דברים של יחיד מהו דברים של יחיד סבת לו את גופו ומרחצת לו את רגליו ומזונת לו את הכוס למה משום שהיא חניכת לעשות לו או משום שאינן ראויין להשתמש בשפחה מה נפק מן ביניהון הכניסה לו עבדים אין תימר משום שאין ראויין להשתמש בשפחה הרי הכניסה לו עבדים הוי לית טעמא משום שהיא חניכת לו ר' אבדימא בצפרין בעי קומי ר' מנא לא מסתברא משום שהיא חניכת לו אמר לו אופי אנא סבר בן ותני בן בופה לעשות בצמר אבל לא בפשתן מפני שהיא מסרחת את הפה ומשלבקת את השפיות:

הלכה ז מתני' המדיר את אשתו מתשמיש המטה, בית שמאי אומרים, שתי שבתות. בית הלל אומרים, שבת אחת. התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות, שלשים יום. הפועלים, שבת אחת. העונה האמורה בתורה, הפילין, בכל יום. הפועלים, שתי שבתות. החמרים, אחת בשבת. הפועלים, אחת לשלשים יום. הפפנים, אחת לששה חדשים, דברי רבי אליעזר:

גמ' בית שמאי אומרים שתי שבתות כימי לידת נקיבה ובית הלל אומרים שבת אחד כימי לידת זכר או כימי נדתה: התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות בתיקן שלשים יום הא ברשות בתיקן אפילו כמה רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן (מלכים א ה) וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש אמר רבי אבין חבב הקדוש ברוך הוא פריה ורביה יותר מבית המקדש מאי טעמא? חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו רב אמר (דברי הימים א כז) הבאה והיצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה, הבא את אמר שבת אחד וכא את אמר פעמים בשבת תני בר קפרא הפועליו יוצאין למלאכתו שלא ברשות בתיקן שבת אחת. העונה האמורה בתורה. אית תני תני

[דף ל"ז ע"ב]

שאר זה דרר ארץ עונה זה המזון אית תני תני עונה זה דרר ארץ שאר זה המזון מאן דמר שאר זה דרר ארץ (ויקרא יח) איש איש אל כל שאר בשרו. עונה זה המזון (דברים ח) ויענה וירעבך מאן דמר שאר זה המזון (תהלים עח) וימטר עליהם בעפר שאר עונה זה דרר ארץ (בראשית לא) אם תענה את בנותי זה דרר ארץ ר' ליעזר בן יעקב פתר קרייה שארה בסיתה שתהא הכסות לפי השאר שלא יתן לה את הילדה לזונה ולא את הזקנה לילדה בסיתה ועונתה שתהא הכסות לפי העונה שלא יתן של קוץ בימות הגשמים ולא של גשמים פקוץ מנא לה מזון מה אם דברים שאין בהן קיום נפש אינו רשאי למנע ממנה דברים שהן קיום נפש לא כל שכן מנא לה עונה מה אם דברים עד שלא נשאת לבאן משעה ראשונה אינו רשאי למנע ממנה דברים שנשאת לבאן משעה ראשונה לא כל שכן ממנה ששלח יעקב אבינו לעשו אחיו למד רבי אליעזר ששלח לו בדרר הארץ (שם לב) גזים מאתים ותישים עשרים חד לעשרה רחלים מאתים ואילים עשרים חד לעשרה גמלים מיניקות ובניהם שלשים אמר ר' ברכיה הן על ידי שהיא צנוע בתשמישו לפיכך לא פרסמו הכתוב פרות ארבעים ופרים עשרה חד לארבע דאינון לעיי אתונות עשרים ועירם עשרה חד לתרי דאינון לעיי רבי ירמיה בעא אילין תלמידי חכמים לא מסתברא דלא באספון שהן יגעין יותר רב אמר אוכלת עמו מילי שבת לילי שבת בלשון נקיה:

[המשך תלמוד ירושלמי בעמוד האחרון של חומש רש"י...]

מִסְכַּת עֲדוּת פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

ג,א העיד רבי צדוק על ציר חגבין טמאין שהוא טהור, ומתר לאוכלי תרומה. העיד רבי יהושע ורבי פפיס על דף של נחתומים, שחברו במריש או בקורה, ושקבע במסמר - שהוא טמא, שרבי אליעזר מטהר, ואם לא קבעו כל צרכו - הכל מודים שהוא טמא.

הן העידו, שמעברין את השנה כל אדר. שבראשונה היו אומרים עד הפורים, עד שבא רבי יהושע ורבי פפיס והעידו, שכל אדר כשר לעבור.

העיד מנחם בן פובגי שהוא צבע. על מוסף יורה של שולקי זיתים שהוא טמא, ועל שצובעים שהיה טהור, שבראשונה היו אומרים חלוף היו הדברים. וכשהושיבו בישיבה היו הכל תמהין עליו, אמר להם:

כך וכן, אני ראש אכל הבאים אחרי¹.

ג,ב העיד רבי יהושע בן בתירה, על דם הנבלות שהוא טהור. אמר רבי שמעון בן

בתירה נותרין היו ערודות² לאריות בסתרטיא של מלך, והיו עולי רגלים משקעין את ארכובותיהן, ולא חשו להם משום טמאה.

ג,ג העיד רבי יהודה הכהן על בת ישראל שנשאת לכהן, כיון שנשאת לחפהף אף על פי שלא נבעלה, שרבי אליעזר אומר: תבעל. וכן היה רבי אליעזר אומר: תבעל.

¹ פרוש: כשהושיבו בישיבה לקבל עדותו, היו הכל תמהים עליו שאמר דבר חדש, שעד עתה היו שונים בהפך. אמר להם: כך וכך! כלומר, זה טמא וזה טהור, פי אני ראש לכל הצבעים הבאים אחרי, באפן שאני בקי היטב בענין זה (על פי פרוש 'מנחת יצחק')

² ערוד בלשון רבים.

לא ישא כהן אשה עד שתגדיל. בית דין שאחריהם אומרים: נאמנת עסה לטמא ולטהר, לאסור ולהתיר, לרחק ולקרב, אבל באלמנת עסה לא נגעו. אמר רבי שמעון בן עזאי: אמר להן רבי, מעשה שנמצאו עצמות בירושלים בדירת עצים, ובקשו חכמים לטמא את ירושלים בלה. אמר להם רבי יהושע: בושה וכלמה הוא לנו, שנטמא את בתינו. איה מתי מבול? איה הרוגי בכוכדנצר? איה ההרונים שנהרגו מן המלחמה ועד עכשו? אלא אמרו ודאי - טמא, ספק - טהור. אמר רבי יהושע: שמעתי ששוחטין אף על פי שאין נסכין, ואוכלין קדשי קדשים אף על פי שאין קלעין, קדשים קלים ומעשר שני אף על פי שאין חומה, שקדשה הראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.

ג,ד משפחת בית צריפה היתה בעבר הירדן ורחקה בן ציון בזרוע. ועוד אחרת היתה שם וקרבה בן ציון בזרוע, ולא רצו חכמים לגלותם, אבל מוסרין אותן לבניהן ולתלמידיהן, פעם אחת בשבוע. כגון אלו, אליהו בא לטמא ולטהר, לרחק ולקרב. רבי אומר: לקרב אבל לא לרחק. רבי יהודה אומר: חלוף הדברים. רבי חנניה בן עדו אומר: הרי הוא אומר (ויקרא כז:) "ויצא בן אשה ישראלית וגו'". והלא דברים קל וחמר, מה משה רבנו לא רצה לגלות את הממזרין עד שנתגלו מעצמן. אליהו תלמידו של משה על אחת כמה וכמה שלא יגלה, עד שיתגלו מעצמן! מי שיש לו תלמידים קורין אותו רבי, נשתפחו תלמידיו, קורין אותו רבן, נשתפחו אלו ואלו, קורין אותו בשמו.

מִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א,א נחום המדי אומר: יום אחד בגליות לפני אידיהן אסור. במה דברים אמורים? באידיהן הקבועים, אבל באידיהן שאינן קבועין - אינו אסור אלא אותו היום בלבד. אף על פי שאמרו שלשה ימים, אסור

לשאת ולתת עמָהֶם. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
בְּדָבָר הַמִּתְקִים, אֲבָל דְּבַר שְׁאִינוּ מִתְקִים –
מִתָּר. אִף דְּבַר הַמִּתְקִים, לָקַח אוֹ שֶׁמֶכֶר –
הָרִי זֶה מִתָּר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה אוֹמֵר:
כָּל מְלוּהַ בִּשְׁטֵר – אֵין נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, וְשְׁאִין
בִּשְׁטֵר – נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְצִיל
מִידָם.

א, ב לא יֵשֵׁא אָדָם וַיִּתֵּן עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים
בְּיוֹם אִידוֹ, וְלֹא יִקַּל עִמּוֹ אֶת רֹאשׁוֹ, וְלֹא
יִשְׁאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁמִּתְחַשֵּׁב. מִצָּאוּ
לְפִי דְרָכּוֹ – שׁוֹאֵל בְּשִׁלּוּמוֹ בְּכֹבֵד רֹאשׁ.
שׁוֹאֵלִין בְּשִׁלּוּם הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים בְּאִידֵיהֶן,
מִפְּנֵי דְרָכֵי שָׁלוֹם. אֲמֵנִין יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיוּ
עוֹשִׂין אֲצֵל הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּבֵיתוֹ שֶׁל
יִשְׂרָאֵל – מִתָּר. בְּבֵיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים –
אָסוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם
הָיָה שְׂכִיר הַיּוֹם, בֵּין בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בֵּין
בְּבֵיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים – אָסוּר. אִם הָיָה
שְׂכִיר קְבוּלָת, בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל – מִתָּר.
בְּבֵיתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים – אָסוּר. בַּמַּחֲבֵר
לְקֶרְקַע, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – אָסוּר. בְּעִיר
אַחֶרֶת, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ – מִתָּר. וְאִף עַל פִּי
שֶׁגִּמַּר אֶת כָּלִיו לְפָנֵי אִידוֹ, לֹא יוֹלִיכֵנּוּ לוֹ
בְּיוֹם אִידוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁמַּח בֵּיתוֹ. עִיר אַחַת
עוֹשָׂה וְעִיר אַחַת אֵינוֹ עוֹשָׂה, אִמָּה אַחַת
עוֹשָׂה וְאִמָּה אַחַת אֵינָה עוֹשָׂה, מִשְׁפָּחָה
אַחַת עוֹשָׂה וּמִשְׁפָּחָה אַחַת אֵינָה עוֹשָׂה.
הָעוֹשִׂין – אָסוּרִין. וְשְׁאִין עוֹשִׂין – מִתָּרִין.
קִלְגָּדָא, אִף עַל פִּי שֶׁהִכֵּל עוֹשִׂין – אֵין אָסוּר
אֲלֹא לְפֻלְחִין בְּלִבָּד. סְטֵרוֹנִיָּא – יוֹם שֶׁאֲחָז
בּוֹ אֶת הַמַּלְכוּת. קְרֵאטוֹס – יוֹם גְּנוּסִיָּא
שֶׁל מַלְכֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים. יוֹם שֶׁל כָּל מַלְךְ
וּמַלְךְ – הָרִי הוּא כְּרִבִּים. יַחֲדִי, אֲפִלוּ יוֹם
הַמִּשְׁתָּה שֶׁלוֹ, וְיוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ שְׁלֹטוֹן. רַבִּי
מֵאִיר אוֹמֵר: אִף יוֹם שֶׁעָמַד בּוֹ מַחֲלִיו
אָסוּר.

א, ג יֵרִיד שְׁבִתוֹךְ הַכֶּרֶךְ, אֵין הוֹלְכִין, לֹא
לְאוֹתוֹ הַכֶּרֶךְ וְלֹא לְעִירוֹת הַסְּמוּכוֹת לוֹ –
מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֶרְאָה הוֹלֵךְ לוֹ לִירִיד; דְּבָרֵי
רַבִּי מֵאִיר. וְחֻקִּים אוֹמְרִים: אֵין אָסוּר
אֲלֹא הַכֶּרֶךְ בְּלִבָּד. יֵרִיד שְׁבִתוֹךְ הַכֶּרֶךְ –

אָסוּר. חוּץ לַכֶּרֶךְ – מִתָּר. וְשִׁחוּץ לַכֶּרֶךְ,
חוּץ לַכֶּרֶךְ – אָסוּר. תוֹךְ הַכֶּרֶךְ – מִתָּר.
וְחֻנִּיּוֹת הַמוֹכְלָלוֹת לוֹ, מְכָל מָקוֹם – הָרִי
אֵלוֹ אָסוּרוֹת. עוֹבֵר אָדָם בַּשִּׁירָה מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם, וְנִכְנָס לַכֶּרֶךְ, שֶׁהִירִיד בְּתוֹכּוֹ, וְאֵינוֹ
חוֹשֵׁשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נֶרְאָה כְּהוֹלֵךְ לִירִיד.
יֵרִיד שְׁנִתְנָה מַלְכוּת, וְשְׁנִתְנָה מַדִּינָה,
וְשְׁנִתְנָה גְּדוּלֵי מַדִּינָה – מִתָּר. אֵין אָסוּר,
אֲלֹא יֵרִיד שֶׁל עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים בְּלִבָּד.
הוֹלְכִין לִירִיד שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים,
וּמִתְרַפְּאִין בִּהֶן רְפוּי מִמוֹן, אֲבָל לֹא רְפוּי
נַפְשוֹת. <וְאֵין> לּוֹקְחִין מִהֶן בָּתִּים שְׂדוֹת
וּכְרָמִים, בְּהֵמָה עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, מִפְּנֵי
שֶׁהוּא כִּמְצִיל מִידָם. וְכוֹתֵב וּמַעֲלָה
בְּעֶרְכֵּם. כֹּהֵן מַטְמֵא לְהַעֲדִיד עֲלֵיהֶן בַּחוּצָה
לְאֶרֶץ. כֶּשֶׁם שֶׁמַּטְמֵא בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, כֹּךְ
מַטְמֵא בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת, מַטְמֵא לְתַלְמוּד
תוֹרָה, מַטְמֵא לְשֵׂא אִשָּׁה. רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לוֹ מִמֵּי שִׁילְמַד – הָרִי זֶה לֹא
יִטְמָא. וְאִם לֹא – הָרִי זֶה יִטְמָא. רַבִּי יוֹסִי
אוֹמֵר: אִף עַל פִּי שֵׁישׁ לוֹ מִמֵּי יִלְמַד –
יִטְמָא, שֶׁלֹּא מְכָל אָדָם זוֹכֶה אָדָם לְלַמֵּד,
אֲלֹא מִמֵּי שְׂזִיכָה לוֹ. אָמְרוּ עַל יוֹסֵף הַכֹּהֵן,
שֶׁהָיָה מַטְמֵא וְיוֹצֵא אֲצֵל רַבִּי יוֹסִי לְצִידָן.
לֹא יֵצֵא כֹהֵן לְחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאֲפִילוּ לְשֵׂא
אִשָּׁה, אֲלֹא אִם כֵּן הִבְטִיחוּהוּ. תַּגְרִין
שֶׁהִקְדִּימוּ זְמַנּוֹ שֶׁל יֵרִיד, אוֹ שֶׁאַחֲרוֹ זְמַנּוֹ
שֶׁל יֵרִיד – מִתָּר. אֵין אָסוּר אֲלֹא זְמַנּוֹ שֶׁל
יֵרִיד בְּלִבָּד. אַרְבַּע אֲבָקוֹת הֵן: אֲבָק רַבִּית,
אֲבָק שְׁבִיעִית, אֲבָק עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים, אֲבָק
לְשׁוֹן הָרַע.

אֲבָק שֶׁל רַבִּית – לֹא יֵשֵׁא אָדָם וַיִּתֵּן
בְּהִלּוּאָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, מִפְּנֵי אֲבָק רַבִּית.

אֲבָק שְׁבִיעִית – לֹא יֵשֵׁא אָדָם וַיִּתֵּן עִם
הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּפִרוֹת מִפְּנֵי אֲבָק שְׁבִיעִית.

אֲבָק עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים – לֹא יֵשֵׁא אָדָם וַיִּתֵּן
עִם הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים בְּיוֹם אִידוֹ, מִפְּנֵי אֲבָק
עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים.

אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע – לֹא יֵשֵׁא אָדָם וַיִּתֵּן
בְּטוֹכָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, מִפְּנֵי אֲבָק לְשׁוֹן הָרַע.

מוכר לו חזירין, ואינו חושש שְׁמָא מוכר לעבודת כוכבים. מוכר לו זין ואינו חושש שְׁמָא מנסכו לעבודת כוכבים. ואם פרש לו אפלו מים ומלח - אסור למכור לו.

מוכר לו תרנגול לֶבֶן בין התרנגולין. אָמַר רבי יהודה: בְּמָה דְּבָרִים אָמֹרִים? בְּזִמָּן שְׁאָמַר לוֹ: מִכּוֹר לִי תִרְנָגוּל סָתָם, אָבֵל אִם פָּרַשׁ לוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹלָה, או לְמַשְׁתָּה בְּנוֹ - הָרִי זֶה מִתּוֹר.

מִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה פָּרָק שְׁנִי

בא לוקחין מֵהֶן בְּהֵמָה לְנִסְיוֹן, ומחזירין לֶהֱנֹן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. וכשם שְׁלוֹקָחִים מֵהֶן בְּהֵמָה לְנִסְיוֹן, ומחזירין לֶהֱנֹן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם - כִּךְ לוקחין מֵהֶן עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת לְנִסְיוֹן, ומחזירין לֶהֱנֹן כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. כָּל זִמָּן שְׁאֵתָה רִשְׁאֵי לְהַחְזִיר לְיִשְׂרָאֵל - אֵתָה רִשְׁאֵי לְהַחְזִיר לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. אִי אֵתָה רִשְׁאֵי לְהַחְזִיר לְיִשְׂרָאֵל - אִי אֵתָה רִשְׁאֵי לְהַחְזִיר לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. מוכר יִשְׂרָאֵל בְּהֵמָתוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים עַל מְנָת לִשְׁחוּט. יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גִּבּוֹ וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שׁוֹחֵט. לוקחין מֵהֶן בְּהֵמָה לְקָרְבָּן, ואינו חושש מִשּׁוּם רוֹבֵעַ, מִשּׁוּם נִרְבָּע, מִשּׁוּם מִקְצָה, מִשּׁוּם נֶעֱבַד, וכשם שְׁאִין מוֹכְרִין לֶהֱנֹן בְּהֵמָה גָּסָה - כִּךְ אֵין מוֹכְרִין לֶהֱנֹן חִיָּה גָּסָה. ואף בְּמָקוֹם שְׁמוֹכְרִים לֶהֱנֹן בְּהֵמָה דְּקָה - אֵין מוֹכְרִין לֶהֱנֹן חִיָּה דְּקָה.

רבי שמעון בן אלעזר אומר: מוכרין לֶהֱנֹן כְּלָבִים, שְׁגוּרִים, חֲלִדוֹת, סְנָאִים, חֲתוּלוֹת וְקָפוֹת. דְּבָרִים הַמְּנַקִּין אֶת הַבֵּית. וכשם שְׁאִין מוֹכְרִין לָהֶם - כִּךְ אֵין מַחְלִיפִין לָהֶם, לֹא רָעִים בִּיפִין וְלֹא יִפִּין בְּרָעִים. לֹא שְׁבוּרִין בְּשִׁלְמִים וְלֹא שְׁלָמִים בְּשְׁבוּרִין. רבי יהודה מתיר בְּשְׁבוּרָה, מִפְּנֵי שְׁאִינָה יְכוּלָה לְהִתְרַפְּאוֹת. אָמְרוּ לוֹ: וְהָרִי הוּא מְרַבֵּיעָה וְהִיא יוֹלֶדֶת. רבי יוסי בן בְּתִירָה מתיר בְּסוֹס, שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשִׁבְתָּ, שְׁחִיבִין עָלֶיהָ חֲטָאֵת; וְחֲכָמִים אוֹסְרִין, מִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים מִשּׁם כָּלִי זִין וּמִשּׁם בְּהֵמָה גָּסָה. אֵין מוֹכְרִין לָהֶם לֹא כָּלִי זִין,

יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִין לִירִיד - מִתּוֹר לְשֵׁאת וּלְתֵת עִמָּהֶן. וּבַחֲזִירָה - אָסוּר, מִפְּנֵי שְׁנִיחָגוּ בְּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים. וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין בְּהִלְכָּה בֵּין בַּחֲזִירָה - מִתּוֹר. עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַהוֹלְכִין לְתִרְפוֹת - אָסוּר לְתֵת וּלְשֵׁאת עִמָּהֶן. וּבַחֲזִירָה - מִתּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּעֲבוּדַת כּוֹכָבִים שֶׁהִנִּיחוּ עוֹבְדֶיהָ. וְיִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּהִלְכָּה בֵּין בַּחֲזִירָה - אָסוּר. לֹא יִטִּיל יִשְׂרָאֵל עִם שִׁירָה בְּתִרְפוֹת, אָפְלו לְצֵאת, אָפְלו מְקָדִים, אָפְלו מַחֲשִׁיךְ, אָפְלו מַתִּירָא מִפְּנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי לְסָטִים, מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה, שְׁנֵאָמַר (דְּבָרִים ו'): "לֹא תִלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים". רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: אִם רָאִיתָ צָדִיק שִׁיצָא לְדֶרֶךְ וְאֵתָה מִבְּקָשׁ לְצֵאת לְאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, הַקָּדִים עַל יָדָךְ שֶׁלֹּשָׁה יָמִים אוֹ אַחֵר עַל יָדָךְ שֶׁלֹּשָׁה יָמִים, כְּדִי שֶׁתִּצָּא עִמּוֹ, מִפְּנֵי שְׁמִלְאָכִי הַשֶּׁרֶת מְלוּיָן אוֹתוֹ, שְׁנֵאָמַר (תְּהִלִּים צא): "כִּי מִלְּאָכִיו יֵצֵא לָךְ" וְגו'. וְאִם רָאִיתָ רָשָׁע שִׁיצָא לְדֶרֶךְ, וְאֵתָה מִבְּקָשׁ לְצֵאת לְאוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ, הַקָּדִים עַל יָדָךְ שֶׁלֹּשָׁה יָמִים, אוֹ אַחֵר עַל יָדָךְ שֶׁלֹּשָׁה יָמִים, כְּדִי שֶׁלֹּא תִצָּא עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ, מִפְּנֵי שְׁמִלְאָכִי שֶׁטָּן מְלוּיָן אוֹתוֹ, שְׁנֵאָמַר (תְּהִלִּים קט): "הִפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל יְמִינוֹ".

רבי שמעון בן אלעזר אומר: אִם יֹאמְרוּ לָךְ יְלָדִים - בְּנֵה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵל תִּשְׁמַע לָהֶן! וְאִם יֹאמְרוּ לָךְ זִקְנִים סְתוּר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁמַע לָהֶן! מִפְּנֵי שְׁבָנִין יְלָדִים סְתִירָה וּסְתִירַת זִקְנִים בְּנִין. וְרָאִיָּה לְדָבָר - רַחֲבָעַם בֶּן שְׁלֹמֹה. שְׁאָלוּ אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מָהוּ שִׁילְמַד אָדָם אֶת בְּנוֹ סִפֵּר יוֹנִי? אָמַר לָהֶן: יִלְמַד בְּשַׁעָה שְׁאִינָה לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, שְׁנֵאָמַר (יהוֹשֻׁעַ א): "וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה".

אד מִכָּלֶם הִיָּה מוֹכֵר לָהֶם חֲבִילָה, וְכִמָּה הִיא חֲבִילָה? רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָה אוֹמֵר: בְּלִבּוֹנָה, אֵין פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה מִנִּין. מוֹכֵר לְתַגָּר אוֹ מוֹכֵר לְבַעַל הַבֵּית, אִם הִיָּה תַגָּר חֲשׂוֹד - אָסוּר לְמַכּוֹר לוֹ.

[אֶחָד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד הַכּוֹתִים]. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְסוּרֵיָא מִשְׁפִּירִין בְּתִים אֲבָל לֹא שְׂדוֹת, כִּאֵן וְכֵאן, לֹא יִשְׁפִּיר אָדָם שְׂדֵהוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֵף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִשְׁפִּירִין בְּתִים, וּבְסוּרֵיָא מוֹכְרִין בְּתִים וּמִשְׁפִּירִין שְׂדוֹת. וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ מוֹכְרִין אֵלּוּ וְאֵלּוּ. כִּאֵן וְכֵאֵן לֹא יִשְׁפִּיר יִשְׂרָאֵל אֶת בֵּיתוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, שְׁבִידוּעַ שְׁמַכְנִים לְתוֹכּוֹ עֲבֹדַת כּוֹכָבִים, אֲבָל

מִשְׁפִּירִין לָהֶם אוֹרֵיאוֹת,⁷ אוֹצְרוֹת וּפּוֹנְדֻקִּיּוֹת, אֵף עַל פִּי שְׁבִידוּעַ שְׁמַכְנִים לְתוֹכּוֹ עֲבֹדַת כּוֹכָבִים. מִשְׁפִּיר יִשְׂרָאֵל בֵּיתוֹ לְכוֹתֵי וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שְׁמַכְנִים בְּתוֹכּוֹ עֲבֹדַת כּוֹכָבִים. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: בְּכָל מָקוֹם, לֹא יִשְׁפִּיר יִשְׂרָאֵל מֵרַחֵץ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִפְּנֵי שְׁנִקְרָאֵת עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְרוֹחֲצִין בּוֹ בְּשֶׁבֶת. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אָמַר: בְּכָל מָקוֹם, לֹא יִשְׁפִּיר יִשְׂרָאֵל שְׂדֵהוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, מִפְּנֵי שְׁנִקְרָאֵת עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְעוֹשִׂין בָּהּ בְּיוֹם טוֹב.

מִסְכַּת עֲבֹדַת זָרָה פָּרָק שְׁלִישִׁי

ג, א מַעְמִידִין בְּהֵמָה בְּפּוֹנְדֻקִּיּוֹת שֶׁל כּוֹתִים, אֲפֹלוּ זִכְרִים אֲצֵל נִקְבוֹת, וְנִקְבוֹת אֲצֵל זִכְרִים. וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר: זִכְרִים אֲצֵל זִכְרִים, וְנִקְבוֹת אֲצֵל נִקְבוֹת. וּמוֹסְרִים בְּהֵמָה לְרוּעָה שְׁלֵהֶן, וּמוֹסְרִין לוֹ תִּינוּק לְלַמְדּוֹ סֵפֶר וּלְלַמְדּוֹ אֲמָנוֹת, וּלְהַתִּיחַד עִמּוֹ. בֵּת יִשְׂרָאֵל מִלֵּדַת וּמִנִּיקָה בָּנָה שֶׁל כּוֹתִית. וְכוֹתִית מִלֵּדַת וּמִנִּיקָה בָּנָה שֶׁל בֵּת יִשְׂרָאֵל. אֵין מַעְמִידִין בְּהֵמָה בְּפּוֹנְדֻקִּאוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֲפֹלוּ זִכְרִים אֲצֵל זִכְרִים, וְנִקְבוֹת אֲצֵל נִקְבוֹת, שֶׁהַזָּכָר מִבִּיא זָכָר, וְהַנִּקְבָּה מִבִּיאָה נִקְבָּה. וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר: זִכְרִים אֲצֵל נִקְבוֹת, וְנִקְבוֹת אֲצֵל זִכְרִים. וְאֵין מוֹסְרִין בְּהֵמָה לְרוּעָה שְׁלֵהֶן, וְלֹא תִינוּק לְלַמְדּוֹ סֵפֶר, וּלְלַמְדּוֹ אֲמָנוֹת, וּלְהַתִּיחַד עִמּוֹ.

וְלֹא זֵינן, וְאֵין מִשְׁחִיזִין לָהֶם אֶת הַזֵּינן, וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶם, לֹא סְדִין, וְלֹא כְּבָלִין, וְלֹא קוֹלָרִין, וְלֹא שְׁלִשְׁלָאוֹת שֶׁל בְּרִזָּל.

ב, אֶחָד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְאֶחָד הַכּוֹתֵי - מוֹסְרִין לָהֶם שְׂדוֹת גְּזוּזוֹת, תְּבוּאָה קְצוּרָה וְאֵילָנוֹת קְצוּצִין. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: שַׁחַת, לָגַז עַל מִנֵּת שֶׁתִּגְזֹז. תְּבוּאָה לְקָצֵר - עַל מִנֵּת שֶׁתִּקְצֹר. אֵילָנוֹת לְקוֹץ - עַל מִנֵּת לְקַצֹּץ. הָעוֹלָה לְסִרְטִיאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - אֲסוּר מִשּׁוּם עֲבֹדַת כּוֹכָבִים; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אֲמָרִים: בְּזֵמַן שְׁמוֹזְבִּלִין - אֲסוּר מִשּׁוּם עֲבֹדַת כּוֹכָבִים. וְאִם אֵינֶם מְזַבְּלִין - אֲסוּר מִשּׁוּם מוֹשֵׁב לְצִים.

הַהוֹלֵךְ לְצִטְרִיוֹנִין,³ וְרוֹאֶה אֶת הַנִּחָשִׁים וְאֶת הַחֲבָרִים, מוֹלִיזִין, סְגִילָאֲדִין,

סְגִילָאֲדָה⁴ - אֲסוּר מִשּׁוּם מוֹשֵׁב לְצִים, שְׁנַאֲמַר (תְּהִלִּים א): "וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יֵשֵׁב" - אֱלֹהֵי מַדּוֹת שְׁמִבִּיאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי בִטּוֹל תִּלְמוּד תּוֹרָה. הָעוֹלָה לְתִרְטִיאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אִם צוֹנֵחַ מִפְּנֵי צָרָה - מֵתָר. וְאִם מִתְחַשֵּׁב - הָרִי זֶה אֲסוּר. הַיּוֹשֵׁב

בְּאַסְטְרִין⁵ - הָרִי זֶה שׁוֹפֵף דָּמִים. רַבִּי נִתָּן מִתִּיר מִשּׁוּם שְׁנֵי דְּבָרִים, מִפְּנֵי שְׁצוּחַ וּמִצִּיל אֶת הַנִּפְשׁוֹת, וּמַעֲיֵד עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּנָּשֵׂא. הוֹלְכִין לְצִטְרִיוֹנִין - מִפְּנֵי שְׁצוּחַ וּמִצִּיל אֶת הַנִּפְשׁוֹת. וְלִכְרָקִים⁶ - מִפְּנֵי יָשׁוּב מְדִינָה. וְאִם מִתְחַשֵּׁב - הָרִי זֶה אֲסוּר.

ב, אֵין מִשְׁפִּירִין לָהֶם בְּתִים שְׂדוֹת וּכְרָמִים, וְאֵין נוֹתֵנִין לָהֶן אֲרִיסוֹת וְקִבּוּלַת בְּהֵמָה.

³ אֵיצְטְרִיוֹן שֶׁבוּ הָיוּ נִלְחָמִים שְׁנֵרִים זֶה בָּזֶה.

⁴ כָּל אֵלּוּ מֵינֵי לְצִנִּים.

⁵ מָקוֹם שֶׁדָּנִים שָׁם דִּינֵי נִפְשׁוֹת.

⁶ מִצּוֹרִים סְכִיב חוֹמַת הָעִיר וְעוֹשִׂים שָׁם כָּל מִינֵי

⁷ רִפְתָּ שֶׁל סוּסִים.

ואין לוקחין תּפלין אֶלָּא מִן הַמַּמְחָה. ואם לקח ממי שאינו ממחה, ומצא בידו שתי כריכות של תּפלין - בודק ממנו תּפלה אחת של יד או של ראש, בצבת הראשון, וכן בשני, וכן בשלישי, וכן ברביעי.

ג, לוקחין מעם הארץ עבדים ושפחות, בין גדולים בין קטנים. ומוכרין לעם הארץ עבדים ושפחות, בין קטנים בין גדולים. ולוקחין מהן בנות קטנות אֶבֶל לא גדולות; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: גדולות, ומקבלות עליהן. אין נותנין להן בנות, לא קטנות ולא גדולות; דברי רבי. וחכמים אומרים: נותן לו גדולה, ופוסק עמו על מנת שלא תעשה טהרות על גביו. ומעשה ברבן גמליאל הזקן שהשיא את בתו לשמעון בן נתנאל הכהן, ופסק עמו על מנת שלא תעשה עמו טהרות על גביו. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך, שאין כופין את החבר שיעשה טהרות על גבי עם הארץ, ואיזה הוא עם הארץ? כל שאינו אוכל חוליו בטהרה; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: כל שאינו מעשר.

ג, הלוקח עבדים ערלים מן העובד כוכבים, ומלך ולא הטביל, וכן בני השפחות שלא טבלו, בין מלין בין ערלין - הרי אלו עובדי כוכבים. מדרסן - טמא. וינם, בגדולים - אסור. בקטנים - מתר. ואיזהו גדול? כל שהוא זכר ומזכיר עבודת כוכבים ומשמשיה. ואיזהו קטן? כל שאינו מזכיר עבודת כוכבים ומשמשיה. רבי יוסי אומר: חזקת עבד ישראל, אפלו ערלים - הרי אלו כנענים, עד שיודע בהן שהן בני שפחות שלא טבלו. חזקת עבדי כותים מלין - הרי אלו כותים. ערלים - הרי אלו עובדי כוכבים, עד שיודע שהן בני שפחות כנעניות. חזקת עבדי עובד כוכבים, אפלו מלין - הרי אלו עובדי כוכבים.

ג, לעולם מלין את העובד כוכבים לשם גר, ועובד כוכבים לא ימול את ישראל,

בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים, מפני שמגדלתו לעבודת כוכבים. אֶבֶל עובדת כוכבים מניקה את בנה של ישראל ברשותה. בת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים, מפני שמילדת לעבודת כוכבים. ועובדת כוכבים לא תילד את בת ישראל מפני שחשודין על הנפשות; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: עובדת כוכבים מילדת את בת ישראל, בזמן שאחרים עומדים על גבה, בינה לבינה - אסור, מפני שחשודין על הנפשות. מתרפאין מהן רפוי ממן, אֶבֶל לא רפוי נפשות. לא תחתך עובדת כוכבים את העבר במעיה של אשה בת ישראל. ולא תשקנה כוס עקרין - שחשודין על הנפשות.

לא יתיחד ישראל עם העובד כוכבים, לא במרחץ ולא בבית המים. נדבק ישראל עם העובד כוכבים בדרך - נותנו לימין ואין נותנו לשמאלו. רבי ישמעאל בן רבי יוחנן בן ברוקה אומר: בסוף מימינו, ובמקל משמאלו. שניהן עולין למעלה ויורדין בירידה. ישראל עולה למעלה ועובד כוכבים למטה. לא ישח, שמא ירוץ את גלגלתו וירחיב לו דרך. שאלו: "להיכן אתה הולך?" מפליגו, בדרך שאמר יעקב לעשו (בראשית לג): "עד אשר אבא אל אדני שעיריה" - והלך לו לסכות!

ישראל המסתפר מן העובד כוכבים - רואה במראה. מן הכותי - אין רואה במראה. התירו לבית רבן גמליאל להיות רואין במראה, מפני שהן זקוקין למלכות. ישראל המספר את העובד כוכבים, פיון שהגיע לבלוריתו - שומט את ידו.

ג, לוקחין מן העובדי כוכבים ספרים ותפלין ומזוזות, ובלבד שהיו כתובין עליהן כתקנן. מעשה בעובד כוכבים אחד, שהיה כותב ספרים בצידן, ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: מתר לקח ממנו. ומוכרין לעם הארץ ספרים ותפלין ומזוזות,

וְאֵי דְבָרִים שְׁבַמְקוּם פְּלוּנִי בְּמִקָּח רֵאשׁוֹן.
טוֹל אֶתָּה דְבָרִים, וְאֵי דְבָרִים שְׁבַמְקוּם
פְּלוּנִי בְּמִקָּח שְׁנִי:

ד, ב. הַמוֹכֵר עֲבָדוֹ בַּחוּצָה לְאֶרֶץ - יֵצֵא בֶן
חוּרִין וְצָרִיף גֵּט שְׁחֵרוּר מִרְבוּ שְׁנִי. רַבֵּן
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: פְּעָמִים יוֹצֵא,
פְּעָמִים אֵינוֹ יוֹצֵא. כִּיצַד? אָמַר לוֹ: אֵי
פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי מוֹכֵר אֲנִי עֲבָדִי פְּלוּנִי
לְפְלוּנִי אֲנִיטִיכִי - יֵצֵא בֶן חוּרִין. לְפְלוּנִי
אֲנִיטִיכִי הַשְּׂרֹוֹי בְּלוּד - לֹא יֵצֵא בֶן חוּרִין.
יִרְשׁוּ עֲבָדִים בַּחוּצָה לְאֶרֶץ, עַד שְׁלֹא בָּאוּ
לְאֶרֶץ - מִתֵּר לְמַכְרֵן לַחוּצָה לְאֶרֶץ. מִשְׁבָּאוֹ
לְאֶרֶץ - אֲסוּר לְמַכְרֵן לַחוּצָה לְאֶרֶץ.

עֲבַד שְׁבַרַח בַּחוּצָה לְאֶרֶץ - אֵין רְבוּ רֵשָׁאִי
לְמוֹכְרוֹ. יֵצֵא עֲבַד עִם רְבוּ לְסוּרְיָא לְפִיכָף
אִם מְכָרוּ שָׁם - הֵרִי זֶה מְכֹור. עֲבַד
שִׁיעָצָא עִם רְבוּ עַל מִנַּת לַחְזֹר - כּוֹפִין אוֹתוֹ
לַחְזֹר. עַל מִנַּת שְׁלֹא לַחְזֹר - כּוֹפִין אוֹתוֹ
שְׁלֹא לַחְזֹר. בָּא מַחוּצָה לְאֶרֶץ עַל מִנַּת
לַחְזֹר - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לַחְזֹר. שְׁלֹא לַחְזֹר -
כּוֹפִין אוֹתוֹ שְׁלֹא לַחְזֹר:

ד, ג. הַמוֹכֵר עֲבָדוֹ לִירִיד שֶׁל עוֹבָדִי כּוֹכְבִים
- דְּמִי אֲסוּרִין, וְיִלְיָד לִים הַמֶּלֶךְ, וְכּוֹפִין
אֶת רְבוּ שִׁיפְדְּנוּ אֶפִּילוּ מֵאָה בְּדְמִי
וְיוֹצִיאֵנוּ לַחְרוּת. נִמְצָאת אוֹמֵר: הַנוֹשֵׂא
וְנוֹתֵן בִּירִיד שֶׁל עוֹבָדִי כּוֹכְבִים, בְּהֶמָּה -
תַּעֲקֹר, כְּסוּת וְכָלִים - יִרְקְבוּ, וּמַעוֹת וְכָלִי
מִתְכּוֹת - יוֹלִיד הַנָּאָה לִים הַמֶּלֶךְ. פְּרוֹת, אֶת
שְׂדֵרְכוֹ לִישְׁפָף - יִשְׁפָף, לִשְׂרָף - יִשְׂרָף,
לִיקְבֹר - יִקְבֹר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: עֲבוֹדַת
כּוֹכְבִים - שׁוֹחֵק וְזוֹרָה לְרוּחַ אוֹ מִטִּיל לִים.
אָמְרוּ לוֹ: אָף הִיא נַעֲשִׂית זָבֵל, שֶׁנֶּאֱמַר
(דְּבָרִים יג): "וְלֹא יִדְבֹק בִּידָךְ מֵאוֹמֶה מִן
הַחֲרָם" וְגו'. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסִי: הֵרִי הוּא
אוֹמֵר (דְּבָרִים ט): וְאֵת חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם
וְגו'. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רָאִיָּה? (שְׁמוֹת לד) "וַיִּזֹּר
עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשָּׁק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" מִלְּמַד:
שְׁבַדְקָן כְּדָרָךְ שְׁבוֹדְקִין אֶת הַסּוֹטוֹת. אָמַר
לָהֶן רַבִּי יוֹסִי: הֵרִי הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹאל ב ה):
"וַיַּעֲזֹבוּ אֶת עֲצָבֵיהֶם". אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסִי:

מִפְּנֵי שְׁחָשׂוּדִים עַל הַנִּפְשׁוֹת; דְּבָרִי רַבִּי
מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: עוֹבֵד כּוֹכְבִים מֵל
אֶת יִשְׂרָאֵל בְּזִמְן שְׁאַחֲרִים עוֹמְדִין עַל גְּבִי,
בֵּינוּ לְבֵינוּ - אֲסוּר; מִפְּנֵי שְׁחָשׂוּדִין עַל
הַנִּפְשׁוֹת. יִשְׂרָאֵל מֵל אֶת הַכּוֹתִי, וְכוֹתִי לֹא
יְמוּל אֶת יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְלִין לְשֵׁם הֵר
גְּרִיזִים; דְּבָרִי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי:
הֵיכָן מְצִינוּ מִלָּה בַּתּוֹרָה שְׁאִינָה לְשֵׁם
בְּרִית? אֲלֹא יְמוּל לְשֵׁם הֵר גְּרִיזִים עַד
שֶׁתַּצֵּא נִפְשׁוֹ. וּמוֹכְרִין לָהֶם, וְנוֹתְנִין לָהֶם
מִתְּנַת חֲנָם. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן
שְׁאִינוּ מְכִירוּ, אוֹ שֶׁהִיָּה עוֹבֵר מִמְּקוֹם
לְמָקוֹם, אֲבָל אִם הִיָּה שְׁכֵנוֹ אוֹ אוֹהֵבוֹ - הֵרִי
זֶה מִתֵּר, שְׁאִינוּ אֲלֹא כְּמוֹכְרוֹ לוֹ. כְּתוּב
אוֹמֵר: "לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית וְלֹא תִחַנֵּם",
אִם לְלַמֵּד עַל הַבְּרִית - הֵרִי בְּרִית אֲמוּר,
אֲלֹא לְמָה נֶאֱמַר "לֹא תִחַנֵּם"? מִלְּמַד שְׁאִין
נוֹתְנִין לָהֶם מִתְּנַת חֲנָם.

מִסְכַּת עֲבוֹדָה זָרָה פָּרָק רַבִּיעִי

ד, א. הַמוֹכֵר עֲבָדוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכְבִים - הֵרִי זֶה
יֵצֵא בֶן חוּרִין, וְצָרִיף גֵּט שְׁחֵרוּר מִרְבוּ
הֵרֵאשׁוֹן. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שְׁלֹא כְּתַב לוֹ
אוֹנוֹ, אֲבָל כְּתַב לוֹ אוֹנוֹ - זֶה הוּא גֵּט
שְׁחֵרוּרוֹ. בֵּין שְׁמָכְרוּ לוֹ, בֵּין שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ
בְּמִתְּנָה - יֵצֵא בֶן חוּרִין, שְׁמָא יֵצֵא לְרִשּׁוֹת
שְׁאִינָה רִשּׁוֹת לָהֶן עָלָיו. אִם עָשָׂה עָלָיו
הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים נִימוּסוֹת - יֵצֵא בֶן חוּרִין.
וְאִם לֹא - לֹא יֵצֵא בֶן חוּרִין. נָטְלוּ בַּחוּבּוֹ,
אוֹ שֶׁנִּפְּל לוֹ בְּסִיקָרִיקוֹן - יֵצֵא בֶן חוּרִין.
יִרְשׁוּ עֲבָדִים מִן הַעוֹבֵד כּוֹכְבִים, עַד שְׁלֹא
בָּאוּ לְרִשּׁוֹתוֹ - מִתֵּר לְמוֹכְרֵן לְעוֹבֵד
כּוֹכְבִים. מִשְׁבָּאוֹ לְרִשּׁוֹתוֹ - אֲסוּר לְמוֹכְרֵן.
וְכֵן אֶתָּה אוֹמֵר בֵּינָן נִסָּךְ: עַד שְׁלֹא בָּא
לְרִשּׁוֹתוֹ - דְּמִי מִתְרִין, מִשְׁבָּא לְרִשּׁוֹתוֹ -
דְּמִי אֲסוּרִין. יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכְבִים
שְׁלָקְחוּ מִקָּח בְּשִׁתְּפוּת, וְחִזֹּר וּלְקַחוּ מִקָּח
אֲחֵר בְּשִׁתְּפוּת, לֹא יֵאמַר לוֹ: טוֹל אֶתָּה
דְּבָרִים שְׁבַמְקוּם פְּלוּנִי בְּמִקָּח רֵאשׁוֹן, וְאֵי
דְּבָרִים שְׁבַמְקוּם פְּלוּנִי בְּמִקָּח שְׁנִי. אֲבָל
אוֹמֵר לוֹ: טוֹל אֶתָּה דְּבָרִים שְׁבַמְקוּם פְּלוּנִי,

הָרִי הוּא אוֹמֵר (מַלְכִים א טו): וְגַם מַעֲכָה אִם אֶסָּא הַמֶּלֶךְ וְיִסְרָהּ מִגְבִּירָה אֲשֶׁר עֲשֵׂתָהּ מִפְּלִצַת וְגו'. אָמְרוּ לוֹ: מִשֶּׁם רֵאִיָּה? (שם) וַיִּכְרַת אֶסָּא אֶת מִפְּלִצָתָהּ וְגו'. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסִי: הָרִי הוּא אוֹמֵר (מַלְכִים ב יח): וְכַתַּת נֶחֱשׁ הַנְּחֻשֶׁת וְגו'. אָמְרוּ לוֹ: וְכִי עֲבֹדֶת כּוֹכָבִים הִיָּה? וְהֵלֵא מֶשֶׁה עֲשֹׂאוֹ! מְלַמֵּד שִׁטְעוּ יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו עַד שֶׁבָּא חֲזָקִיָּה וּבִנּוּ.

מִסְכַּת עֲבֹדָה זָרָה פָּרָק חֲמִישִׁי

ה, א, אֵין אוֹצְרִין בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים שֵׁישׁ בִּהֶן חֲיֵי נֶפֶשׁ, כְּגֹזֶן: שְׁמָנִים, יֵינֹת, וּסְלִתוֹת, וּפְרוֹת. אֲבָל דְּבָרִים שְׁאִין בִּהֶן חֲיֵי נֶפֶשׁ, כְּגֹזֶן: כִּמּוֹן וְתַבְלִין - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְאוֹצְרֵן שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים, עֶרֶב שְׁבִיעִית וּשְׁבִיעִית וּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּלוֹקַח מִן הַשּׁוּק, אֲבָל כְּכֹנֶס בַּתּוֹךְ בֵּיתוֹ, אִפְלוּ עֲשֶׂר שָׁנִים - מִתֵּר לֹאֲלִתֵּר. וּבִשְׁנַת בַּצֵּרֶת, אִפְלוּ חֲרוּבִין - לֹא יֵאָצִיר מִפְּנֵי שְׁמִטִּיל מֵאֲרֵה בְּשַׁעֲרִים. אֵין מִשְׁתַּכְּרִין בַּתְּבוּאָה, אֲבָל מִשְׁתַּכֵּר בֵּינָן וּבִשְׁמָן וְקִטְנִיּוֹת. אָמְרוּ עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: שֶׁהִיָּה מִשְׁתַּכֵּר בֵּינָן וּבִשְׁמָן כָּל יָמָיו. אֵין מוֹצִיאִין מִסּוּרְיָא דְּבָרִים שֵׁישׁ בִּהֶן חֲיֵי נֶפֶשׁ, כְּגֹזֶן: יֵינֹת, שְׁמָנִים, וּסְלִתוֹת. רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי: שְׁמוֹצִיאִין יֵין לְסוּרְיָא, מִפְּנֵי שְׁמִמְעֵט אֶת הַתְּפִלָּה. וְכִשֶּׁם שְׁאִין מוֹצִיאִין לְסוּרְיָא, כִּךְ אֵין מוֹצִיאִין לְהַפְרִכָּא. רַבִּי יְהוּדָה מִתִּיר מֵהַפְרִכָּא לְהַפְרִכָּא:

ה, ב, יִשְׂרָה אָדָם בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אִפְלוּ בְּעִיר שְׂרָבָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְלֹא בַּחוּצָה לָאָרֶץ אִפְלוּ בְּעִיר שְׂכֵלָה יִשְׂרָאֵל. מְלַמֵּד: שִׁישִׁיבֶת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל מִצּוֹת שְׁבִיתוּרָה. וְהַקְּבוֹר בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל - כְּאֵלוּ הוּא קְבוֹר תַּחַת הַמְּזוֹבֵחַ. לֹא יֵצֵא אָדָם לַחוּצָה לָאָרֶץ, אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ חֲטִין סִאתִים בְּסִלַּע. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִין? בְּזִמָּן שְׁאִינוּ מוֹצֵא לֶקַח. אֲבָל בְּזִמָּן שְׁמוֹצֵא לֶקַח, אִפְלוּ סָאָה בְּסִלַּע - לֹא יֵצֵא. וְכֵן הִיָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֲלִילְמֶלֶךְ - מְגִדּוּלֵי הַדּוֹר וּמִפְּרִנְסֵי צְבוֹר הִיָּה. וְעַל

שִׁינְצָא לַחוּצָה לָאָרֶץ - מֵת הוּא וּבְנָיו בְּרַעֲב, וְהָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל קִימִין עַל אֲדָמָתָן, שְׁנֹאֲמַר (רֹת א): וְתַהֲם כָּל הָעִיר עֲלִיהֶן, מְלַמֵּד: שְׂכָל הָעִיר קִימֶת, וּמֵת הוּא וּבְנָיו בְּרַעֲב. הָרִי הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית כח): וְשִׁבְתִּי בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, שְׁאִין תִּלְמוּד לֹמֵר וְהִיָּה ה' לִי לֵאלֹהִים. וְאוֹמֵר (וַיִּקְרָא כה): לְתַת לָכֶם אֶת אָרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, כָּל זִמָּן שְׁאֲתֶם בָּאָרֶץ כְּנָעַן - הָרִינִי לָכֶם אֱלֹהֵי, אֵין אַתֶּם בָּאָרֶץ כְּנָעַן - אֵינִי לָכֶם לֵאלֹהֵי. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ ד): כֹּאֲרַבְעִים אֶלֶף חֲלוּצֵי הַצָּבָא. וְאוֹמֵר (יְהוֹשֻׁעַ ב): כִּי נָתַן בְּיָדִי אֶת יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְגו'. וְכִי עֲלִתָּה עַל דַּעְתָּךְ שִׁישְׂרָאֵל מְכַבְּשִׁים אֶת הָאָרֶץ לִפְנֵי הַמָּקוֹם? אֲלֵא כָּל זִמָּן שֶׁהֶם עֲלִיָּה - כָּלָה נִכְבְּשָׁה. אֵינָן עֲלִיָּה - כָּלָה אֵינָה נִכְבְּשָׁת. וְכֵן דּוֹד אָמַר (שְׁמוּאֵל א כו): כִּי גִרְשׁוֹנֵי הַיּוֹם מִהֶסְתַּפַּח בְּנַחֲלַת ה' וְגו', וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ עוֹבֵד עֲבֹדֶת כּוֹכָבִים? אֲלֵא שֶׁהִיָּה דּוֹד דּוֹרֵשׁ וְאוֹמֵר: כָּל הַמְּנִיחַ אֶת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת שְׁלוֹם וְיוֹצֵא - כְּאֵלוּ עוֹבֵד עֲבֹדֶת כּוֹכָבִים, דְּכָתִיב (יִרְמְיָה לב): וְנִטְעַתִּים בָּאָרֶץ הַזֹּאת בְּאֶמֶת, אֵינָן עֲלִיָּה - אֵין נִטְוִיעִין לִפְנֵי בְּאֶמֶת, לֹא כָּל לְבִי וְלֹא כָּל נֶפֶשׁ. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יִשְׂרָאֵל שְׁבַחוּצָה לָאָרֶץ - עוֹבְדֵי עֲבֹדֶת כּוֹכָבִים בְּטִהְרָה הֵן. פִּיצַד? עוֹבֵד כּוֹכָבִים שַׁעֲשָׂה מִשְׁתָּה לְבָנוֹ, וְהֵלֶךְ וְזָמַן אֶת כָּל הַיְּהוּדִים שְׁבַעִירוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁהֶן אוֹכְלִין מִשְׁלֵהֶן וְשׁוֹתִין מִשְׁלֵהֶן, וְשִׁמְשׁ שְׁלֵהֶן עוֹמֵד עַל גְּבִי עוֹבְדֵי עֲבֹדֶת כּוֹכָבִים הֵן, שְׁנֹאֲמַר (שְׁמוֹת לד): וְקָרָא לָהֶן וְאִכְלָתָּ מִזִּבְחָהּ:

ה, ג, אֵלוּ הֵן עוֹרוֹת לְבוּבִין, כָּל הַקְּרוּעַ כְּנֶגֶד לְבָן, וְעֲשֶׂה כְּמִין אֲרָבָה. אֲבָל אִם הִיָּה מִשּׁוֹךְ - הָרִי זֶה מִתֵּר. הַכְּבָשִׁין וְשִׁלְקוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שְׁדַרְכָּן לְתַת בִּהֶן יֵין וְחִמָּץ, וְחִרְס הַדְּרִינִי - אֲסוּר בַּהֲנָאָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחִכְמִים אוֹמְרִים: אֵין אֲסוּרֵן אֲסוּר הַנָּאָה. זֵיתִים הַשְּׁלָחִים הַנִּמְכָּרִים עַל פְּתָחֵי מִרְחָצָאוֹת - אֲסוּרִים בְּאִכְלָהּ וּמִתְרִין בַּהֲנָאָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹסְרֵן אָף בַּהֲנָאָה, מִפְּנֵי

שְׁמֻלָּפִים עֲלֵיהֶן חֲמֵץ כְּדִי שִׁיְהוּ חוֹלְצִין
אֶת גִּרְעִינֵיהֶם:

ה, הַדְּרוּרִין וְהַקְּרֻבוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
וַיֵּין יִשְׂרָאֵל בָּהֶן - אֲסוּר בִּשְׁתֵּיהֶן וּמִתָּר
בְּהִנָּאָה. הַעִיד שְׁמַעוֹן בֶּן גּוּדִיא לִפְנֵי בְנוֹ
שֶׁל רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל מִשֵּׁם רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל הַזֶּקֶן:
שְׁמִתָּר בִּשְׁתֵּיהֶן, וְלֹא הוֹדָה לוֹ. נִדּוּת
הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, רֶבֶן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל
אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קְפוּסִי: אֵין
עוֹשִׂין שְׁטִיחִים לְבִהְמָה. נִדּוּת הָעוֹבְדֵי
כּוֹכְבִּים, גִּרְוּרִין - מִתָּרִין, חֲדָשִׁים, זְפוּתִין
אֲסוּרִין. עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים עוֹבְדִים וְרוֹכְבִּים,
וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבִיו - כּוֹנֵס לְתוֹכוֹ יֵין
וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. קִנְקֻנִין שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים,
חֲדָשׁוֹת - מוֹתָרוֹת, וְיִשְׁנוֹת - אֲסוּרוֹת.
שְׁכָנְסוּ בָּהּ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים מִים - מִתָּר
יִשְׂרָאֵל לְהַכְנִיס לְתוֹכוֹ יֵין. וְשְׁכָנְסוּ בָּהּ
עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים יֵין - יִשְׂרָאֵל מִמֶּלֶא אוֹתָהּ
מִים שְׁלֹשָׁה יָמִים מַעַת לַעַת, וּמַכְנִיס לְתוֹכוֹ
יֵין וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְשְׁכָנְסוּ בָּהּ עוֹבֵד כּוֹכְבִּים
יֵין, וְיִשְׂרָאֵל צִיר וּמוֹרֵס - מִתָּר יִשְׂרָאֵל אַחֵר
לְהַכְנִיס לְתוֹכָהּ יֵין.

ה, הַלּוֹקְחִין מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים תְּבוּאוֹת,
קִטְנִית, וְגִרְוּגְרוֹת, וְשׁוּם וּבְצָלִים מִכָּל
מָקוֹם, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם טְמֵאָה. הָאוֹג -
בְּכָל מָקוֹם טְהוֹר. הָאֵרֶז - בְּכָל מָקוֹם טְהוֹר.
נֶאֱמַר הַצִּיד לֹמֵר: "זֶה עוֹף טְמֵא, וְזֶה עוֹף
טְהוֹר". נֶאֱמַר עִם הָאֶרֶץ לֹמֵר: "כִּבְשִׁין אֵלּוּ
טְמֵאִין, וּכְבָשִׁין אֵלּוּ טְהוֹרִין, וְלֹא רִבְצָתִי
עֲלֵיהֶן אֶת הַמִּשְׁקִין". אָבֵל אֵין נֶאֱמַר לֹמֵר:
"דְּגִים אֵלּוּ צִדְתִּים בְּטְהָרָה, וְלֹא נִעְרַתִּי
עֲלֵיהֶן אֶת הַמִּכְמֶרֶת". הַקַּפְרִיסִין,
הַמוֹטְלִיא, וְהַחֲמִין שְׁלֵהֶן - מִתָּרִין. בִּיצָה
צְלוּיָהּ שְׁלֵהֶן - אֲסוּרָה. רַבִּי יְהוּדָה וּבֵית דִּינּוֹ
הִתִּירוּ שֶׁמֶן שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים בְּמִנְיֵן. פֶּת
שְׁאֵפָא עוֹבֵד כּוֹכְבִּים שֶׁלֹּא בְּמַעֲמַד
יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה אֲסוּרָה. פֶּת שְׁאֵפָא
יִשְׂרָאֵל אֵף עַל פִּי שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים לָשֶׁה,
וּגְבִינָה שֶׁהָעֲמִידָה יִשְׂרָאֵל אֵף עַל פִּי
שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים עֲבָדָה - הָרִי זֶה מִתָּר.

יִשְׂרָאֵל יוֹשֵׁב בְּסוֹף עֲדָרוֹ, וְהָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים
חוֹלֵב וּמִבִּיא לוֹ, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

ה, אִיזוֹ הִיא טְרִית שְׂאִינָה טְרוּפָה? כָּל
שֶׁהִשְׁדָּרָה וְהָרָאשׁ נִכְרִין. אִיזוֹהוּ צִיר שִׁישׁ בּוֹ
דָּגָה? כָּל שְׁכֻלְבִּית אַחַת אוֹ שְׁתֵּי כְּלָבִיּוֹת
מִשׁוּטְטוֹת בְּתוֹכוֹ. חֲתִיכָה שִׁישׁ בָּהּ סִימָן,
בֵּין כָּכֵלָן בֵּין בְּמַקְצָתָן אָפְלוּ בְּאַחַד (טְמֵאָה) -
הָרִי זֶה מִתָּרֵת. מַעֲשֶׂה שֶׁהִבִּיאוּ גִרְבִּין שֶׁל
חֲתִיכוֹת מִמֵּין אַחַד בַּעֲכוּ, וְלֹא נִמְצָא סִימָן,
אֵלֶּא בְּאַחַד מֵהֶן, וּבֹא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים,
וְהִתִּירוּ אֶת כָּלָן. מוֹרִיס אָמֵן - הָרִי זֶה מִתָּר.
רֶבֶן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר: אֵף חֵלֶק
אָמֵן - הָרִי זֶה מִתָּר. יֵין מְבָשֵׁל וְאֵלּוּנִיתִית -
הָרִי אֵלּוּ אֲסוּרִים, מִפְּנֵי שֶׁתְּחַלְתֵּן יֵין.
אֵלּוּנִיתִית כְּבָרִיתָה - הָרִי זֶה מִתָּרֵת. יֵין
תְּפוּחִין, מִן הַפְּתִיק, וּמִן הָאוּצָר, מִן
הַסְּפִינָה - הָרִי זֶה מִתָּר. וְאִם הִיָּה נִמְכָּר
בְּקֻטְלוֹן - מִתָּרֵת. יֵין תְּפוּחִים מִן הַשּׁוּק -
הָרִי זֶה אֲסוּר מִפְּנֵי שֶׁמֻּדְיָף. חֲגִבִין
וְהַקּוֹפְרִין מִן הַפְּתִיק מִן הָאוּצָר וּמִן הַסְּפִינָה
- הָרִי אֵלּוּ מִתָּרִין. וְהַמוֹכֵר בְּסִלְיָל לִפְנֵי
חֲנוּנִי - אֲסוּרִין מִפְּנֵי שֶׁמִּרְבִּיצִין עֲלֵיהֶן יֵין
כְּדִי שִׁיְהִיו יָפִין לְמִרְאִית הָעֵין. מִלַּח
סִלְקוֹנְטִית, שְׁחוּרָה - מִתָּרֵת, לְבָנָה -
אֲסוּרָה; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
שְׁחוּרָה - אֲסוּרָה, לְבָנָה מִתָּרֵת. רַבִּי יְהוּדָה
בֶּן גְּמִלְיָאֵל אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי חֲנִינָא בֶּן
גְּמִלְיָאֵל: זֶה וְזֶה הָרִי זֶה אֲסוּרָה:

ה, אֵין לּוֹקְחִין גְּבִינַת בֵּית הַיִּנְיָאקִי, אֵלֶּא
מִן הַמִּמְחָה. וְשְׁלוּקָה - נִלְקַחַת מִכָּל מָקוֹם.
אֵין לּוֹקְחִין קֶרֶט שֶׁל חֲלִתִית, אֵלֶּא מִן
הַמִּמְחָה. וְהָעֵלָה - נִלְקַח מִכָּל מָקוֹם. אֵין
לּוֹקְחִין יֵין מִסּוּרִיא, אֵלֶּא מִן הַמִּמְחָה. וְלֹא
מוֹרִיס, אֵלֶּא מִן הַמִּמְחָה. וְלֹא חֲתִיכָה שְׂאִין
בָּהּ סִימָן, אֵלֶּא מִן הַמִּמְחָה. וְלֹא מִלַּח
סִלְקוֹנְטִית, אֵלֶּא מִן הַמִּמְחָה. וְלֹא גְבִינַת
בֵּית הַיִּנְיָאקִי, אֵלֶּא מִן הַמִּמְחָה. וְלֹא קֶרֶט
שֶׁל חֲלִתִית, אֵלֶּא מִן הַמִּמְחָה. וְכָלָן נֶאֱכָלִין
אֲצֵל מִי שְׂאִינוֹ מִמְחָה, וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ:

מִסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה פָּרָק שִׁשִּׁי

ו,א וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵין אָסוּר, אֶלָּא שִׁישׁ בִּידוֹ מִקָּל, אוֹ צָפוּר, אוֹ כְּדוּר, סִיף, עֶטְרָה, וְטַבַּעַת, צֶלֶם, וְנֶחֱשׁ. וְעַל מִכְבָּדִים, כְּגוֹן: הַשִּׁירִים, וְהַנְּזָמִים, קִטְלִיּוֹת, טַבָּעוֹת - הָרִי אֵלוֹ אָסוּרוֹת. וְעַל הַמְּבֻזֵּן, כְּגוֹן: הַיּוֹרוֹת, מִחֲמֵי חֲמִין, הַסִּיגְנִין, וְהַקּוֹמָקִמִין, וְהַסְּפָלִין, וְהַסְּדָנִין, וְהַמְּטָבַע - הָרִי אֵלוֹ מִתָּרִין. מִצָּא טַבָּעַת וְעָלֶיהָ צוּרַת חֲמָה, צוּרַת לְבָנָה, צוּרַת דְּרָקוֹן - יוֹלִיד לֵים הַמָּלַח. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵף דְּמוֹת וּסְרָפִס. טַבָּעַת שִׁישׁ עָלֶיהָ עֲבוּדַת כּוֹכָבִים, בְּזִמָּן שֶׁהִיא בּוֹלֶטֶת - אָסוּרָה בְּהִנָּאָה, אִם אֵינָה בּוֹלֶטֶת - מִתָּרַת. בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף - אָסוּר לְחַתֵּם בָּהּ. וְשֹׁאֵין עָלֶיהָ עֲבוּדַת כּוֹכָבִים - מִתָּרַת בְּהִנָּאָה, וּמִתָּרַת לְחַתֵּם. טַבָּעַת שִׁישׁ עָלֶיהָ חוֹתֶם - מִתָּרַת לְחַתֵּם בָּהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה חוֹתָמָה שׁוֹקֵעַ - אָסוּר לְחַתֵּם בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁנֶּעֱשְׂהָ בּוֹלֵט, וּמִתָּרַת לְתַנָּה בִּידוֹ, וְשִׁחוּתָמָה בּוֹלֵט - מִתָּרַת לְחַתֵּם בָּהּ, וְאָסוּר לְתַנָּה בִּידוֹ. טַבָּעַת שִׁישׁ עָלֶיהָ פָּרָצוּף - מִתָּרַת לְחַתֵּם בָּהּ. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁל בֵּית אָבָא הָיוּ חוֹתָמִין בְּפָרָצוּפוֹת. רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּר צְדוֹק אוֹמֵר: כָּל הַפָּרָצוּפוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, חוּץ מִפָּרָצוּף הָאֵדָם. הַעֲשׂוֹי כִּמִּין דְּרָקוֹן - אָסוּר. וְהַדְּרָקוֹן תְּלוּי בּוֹ - נוֹטֵלוֹ וּמִשְׁלִיכוֹ, וְהַשָּׂאָר הָרִי זֶה מִתָּרַת. אֵיזָה הוּא מִין דְּרָקוֹן שֶׁאָסוּר? רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אוֹמֵר: כָּל שֶׁהִצִּיצִין יוֹצֵא מִצְאָרוֹ. אֲבָל אִם הָיָה חָלָק - הָרִי זֶה מִתָּרַת.

ו,ב הַלּוֹקֵחַ גְּרוּטָאיוֹת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמוֹצֵא בָהֶן עֲבוּדַת כּוֹכָבִים - נוֹטֵלָה וּמִשְׁלִיכָהּ, וְהַשָּׂאָר - הָרִי זֶה מִתָּרַת. עֲבוּדַת כּוֹכָבִים, עַד שֶׁלֹּא בָּאת לְרִשּׁוּתוֹ - אוֹמֵר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִבְטָלָהּ, שֶׁהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מִבְטָל עֲבוּדַת כּוֹכָבִים בֵּין שְׁלוֹ בֵּין שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין עוֹבְדָה בֵּין שְׁאֵינָה עוֹבְדָה, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד, בֵּין בְּאִנּוּס בֵּין בְּרָצוֹן. יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשְׂהָ עֲבוּדַת כּוֹכָבִים - אָסוּרָה אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֲבָדָה, לְפִיכָךְ אֵין יָכוֹל

לְבַטְלָהּ. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁעָשְׂהָ עֲבוּדַת כּוֹכָבִים - מִתָּרַת עַד שֶׁתַּעֲבֹד, לְפִיכָךְ יָכוֹל לְבַטְלָהּ. רַבִּי אוֹמֵר מִשֵּׁם רַבִּי יַעֲקֹב: אִם עָשְׂאָה יִשְׂרָאֵל מִתְחַלָּה - אֵין יָכוֹל לְבַטְלָהּ. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁמִּכָּר עֲבוּדַת כּוֹכָבִים לְעוֹבְדֵיהָ - אָסוּרָה. שֶׁלֹּא לְעוֹבְדֵיהָ - מִתָּרַת. לָוֶה עָלֶיהָ, נָפְלָה עָלֶיהָ מִפְּלַת, שִׁטְפָה נֶהָר, אוֹ שִׁנְטִלוּהָ לְסִטִּין, אוֹ שֶׁהִנִּיחוּהָ בַּעֲלֶיהָ, כְּגוֹן מִלְחַמָּתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, אִם עֲתִידִין הַבְּעָלִים לְחַזֵּר עָלֶיהָ - אָסוּרָה, וְאִם לֹא - מִתָּרַת. בִּימִסּוֹת שֶׁהָעַמִּידוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בִּשְׁעַת הַגְּזֻזָה, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲבָרָה הַגְּזֻזָה - הָרִי אֵלוֹ אָסוּרוֹת. וְכָל עֲבוּדַת כּוֹכָבִים שֶׁבְטָלוּהָ עוֹבֵד כּוֹכָבִים יָכוֹל תֵּהָא אָסוּרָה? תִּלְמִיד לּוֹמֵר (דְּבָרִים ו'): "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ" אֵת שְׁנוּהָג בּוֹ מִשׁוּם אֱלֹהִים - אָסוּר, וְאֵת שֶׁאֵינוֹ נוֹהָג בּוֹ מִשׁוּם אֱלֹהִים - מִתָּרַת. וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל, בֵּין שְׁנוּהָג בּוֹ לְשֵׁם אֱלֹהִים, בֵּין שֶׁלֹּא נִהָג בּוֹ לְשֵׁם אֱלֹהִים - אָסוּר. כִּיצַד מִבְטָלָהּ? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַד שִׁיפָה בְּקוֹרְנָס וַיַּחְבֵּל. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אֶפִּילוֹ רוֹאֶה סֶטְרָה וְנָפְלָה - הָרִי זֶה בְטָלָה. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מִבְטָל עֲבוּדַת כּוֹכָבִים שְׁלוֹ וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְיִשְׂרָאֵל - אֵין מִבְטָל עֲבוּדַת כּוֹכָבִים שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים. [רַבִּי] שְׁמַעוֹן בֶּן מִנְסִיָּא אוֹמֵר: עֲבוּדַת כּוֹכָבִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל - אֵין לָהּ בְטָלָה עוֹלָמִית. בִּימוֹס שְׁנָפְגָם רְבוּ - הָרִי זֶה מִתָּרַת. מִזְבֵּחַ שְׁנָפְגָם רְבוּ - אָסוּר עַד שִׁינְתָּן.

ו,ג מִקְצָה, שְׁלוֹ - אָסוּר, וְשֶׁל חֲבֵרוֹ - מִתָּרַת. לְפָנֶי הַקֹּדֶשׁ - אָסוּר, לְאַחַר הַקֹּדֶשׁ - מִתָּרַת. מֵאִימָתִי נִקְרָא מִקְצָה? מִשְׁנַעֲשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה. אֵיזָהוּ נִעֲבֹד? כָּל שֶׁעוֹבְדִין אוֹתוֹ, בֵּין בְּשִׁגְגָה בֵּין בְּמִזִּיד. אֵיזָה הוּא מִקְצָה? מִקְצָה לְעֲבוּדַת כּוֹכָבִים. אֲבָל אָמַר: שׁוֹר זֶה לְעֲבוּדַת כּוֹכָבִים - לֹא אָמַר כָּלוּם, לְפִי שֶׁאֵין הַקֹּדֶשׁ לְעֲבוּדַת כּוֹכָבִים.

אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל-ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין-פארן ובין-תפל ולבן נחצרת ודי זהב:

אליו פתגמני דמליל משה עם כל ישראל בעברא דירדנא אוכח יתהון על דחבו במדברא ועל דארגיזו במישרא לקביל ים סוף בפארן אתפלו על מנא ובחצירות ארגיזו על בשרא ועל דעבדו עיגל דזהב:

אלה הדברים – לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז, מפני כבודן של ישראל. **אל כל ישראל** – אלו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים: אתם הייתם שומעים מן עמכם, ולא השיבותם דבר מן דבר? אלו היינו שם, היינו משיבין אותו. לך פנסם כלם ואמר להם: הרי כלכם כאן; כל מי שיגש לו תשובה, ישיב. **במדבר** – לא במדבר היו, אלא בערבות מואב; ומהו **במדבר**? אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו: "מי יתן מותנו" וגומר. **בערבה** – בשביל הערבה, שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב. **מול סוף** – על מה שהמרו בים סוף, בבואם לים סוף, שאמרו: "המבלי אין קברים במצרים"; וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר: "וימרו על ים בים סוף", כדאייתא בערכין. **בין פארן ובין תפל ולבן** – אמר רבי יוחנן: חזרנו על כל המקרא, ולא מצינו מקום ששמו תפל ולבן. אלא הוכיח על הדברים שתפלו על המן, שהוא לבן, ואמרו: "ונפשנו קצה בלחם הקלקל", ועל מה שעשו במדבר פארן, על ידי המרגלים. **נחצרת** – במחלקתו של קרח. דבר אחר, אמר להם: הנה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם במקום. **ודי זהב** – הוכיח על העגל שעשו בשביל רב זהב שהיה להם, שנאמר: "ונסס הרביתי לה וזהב עשו לבעל".

אחד עשר יום מתרב דרך הר-שעיר עד קדש ברנע:

מהלך חד עשר יומין מחורב אורח טורא דשעיר עד רקם גיאא:

אחד עשר יום מתרב – אמר להם משה: ראו מה שגרמתם! אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע דרך הר שעיר; ואף הוא – מהלך אחד עשר יום, ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים. שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר: "ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש" וגומר, ובעשרים ותשעה בסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע. צא מהם שלשים יום שעשו בקברות הפאנה, שאכלו הבשר חדש ימים, ושבועה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים, נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך. וכל כך היתה השכינה מתלבטת בשבילכם, למהר ביאתכם לארץ; ובשביל שקלקלתם, הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חדש באחד לחודש שנה בעשתי עשר חדש באחד לחודש

לחדש דבר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה י-הוה אתו אלהם:

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחודש

לחדש דבר משה עם בני ישראל ככל דפקיד יי יתיה לנותהון:

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחודש – מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה. ממי למד? מיעקב, שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה. אמר: ראובן בני, אני אמר לה מפני מה לא הוכחתיו כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי. ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה: כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושללא יהא חבירו רואהו ומתבייש ממנו כוליה, כדאייתא בספרי. וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה. וכן שמואל, שנאמר: "הנני ענו בי". וכן דוד את שלמה בנו.

אחרי הכתו את סיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר-יושב בעשתרת באדרעי:

בחר דמחא ית סיחון מלכא אמורא דיתיב בחשבון וית עוג מלכא דמתנן דיתיב בעשתרות באדרעי:

אחרי הכתו – אמר משה: אם אני מוכיחם קדם שיכנסו לקצה הארץ, יאמרו: מה לנו עלינו? מה היטיב לנו? אינו בא אלא לקנות ולמצא עלה, שאין בו כח להכניסנו לארץ. לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחן. **סיחון מלך האמרי אשר בחשבון** – אלו לא היה סיחון קשה והיה שריו בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה. ואלו היתה עיר אחרת וסיחון שריו בתוכה, היה קשה, שהמלך קשה. על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה. **אשר יושב בעשתרת** – המלך קשה והמדינה קשה. **עשתרת** – הוא לשון צוקין וקשי, כמו "עשתרת קרנים". ועשתרות זה הוא עשתרת קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר: "ויכו את רפאים בעשתרות קרנים", ועוג נמלט מהם; והוא שנאמר: "ויבא הפליט", ואומר: "כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים". **באדרעי** – שם המלכות.

בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר:

בעברא דירדנא בארעא דמואב שרי משה פריש ית אוילפן אורייתא קדא למימר:

הואיל – התחיל, כמו: "הנה נא הואילתי". **באר את התורה** – בשבעים לשון פרשה להם.

י-הוה א-להינו דבר אלינו בחרב לאמר רב-לכם שבת בקר הזה:	י אלהנא מליל עמנא בחורב למימר סגי לכון דיתבתון בטורא הדין:
--	---

רב לכם שבת – כפשוטו. ויש מדרש אגדה: הרבה גדלה לכם ושכר על ושיבתכם בקר הזה; עשיתם משכון, מנורה וכלים, קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות.

פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל-כל-שכניו בערבה בקר ובשפלה ובנגב ובחוף הים ארץ הפנועני והלבנון עד-הנהר הגלל נהר-פרת:	אתפנו וטולו לכון ועולו לטורא דאמוראה ולכל מגירוהי במישרא בטורא ובשפילתא ובדרומא ובספר ימא ארע פנוענא ולבנון עד נהרא רבא נהרא פרת:
--	--

פנו וסעו לכם – זו דרך ערך ותרמה. ובאו הר האמרי – כמשמעו. ואל כל שכניו – עמון ומואב וחר שער. בערבה – זה מישור של יער. בקר – זה הר המלך. ובשפלה – זו שפלת דרום. ובנגב ובחוף הים – אשקלון ועזה וסרי וכוליה, כדאיתא בספרי. עד הנהר הגלל – מפני שנוצר עם ארץ ישראל, קוראו גדול. משל הדיוט אומר: עבד מלך – מלך, הדבק לשחור וישתחוו לו; קרב לגבי דהינא ואידהו.

ראה נתתי לפניכם את-הארץ באו ורשו את-הארץ אשר נשבע י-הוה לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולנרעם אחריהם:	תזו דיהבית קדמיכון ית ארעא עולו ואחסינו ית ארעא דקיים יי לאברהם לנרעם ליצחק וליעקב למתן להון ולבניהון בתריהון:
---	--

ראה נתתי – בעיניכם אתם רואים, איני אומר לכם מאמך ומשמועה. באו ורשו – אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה. אלו לא שלחו מרגלים, לא היו צריכים לכלי זין. לאבותיכם – למה הזכיר שוב: לאברהם ליצחק וליעקב? אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו.

ואמר אלכם בעת ההוא לאמר לא-אוכל לבדי שאת אתכם:	ואמרית לכון בעדנא ההוא למימר לית אנא יכיל בלחודי לסוכרא יתכון:
---	---

ואמר אלכם בעת ההוא לאמר – מהו לאמר? אמר להם משה: לא מעצמי אני אומר לכם, אלא מפי הקדוש ברוך הוא. לא אוכל לבדי וגומר – אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל? אדם שהוציאם ממצרים, וקרע להם את הים והוריד את המן והגיו את השלן, לא היה יכול לדונם? אלא כך אמר להם: ה' א-להיכם הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דיניכם, נטל את הענש מכם ונתנו על הדינים. וכן אמר שלמה: "כי מי יוכל לשפט את עמך הכבד הזה". אפשר מי שכתוב בו: "ויחכם מכל האדם" אומר: "מי יוכל לשפט" וגומר? אלא כך אמר שלמה: אין דיני אמה זו דיניי שאר האמות, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגזל אין בכך פלוס; אני, אם חיבתי ממון שלא כדיו, נפשות אני נתבע, שנאמר: "וקבע את קבעיהם נפש".

י-הוה א-להיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרב:	י אלהכון אסגי יתכון והא איתיכון יומא דין ככוכבי שמיא לסגי:
---	---

והנכם היום ככוכבי השמים – וכי ככוכבי השמים היו באותו היום? ובלא לא היו אלא ששים רבוא. מהו והנכם היום? הנכם משולים כיום, קיימים לעולם, כחמה וכלבנה וככוכבים.

שני

י-הוה א-להי אבותכם יסף עליכם ככם אלה פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם:	י אלהא דאבהתכון יוסיף עליכון פנתכון אלה זמנין ויברך יתכון כמא דמליל לכון:
--	--

יסף עליכם ככם אלה פעמים – מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם? אלא אמרו לו: משה, אתה נותן קצבה לברכתנו? כבר הבטיח הקדוש ברוך הוא את אברהם: "אשר אם יוכל איש למנות" וגומר. אמר להם: זו משלי היא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם.

איכה אשא לבדי טרחתכם ומשאכם וריבכם:	איכדין אסובר בלחודי טורחיתכון ועסקיתכון ודינכון:
-------------------------------------	--

איכה אשא לבדי – אם אמר לקבל שכר, לא אוכל. זו היא שאמרתם לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקדוש ברוך הוא. טרחתכם – מלמד שהיו ישראל טרחניו; היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח בדין, אומר: יש לי עדים להביא, יש לי ראיות להביא, מוסיף אני עליכם דיניו. ומשאכם – מלמד שהיו אפיקורסין. הקדים משה לצאת, אמרו: מה ראה בן עמרם לצאת? שמא אינו שפוי בתוך ביתו. אחר לצאת, אמרו: מה ראה בן עמרם שלא לצאת? מה אתם סבורים? יושב ויועץ עליכם עצות רעות וחושב עליכם מתשבות. וריבכם – מלמד שהיו רוגנים.

הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְגִבּוֹרִים וַיִּדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם:
הָבוּ לָכוֹן גּוֹבְרִין חֲפִימִין וְסוֹכְלָתָנִין וּמַרְעֻן לְשִׁבְטֵיכֹן וְאֲמַנִּינוּן רִישֵׁין עָלֵיכֹן:

הָבוּ לָכֶם – הַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְדָבָר. **אֲנָשִׁים** – וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ נָשִׁים? מַה תִּלְמּוֹד לומר אֲנָשִׁים? צְדִיקִים, פְּסוּפִים. **וְגִבּוֹרִים** – מְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. זֶהוּ שֶׁשָּׂאֵל אֲרִיֹס אֶת רַבִּי יוֹסִי: מַה בֵּין חֲכָמִים לְגִבּוֹרִים? חֲכָם דּוֹמֶה לְשִׁלְחָנִי עֲשִׂיר; כְּשֶׁמְבִיאִין לוֹ דִּינָרִין לְרֵאוֹת – רוֹאֶה, וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ, יוֹשֵׁב וְתוֹהָא. גִּבּוֹן דּוֹמֶה לְשִׁלְחָנִי תֵּגָר: כְּשֶׁמְבִיאִין לוֹ מַעוֹת לְרֵאוֹת – רוֹאֶה, וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ, הוּא מְחַזֵּר וּמְבִיא מִשְׁלוֹ. **וַיִּדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם** – שֶׁהֵם נִכְרִים לָכֶם; שָׂאֵם בָּא לִפְנֵי מַעֲטָף בְּטִלְיָתוֹ, אִינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא וּמֵאִיזָה שִׁבְט הוּא וְאֵם הֶגְיוֹן הוּא, אֲבָל אֲתֶם מְפִירִין בּוֹ, שָׂאֲתֶם גְּדֻלַּתָם אוֹתוֹ. לָכֵן נֶאֱמַר: **וַיִּדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. בְּרָאשֵׁיכֶם** – רָאשִׁים וּמְכַבְּדִים עֲלֵיכֶם, שֶׁתִּהְיֶה נִזְהָרִין בָּהֶם כְּבוֹד וְיִרְאָה. **וְאֲשִׁימָם** – לְמַד שֶׁשִּׁמּוּתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תְּלוּיּוֹת בְּרָאשֵׁי דִינֵיהֶם, שֶׁהִיא לָהֶם לְמַחֲוֹת וּלְכַנּוֹן אוֹתָם לְדָרֶךְ הַיְשָׁרָה.

וַתַּעֲנֵנוּ אַתִּי וַתֹּאמְרוּ טוֹב־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ לְעֵשׂוֹת:
וְאֲתִיבְתוּן יָתִי וְאֲמַרְתוּן תִּקֵּין פִּתְגָמָא דְּמִלִּילָתָא לְמַעֲבַד:

וַתַּעֲנֵנוּ אַתִּי וְגוֹמֵר – חִלַּטְתֶּם אֶת הַדָּבָר הַנֶּחְאָתְכֶם. הִיא לָכֶם לְהַשִּׁיב: רַבִּינוּ מֹשֶׁה, מִמֵּי נֶאֱחָה לְלַמֵּד? מִמֶּה אוֹ מִתְּלִמִּידָךְ? לֹא מִמֶּה, שֶׁנֶּחְצַטְעֵרֶת עֲלֶיךָ? אֵלָּא יַדְעֵתִי מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם, הֵייתֶם אוֹמְרִים: עֲכָשׁוּ יִתְמָנּוּ עֲלֵינוּ דִּינֵין הַרְבֵּה; אִם אֵין מְפִירָנוּ, אָנוּ מְבִיאִין לוֹ דוֹרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פָנִים. לְעֵשׂוֹת. אִם הֵייתִי מִתְעַצֵּל, אֲתֶם אוֹמְרִים עֲשֵׂה מַהֲרָה.

וְאֶלְקָח אֶת־רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיִּדְעִים וְאֶתְּנוּ אוֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֱלֹפִים וְשְׂרֵי מַאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת וְשִׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:
וְדִבְרִית יֵת רִישֵׁי שִׁבְטֵיכֹן גּוֹבְרִין חֲפִימִין וּמַרְעֻן וּמִנִּיתִי יִתְהוֹן רִישֵׁין עָלֵיכֹן רַבְנֵי אֱלָפִי וּרַבְנֵי מַאוֹתָא וּרַבְנֵי חֲמִשִּׁין וּרַבְנֵי עֶשְׂרִיתָא וְסָרְכִין לְשִׁבְטֵיכֹן:

וְאֶלְקָח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם – מִשְׁכָּתִּים בְּדָבָרִים: אֲשֶׁרִיכֶם! עַל מִי בָאתֶם לְהַתְמַנּוֹת? עַל בְּנֵי אֲבִרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, עַל בְּנֵי אֲדָם שֶׁנִּקְרְאוּ אֲחִים וְרַעִים, חֶלֶק וְנִחְלָה, וְכָל לִשׁוֹן חֶבֶד. **אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיִּדְעִים** – אֲבָל גִּבּוֹרִים לֹא מְצָאתִי. זֶה אַחַת מִשְׁבַּע מִדּוֹת שֶׁאָמַר יִתְרֹ לְמֹשֶׁה, וְלֹא מְצָא אֵלָּא שְׁלֹשׁ: אֲנָשִׁים צְדִיקִים, חֲכָמִים וַיִּדְעִים. **רָאשִׁים עֲלֵיכֶם** – שֶׁתִּנְהַגּוּ בָהֶם כְּבוֹד, רָאשִׁים בְּמִקְחָה, רָאשִׁים בְּמִמְכָּר, רָאשִׁים בְּמִשָּׂא וּמִתָּן, נִכְנָס אַחֲרוֹן וְיוֹצֵא רִאשׁוֹן. **שְׂרֵי אֱלֹפִים** – אֶחָד מִמֶּנֶּה עַל אֶלֶף. **שְׂרֵי מַאוֹת** – אֶחָד מִמֶּנֶּה עַל מֵאָה. **וְשִׁטְרִים** – מִנִּיתִי עֲלֵיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם, אֵלּוּ הַכּוֹפְתִין וְהַמְכִּין בְּרִצּוּעָה עַל פִּי הַדִּינִין.

וְאֶצְנֶה אֶת־שְׁפָטֵיכֶם בְּעַת הַהוּא לֵאמֹר שְׁמַע בֵּין־אֲחֵיכֶם וּשְׁפָטְתֶם לְצֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין־גֵּרוֹ:
וּפְקִידִית יֵת דִּינֵיכֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר שְׁמַעוּ בֵּין־אֲחֵיכֹן וּתְדִינוּן קוּשְׁטָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין אַחוּהִי וּבֵין־גֵּיּוֹרָא:

וְאֶצְנֶה אֶת שְׁפָטֵיכֶם – אֲמַרְתִּי לָהֶם: הֵיוּ מְתוּנִים בְּדִין; אִם בָּא דִין לִפְנֶיהָ פֶּעַם אַחַת וּשְׁתֵּים וְשִׁלֹּשׁ, אַל תֹּאמְרוּ: כִּכָּר בָּא דִין זֶה לִפְנֵי פְעָמִים הַרְבֵּה, אֵלָּא הֵיוּ נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בּוֹ. **בְּעַת הַהוּא** – מִשְׁמַנִּיתִים, אֲמַרְתִּי לָהֶם: אֵין עֲכָשׁוּ כְּלָשְׁעֵבֶר. לְשַׁעֲבֵר, הֵייתֶם בְּרִשׁוֹת עֲצָמְכֶם; עֲכָשׁוּ הָרִי אֲתֶם מִשְׁעַבְּדִים לְצַבּוֹר. **שְׁמַע** – לִשׁוֹן הִנֵּה, אוֹדֵנִי ט' בְּלַעַז, כִּמוֹ "נִכּוֹר" וְ"שְׁמוֹר". **וּבֵין גֵּרוֹ** – זֶה בַּעַל דִּינוֹ, שְׁאוּגֵר עָלָיו דְּבָרִים. דָּבָר אַחֵר: **וּבֵין גֵּרוֹ**, אַף עַל עֶסְקִי דִירָה, בֵּין חִלְקַת אֲחִים, אֶפְלוּ בֵּין תַּנּוֹר לְכִירִים.

לֹא־תִפְּרִיּוּ פָנִים בְּמִשְׁפָּט פִּקְטוֹן כְּגַדְלֵ תִשְׁמַעוֹן לֹא־תִגְוֹרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט לֹא־לֵהִים הוּא וְהַדָּבָר אֲשֶׁר יִקְנֶשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וּשְׁמַעְתִּיו:
לֹא תִשְׁמַעוֹן לֹא תִתְחַלּוּן מִן קֳדָם גּוֹבְרָא אֲרִי דִינָא דִּינִי הוּא וּפִתְגָמָא דִּיקְשֵׁי מִנְכֹן תִּקְרְבוּן לְנָתִי וְאֲשִׁמַּעְנִיה:

לֹא תִפְּרִיּוּ פָנִים בְּמִשְׁפָּט – זֶה הַמִּמְנָה לְהוֹשִׁיב הַדִּינִים, שֶׁלֹּא יֹאמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי נָאֵה אוֹ גְבוּר, אוֹשִׁיכְנוּ דִין, אִישׁ פְּלוֹנִי קְרוֹבִי, אוֹשִׁיכְנוּ דִין בְּעִיר, וְהוּא אֵינוֹ בָּקִי בְּדִינֵינוּ; נִמְצָא מְסִיב אֶת הַזִּכָּאִי וּמִזְכָּה אֶת הַחֵיב, מַעֲלָה אֲנִי עַל מִי שֶׁמִּנְהוּ כְּאֵלוֹ הַכִּיר פָּנִים בְּדִין. **כְּפִקְטוֹן כְּגַדְלֵ תִשְׁמַעוֹן** – שִׂיָּהָ חֵיב עָלֶיךָ דִין שֶׁל פְּרוּטָה בְּדִין שֶׁל מֵאָה מִנֶּה, שָׂאֵם קֳדָם וּבָא לִפְנֵיהָ, לֹא תִסְלַקְנוּ לְאַחֲרוֹנָה. דָּבָר אַחֵר: "כְּפִקְטוֹן כְּגַדְלֵ תִשְׁמַעוֹן", כְּתִרְגוּמוֹ, שֶׁלֹּא תֹאמְרוּ: זֶה עָנִי הוּא, וְחִבְרֹ עֲשִׂיר וּמִצְנָה לְפָרְנָסוֹ; אִזְכָּה אֶת הָעָנִי, וְנִמְצָא מִתְּפָרְנָס בְּנִקְיוֹת. דָּבָר אַחֵר, שֶׁלֹּא תֹאמְרוּ: הֵיאָף אֲנִי פּוֹגֵם בְּכַבְּדוֹ שֶׁל עֲשִׂיר זֶה בְּשִׁבְלִי דִינָר? אִזְכְּנוּ עֲכָשׁוּ, וְכִשְׂיָצֵא לְחוּץ אָמַר לוֹ: תֵּן לוֹ, שָׂאֲתָה חֵיב לוֹ. **לֹא תִגְוֹרוּ מִפְּנֵי אִישׁ** – לֹא תִירָאוּ. דָּבָר אַחֵר: **לֹא תִגְוֹרוּ**, לֹא תִכְנִס דְּבָרֶיךָ מִפְּנֵי אִישׁ, לְשׁוֹן "אֲגַר בְּקִיץ". **כִּי הַמִּשְׁפָּט לֹא־לֵהִים הוּא** – מַה שָׂאֲתָה נוֹטֵל מִנֶּה שֶׁלֹּא בְּדִין, אֲתָה מְזַקֵּקִנִי לְהַחֲזִיר לוֹ, נִמְצָא שֶׁהִטִּיתְ עָלַי הַמִּשְׁפָּט. **תִּקְרְבוּן אֵלַי** – עַל דָּבָר זֶה נִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ מִשְׁפָּט בְּנוֹת צִלְפָּחֵד. וְכֵן שְׁמוּאֵל אָמַר לְשָׂאוּל: "אֲנִכִּי הָרוּאֶה", אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲטִיף שְׁאֵנִי מוֹדִיעָךְ שָׂאִין אֲתָה רוּאֶה. וְאִמַּתִּי הוֹדִיעָךְ? כְּשֶׁבָא לְמִשְׁחָה אֶת דּוֹד, "וְיִרָא אֶת אֱלִיאָב וַיֹּאמֶר: אֵף נִגְדַּה ה' מִשִּׁיחוֹ". אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: וְלֹא אֲמַרְתָּ, "אֲנִכִּי הָרוּאֶה"? – "אַל תִּבְט אֶל מִרְאֵהוּ".

וְאֶצְנֶה אֶתְכֶם בְּעַת הַהוּא אֶת כָּל־הַדָּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן:
וּפְקִידִית יִתְכֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא יֵת כָּל פִּתְגָמָיָא דְּתַעֲבָדוּן:

אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן – אֵלּוּ עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים שֶׁבֵּין דִּינֵי מְמוֹנוֹת לְדִינֵי נִפְשׁוֹת.

ונָסַע מִחֹרֵב וַיֵּלֶךְ אֶת כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא
הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם דֶּרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי
יְ-הוָה אֱ-לֹהֵינוּ אֲתָנוּ וַנִּבְּא עַד קֶדֶשׁ בְּרַנְעֵ:

וַיִּטְלֵנָּה מִחֹרֵב וְהַלִּיכָנָה יָת כָּל מִדְבָּרָא רַבָּא וַיְדַחִילָא
הַהוּא דַחְזִיתוֹן אוֹרַח טוֹרָא דְאַמּוֹרָאָה כְּמָא דְפַקִיד יִי
אַלְהֵנָּה יִתְנָא וַאֲמִינָא עַד רְקַם גִּיאָה:

הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא – שָׁהִיו בוֹ נָחָשִׁים קַדּוֹרוֹת וְעַקְרָבִים כְּקִשְׁתוֹת.

וַאֲמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם עַד־הָר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־יְ-הוָה
אֱ-לֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

וַאֲמַרִית לְכוּן אֲתִיתוֹן עַד טוֹרָא דְאַמּוֹרָאָה דִּי אַלְהֵנָּה
יְהִיב לָנָא:

וְרָאָה נָתַן יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיךָ לִפְנֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ עַל־הָרֹשׁ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְ-הוָה אֱ-לֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לֵךְ אֶל־תִּירָא וְאֶל־
תַּחַת:

חֲזִי דִיהֵב יִי אַלְהֵךָ קִדְמָךְ יָת אַרְעָא סַק אַחְסִין כְּמָא
דְּמַלִּיל יִי אַלְהָא דְאַבְהֵתָךְ לֵךְ לֹא תִדְחַל וְלֹא תִתְבַּר:

שלישי

וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם וַתֹּאמְרוּ נִשְׁלַחְהָ אֲנָשִׁים לִפְנֵינוּ
וְנִחְפְּרוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְנֵשְׁבוּ אֲתָנוּ דִּבֶּר אֶת־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר נַעֲלֶה־בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נִבָּא אֵלֵינוּ:

וַקְרִיבְתוֹן לְנָתִי כּוֹלְכוֹן וַאֲמַרְתוֹן נִשְׁלַח גּוֹבְרִין קִדְמָנָא
וַיֵּאֱלָלוּן לָנָא יָת אַרְעָא וַיְתִיבוּן יִתְנָא פִתְגָמָא יָת
אוֹרַחַא דְנִסְק בַּהּ וַיִּת קַרְוִיָּא דְנִיעוֹל לַהוֹן:

וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם – בְּעַרְבוּבָא. וַיֵּלֶחֶן הוּא אוֹמַר: "וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּל רְאִשֵׁי שְׂבָטֵיכֶם וְזַקְנֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ הֵן הָרָאנוּ" וְגוֹמַר ? אוֹתָהּ קְרִיבָה
הָיְתָה הוֹגְגַת, וְלָדִים מְכַבְּדִים אֶת הַזְקֵנִים וּשְׁלָחוֹם לִפְנֵיהֶם, וְזַקְנִים מְכַבְּדִים אֶת הָרְאִשִׁים לְלַכֵּת לִפְנֵיהֶם; אַכְּל כָּאֵן, וַתִּקְרְבוּן אֵלַי כָּלְכֶם
בְּעַרְבוּבָא, וְלָדִים דּוֹחֲפִין אֶת הַזְקֵנִים, וְזַקְנִים דּוֹחֲפִין אֶת הָרְאִשִׁים. וַיֵּשְׁבוּ אֲתָנוּ דִּבֶּר – בְּאִיזָה לְשׁוֹן הֵם מְדַבְּרִים. אֶת הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נַעֲלֶה בָּהּ
– אֵין דֶּרֶךְ שָׁאִין בַּהּ עַקְמִימוֹת. וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נִבָּא אֵלֵינוּ – תַּחֲלָה לְכַבֵּשׁ.

וַיִּיטֹב בְּעֵינֵי הַדִּבֶּר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֲשָׂר אֲנָשִׁים
אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט:

וַיִּשְׁפַּר בְּעֵינֵי פִתְגָמָא וַיְדַבְּרִית מִנְכוֹן תְּרִי עֲשָׂר גּוֹבְרִין
גּוֹבְרָא חַד לְשִׁבְטָא:

וַיִּיטֹב בְּעֵינֵי הַדִּבֶּר – בְּעֵינִי וְלֹא בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם. וְאִם בְּעֵינֵי מִשָּׁה הָיָה טוֹב, לְמָה אֲמַרְהָ בַתּוֹכַחוֹת? מִשָּׁל לְאַדָּם שְׂאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: מִכַּר לִי חֲמוֹרָךְ
זֶה; אָמַר לוֹ: הֵן. נוֹתְנוֹ אִתָּה לִי לְנִסּוֹן? אָמַר לוֹ: הֵן. בְּהָרִים וּגְבָעוֹת? אָמַר לוֹ: הֵן. כִּיֹּן שָׁרְאָה שְׂאִין מַעֲכָבוֹ כְּלוֹם, אָמַר הַלּוֹקֵם בְּלִבּוֹ: בְּטוֹם
הוּא זֶה שְׂלֹא אֲמָצָא בוֹ מוֹם; מִיָּד אָמַר לוֹ: טַל מַעוֹתֶיךָ, וְאִינִי מִנְסָה מַעֲתָה. אִף אֲנִי הוֹדִיתִי לְדַבְּרִיכֶם, שְׂמָא תַחֲזִירוּ בְכֶם כְּשִׁתְּרָאוּ שְׂאִינִי מַעֲכָב;
וְאַתֶּם לֹא תַחֲזִרְתֶּם בְּכֶם. וַאֲקַח מִכֶּם – מִן הַבְּרוּרִים שְׂבָכֶם, מִן הַמְּסֻלָּחִים שְׂבָכֶם. שְׁנַיִם עֲשָׂר אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט – מַגִּיד שְׂלֹא הָיָה שְׂבִט
לוֹי עִמָּהֶם.

וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הַתֵּרָה וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁפֵּל וַיַּרְגְּלוּ
אֹתָהּ:

וַאֲתַפְּנִיאוּ וְסַלִּיקוּ לְטוֹרָא וְאֹתוֹ עַד נַחֲלָא דְאַתְפֵּלָא
וְאֵלִילוּ יָתָהּ:

עַד נַחַל אֲשַׁפֵּל – מַגִּיד שְׁנַקְרָא עַל שֵׁם סוּפּוֹ. וַיַּרְגְּלוּ אֹתָהּ – מִלְּמַד שֶׁהִלְכוּ בָּהּ אַרְבַּעָה אוֹמְנִין שְׁתֵּי וְעָרַב.

וַיִּקְחוּ בִידָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיַּוִּרְדּוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אֲתָנוּ
דִּבֶּר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְ-הוָה אֱ-לֹהֵינוּ נָתַן
לָנוּ:

וַיִּנְסִיבוּ בִידָהוֹן מֵאֲבָא דְאַרְעָא וְאַחִיתוֹ לָנָא וַאֲתִיבוּ
יִתְנָא פִתְגָמָא וַאֲמָרוּ טָבָא אַרְעָא דִּי אַלְהֵנָּה יְהִיב
לָנָא:

וַיַּוִּרְדּוּ אֵלֵינוּ – מַגִּיד שְׁאָרֶץ יִשְׂרָאֵל גְּבוּהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת. וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ – מִי הֵם שְׂאֲמָרוּ טוֹבָתָהּ? יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב.

וְלֹא אֲבִיתֶם לַעֲלֹת וַתִּמְרוּ אֶת־פִּי יְ-הוָה אֱ-לֹהֵיכֶם:
וַתִּמְרוּ – לְשׁוֹן הַתְּרַסָּה, הַתְּרַסְתֶּם כְּנֶגֶד מַאֲמָרוֹ.

וְלֹא אֲבִיתוֹן לְמַסַּק וְסַרִיבְתוֹן עַל מִימָרָא דִּי אַלְהֵכוֹן:

וַתַּרְגְּנוּ בְּאִהְלִיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת יְ-הוָה אֲתָנוּ
הוֹצִיאָנוּ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אֲתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי
לְהַשְׁמִידָנוּ:

וַאֲתַרְעַמְתוֹן בְּמִשְׁפָּנִיכוֹן וַאֲמַרְתוֹן בְּדִשְׁנֵי יִי יִתְנָא
אַפְקָנָא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמַמְסַר יִתְנָא בִידָא
דְּאַמּוֹרָאָה לְשִׁיִצִּיּוֹתָנָא:

וַתַּרְגְּנוּ – לְשׁוֹן הָרַע; וְכוּ: "דַּבְּרִי נִרְגָּן", אָדָם הַמוֹצִיא דָּבָה. בְּשִׁנְאָת ה' אֲתָנוּ – וְהוּא הָיָה אוֹהֵב אֶתְכֶם, אַכְּל אִתֶּם שׁוֹנָאִים אוֹתוֹ. מִשָּׁל הַדִּיּוּט
אוֹמַר: "מִה דְבַלְבֹּךְ עַל רַחֲמֶיךָ, מִה דְבַלְבֹּה עֲלֶיךָ". בְּשִׁנְאָת ה' אֲתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם – הוֹצֵאתוֹ לְשִׁנְאָה הָיְתָה. מִשָּׁל לְמַלְךְ בְּשָׂר וָדָם,

שְׁהִיוּ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים, וְנִשׁ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אֶחָת שֶׁל שְׁקָנָא וְאֶחָת שֶׁל בַּעַל. לְמִי שֶׁהוּא אוֹהֵב – נוֹתֵן שֶׁל שְׁקָנָא, וְלְמִי שֶׁהוּא שׂוֹנֵא – נוֹתֵן לוֹ שֶׁל בַּעַל. אַרְצָן מְצָרִים שֶׁל שְׁקָנָא הֵיא, שְׁנִילוֹס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ, וְאַרְצָן כְּנַעַן – שֶׁל בַּעַל, וְהוֹצִיאָנוּ מִמְּצָרִים לְמַת לָנוּ אֶת אַרְצָן כְּנַעַן.

אָנָּה | אֲנַחְנוּ עָלִים אֲחִינוּ הַמָּסוּ אֶת־לִבָּנוּ לֹא־מֵרַעַם גָּדוֹל וְרַם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלָת וּבְצוּרָת בַּשָּׁמַיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם:
לֹאֵן אֲנַחְנָא סְלִקִין אַחְנָא תִּבְרוּ יֵת לִבְנָא לְמִימַר עִם רַב וְתִקִּיף מִנְּנָא קְרוּיִן רַבְּרָבִן וְכִרְיָכִן עַד צִית שְׁמִיָּא וְאַף בְּנֵי גִבְרָא תְּזִינָא תַּמָּן:

עָרִים גְּדֹלָת וּבְצוּרָת בַּשָּׁמַיִם – דְּבַר הַכְּתוּב לְשׁוֹן הִבְאִי.

וְאָמַר אֲלֵכֶם לֹא־תַעֲרָצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם:
וְאִמְרִית לְכוּן לֹא תִתְּבָרוּן וְלֹא תִדְחִלוּן מִנְּהוּן:

לֹא תַעֲרָצוּן – לְשׁוֹן שְׂבִירָה, כְּתַרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לוֹ: "בְּעָרוֹץ נִחְלִים לְשָׁכֵן", שְׂבוּר הַנִּחְלִים.

יְ־הוָה אֱ־לֹהֵיכֶם הִהְלִךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלְחֶם לָכֶם כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֶם:
יְ־אֱלֹהֵכֹן דְּמַדְבַּר גְּזַמִּיכוֹן מִימְרִיהָ יִגִּית לְכוּן כָּכָל דְּעַבַד עִמְכֹן בְּמִצְרַיִם לְעֵינֵיכֹן:

יִלְחֶם לָכֶם – בְּשִׁבְיִלְכֶם.

וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְ־הוָה אֱ־לֹהֶיךָ כֹּאֲשֶׁר יִשְׂא־אִישׁ אֶת־בָּנוּ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַּכְתֶּם עַד־בְּאֶכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:
וּבַמִּדְבָּר דְּחִזִּיתָא דְּסוּבְרָךְ יְ־אֱלֹהֶךָ כְּמָא דְּמַסּוּבַר גּוּבְרָא יֵת בְּרִיה בְּכָל אוֹרְחָא דְּהַלִּיכְתוּן עַד מִיתִיכוֹן עַד אַתְרָא הַדִּין:

וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ – מוֹסֵב עַל מִקְרָא שְׁלַמְעֵלָה הֵימָנוּ: "כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶתְכֶם בְּמִצְרַיִם" וְעָשָׂה אֵף "בַּמִּדְבָּר, אֲשֶׁר רָאִיתָ אֲשֶׁר נִשְׁאַף" וְגוֹמַר. כֹּאֲשֶׁר יִשְׂא אִישׁ אֶת בָּנוּ – כְּמוֹ שֶׁפָּרַשְׁתִּי אֵצֶל "וַיִּסַּע מִלֹּאֶף הָאֱ־לֹהִים הִהְלִיךְ לִפְנֵי מִסְנֶה יִשְׂרָאֵל" וְגוֹמַר, מִשָּׁל לְמַהְלֶכֶה בַּדֶּרֶךְ וּבְנוֹ לְפָנָיו, בָּאוּ לִסְטִים לְשִׁבוּתוֹ וְכוּלִּיהָ.

וּבַדֶּבֶר הַזֶּה אֵינְכֶם מֵאֲמִינֶם בִּי־הוָה אֱ־לֹהֵיכֶם:
וּבַפְּתִגְמָא הַדִּין לִיתִיכוֹן מִהֵימָנִין בְּמִימְרָא דִּינִי אֱלֹהֵכֹן:

וּבַדֶּבֶר הַזֶּה – שֶׁהוּא מִבְּטִיחְכֶם לְהִבְיָאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ, אֵינְכֶם מֵאֲמִינִים בּוֹ.

הִהְלִיךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מְקוֹם לַחֲנֻכָּתְכֶם כֹּאֲשׁ | לִלְלָה לְרֹאשׁתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תִּלְכוּ־בָּהּ וּבַעֲנֹן יוֹמָם:
דְּמַדְבַּר גְּזַמִּיכוֹן בְּאוֹרְחָא לְאַתְקָנָא לְכוּן אַתְר בֵּית מִשְׁרֵי לְאַשְׁרִיּוּתְכוֹן בַּעֲמוּדָא דְּאִישְׁתָּא בְּלִילִיָּא לְאַחֲזִיּוּתְכוֹן בְּאוֹרְחָא דְּתַהֲכוֹן בַּהּ וּבַעֲמוּדָא דְּעִנְנָא בִּימָמָא:

לְרֹאשְׁתְכֶם – כְּמוֹ 'לְהִרְאוֹתְכֶם'; וְכוּן: "לְנַחֲתֶם הַדֶּרֶךְ"; וְכוּן: "לְשִׁמְעַ בְּקוֹל תוֹדָה"; וְכוּן: "לְלַכֵּת לַגִּיד בִּיזְרָעָאֵל".

וַיִּשְׁמַע יְ־הוָה אֶת־קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר:
וַיִּשְׁמַע גְּדָם יְ־יֵת קָל פְּתִגְמִיכוֹן וְרָגִיז וְקִינִים לְמִימַר:

אִם־יִרְאָה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם:
אִם יַחֲזִי גִבַר בְּגוּבְרִיָּא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׂא הַדִּין יֵת אַרְעָא טְבָתָא דְּקִינִימִית לְמַתָּן לְאַבְהָתְכוֹן:

זוּלָּתִי כָּלֵב בּוֹ־יִפְנֶה הוּא יִרְאָנָה וְלֹא־אֲתוֹן אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַךְ־בָּהּ וּלְבָנָיו יָעוּ אֲשֶׁר מִלֹּא אַחֲרֵי יְ־הוָה:
אֱ־לֹהִין כָּלֵב בַּר יִפְנָה הוּא יַחֲזִינָה וְלִיהָ אֲתִין יֵת אַרְעָא דְּדָרַךְ בַּהּ וְלְבָנוֹהִי תִלָּף דְּאַשְׁלִים בְּתַר דְּחִלְתָּא דִּינִי:

אֲשֶׁר דָּרַךְ בָּהּ – תִּבְרוּן, שְׁנַאמַר: "וַיָּבֹא עַד תִּבְרוּן".

גַּם־בִּלְ הִתְאַנָּף יְ־הוָה בְּגִלְלָכֶם לֹא־מֵרַעַם גַּם־אַתָּה לֹא־תִבָּא שָׁם:
אֵף עָלֵי הַזֶּה רָגִז מִן גְּדָם יְ־בְדִילְכוֹן לְמִימַר אֵף אַתָּה לֹא תִיעוֹל לְתַמָּן:

הִתְאַנָּף – נִתְמַלָּא רָגִז.

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן הָעֹמֵד לִפְנֵיָךְ הוּא יִבָּא שָׁמָּה אִתּוֹ חֵזֶק כִּי־הוּא יִנְחֹלֶנָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל:	יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נון דְּקָאִים קְדָמָךְ הוּא יִיעוֹל לְתַמָּן יְתִיה תַּקִּיף אַרִי הוּא יַחֲסֹנְנָה לְיִשְׂרָאֵל:
רביעי	
וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבָז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־ יָדָעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הָמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנַנֶּה וְהֵם יִירָשׁוּהָ:	וְטַפְלָכוֹן דְּאָמַרְתוֹן לְבָזָא יִהוֹן וּבְנִיכוֹן דְּלֹא יָדָעוּ יוֹמָא דִּין טַב וּבִישׁ אַנוֹן יִיעָלוֹן לְתַמָּן וְלִהוֹן אֶתְנַנְנָה וְאִנוֹן יִירְתוּנָה:
וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וְסָעוּ הַמִּדְבָּרָה דְּרָךְ יַם־סוּף:	וְאַתוֹן אֶתְפָּנוּ לְכוֹן וְטוּלוּ לְמִדְבָּרָא אוֹרַח יָמָא דְסוּף:
פָּנּוּ לָכֶם – אָמַרְתִּי לְהַעֲבִיר אֶתְכֶם דְּרָךְ רַחֵב אֶרֶץ אֲדוֹם לְצַד צָפוֹן לִפְנֵס לְאַרְצִי; קַלְקַלְתֶּם וּגְרַמְתֶּם לָכֶם עֲכּוּב. פָּנּוּ לָכֶם – לְאַחֲזֹרֵיכֶם, וְתִלְכוּ בַּמִּדְבָּר לְצַד יַם סוּף. שְׁהַמִּדְבָּר שְׁהִיוּ הוֹלְכִים בּוֹ – לְדְרוֹמוֹ שֶׁל הַר שְׁעִיר הַיָּה, מִפָּסִיק בֵּין יַם סוּף לְהַר שְׁעִיר. עַתָּה – הִמְשִׁכּוּ לְצַד הַיָּם, וְתַסְבְּכוּ אֶת הַר שְׁעִיר כָּל דְרוֹמוֹ, מִן הַמַּעֲרֵב לַמְּזֶרֶח.	
וּתְעַנּוּ! וּתֹאמְרוּ אֵלֵינוּ חֲטָאנוּ לִי־הוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְתַּמְנוּ כָּל־אֲשֶׁר־צִוֵּנוּ יְיָ־הוָה אֶל־לִהְיוֹנוּ וְנִתְחַגְּרוּ אִישׁ אֶת־כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וְנִתְּהִינוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:	וְאַתִּיבְתוֹן וְאַמַּרְתוֹן לִי חַבְנָא קָדָם יְיָ אֲנַחְנָא נִסְק וְנִגִּית קָרַב כָּל־דְּפַקְדָּנָא יְיָ אֱלֹהֵנָא וְנִרְיָזְתוֹן גָּבַר יְת מְאִנִּי קַרְבִּיה וְשָׁרִיתוֹן לְמַסַּק לְטוּרָא:
וְנִתְּהִינוּ – לְשׁוֹן "הִנֵּנוּ וְעָלִינוּ אֶל הַמָּקוֹם", זֶה הַלְשׁוֹן שְׁאַמַּרְתֶּם, לְשׁוֹן 'הוֹ'; כְּלוּמַר, נִנְדַמְנָתֶם.	
וַיֹּאמֶר יְיָ־הוָה אֵלֵינוּ אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא־תִלְחָמוּ כִּי אֵינִי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגָּפּוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם:	וַיֹּאמֶר יְיָ לִי אֵימַר לִהוֹן לֹא תַסְקוּן וְלֹא תַגִּיחוּן קָרַב אַרִי לִית שְׂכִינָתִי בִּינִיכוֹן וְלֹא תַתְּבִירוֹן קָדָם בַּעֲלֵי דְבְּבִיכוֹן:
לֹא תַעֲלוּ – לֹא עֲלֶיָה תֵּהֵא לָכֶם אֵלָּא יִרִידָה.	
וְאַדְבָּר אֲלֵיכֶם וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְנִתְּמַרְוּ אֶת־פִּי יְיָ־הוָה וְנִתְּנָדוּ וְנִתְּעָלוּ הַהָרָה:	וּמַלִּילִית עֲמָכוֹן וְלֹא קִבִּילְתוֹן וְסָרִיבְתוֹן עַל מִימָרָא דִּיְיָ וְאַרְשַׁעְתוֹן וְסָלִיקְתוֹן לְטוּרָא:
וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא לִקְרֹאתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּפְתּוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד־חֲרָמָה:	וַיִּפֶּק אֲמוּרָאָה דִּיתֵיב בְּטוּרָא הַהוּא לְקַדְמוּתְכוֹן וַיִּרְדְּפוּ יְתָכוֹן כְּמָא דְנִתְּנָן דְּבִרְיָתָא וַיִּטְרְדוּ יְתָכוֹן בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה:
כַּאֲשֶׁר תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים – מַה הַדְּבוּרָה הַזֹּאת, כְּשֶׁהִיא מְכָה אֶת הָאָדָם – מִיַּד מָתָה, אֹף הֵם, כְּשֶׁהִיוּ נוֹגְעִים בָּכֶם – מִיַּד מַתִּים.	
וְנִשְׁבּוּ וְנִתְּבָנוּ לִפְנֵי יְיָ־הוָה וְלֹא־שָׁמַע יְיָ־הוָה בְּקַלְלָתְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:	וְנִתְּבָתוֹן וּבְכִיתוֹן קָדָם יְיָ וְלֹא קִבִּיל יְיָ צְלוּתְכוֹן וְלֹא אַצִּית לְמַלִּיכוֹן:
וְלֹא שָׁמַע ה' בְּקַלְלָתְכֶם – כְּבִיכּוֹל עֲשִׂיתֶם מַדַּת רַחֲמֵינוּ כְּאֵלוּ אַכְזָרִי.	
וְנִשְׁבּוּ בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם:	וְיִתִּיבְתוֹן בְּרַקֵּם יוֹמִין סְגִיאיִן כַּיּוֹמָא דִּיתִיבְתוֹן:
וְנִשְׁבּוּ בְּקִדְשׁ יָמִים רַבִּים – תַּשַּׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, "כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַתֶּם" בְּשָׂאֵר הַמַּסְעוֹת; וְהֵם הָיוּ שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה. תַּשַּׁע עֶשְׂרֵה מִהֶם עָשׂוּ בְּקִדְשׁ, וְתַשַּׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הוֹלְכִים וּמְטַרְפִּים וְחִזְרוּ לְקִדְשׁ, כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר: "וַיִּגְדַּע בַּמִּדְבָּר". כֹּךְ מִצָּאֵתִי בְּסֹדֶר עוֹלָם.	
וַנִּפֹן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה דְּרָךְ יַם־סוּף כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ־הוָה אֵלֵינוּ וְנִסָּב אֶת־הַר־שְׁעִיר יָמִים רַבִּים:	וְאַתְּפִנִינָא וְנִטְלָנָא לְמִדְבָּרָא אוֹרַח יָמָא דְסוּף כְּמָא דְמַלִּיל יְיָ עָמִי וְאַקִּיפָנָא יְת טוּרָא דְשַׁעִיר יוֹמִין סְגִיאיִן:
וְנִפֹן וְנִסַּע הַמִּדְבָּרָה – אֵלוּ לֹא חֲטָאוּ, הָיוּ עוֹבְרִים דְּרָךְ הַר שְׁעִיר, לִפְנֵס לְאַרְצִי מִן דְרוֹמוֹ לְצָפוֹנוֹ; וּבִשְׁבִיל שְׁקַלְקֵלוֹ, הִפְכוּ לְצַד הַמִּדְבָּר, שֶׁהוּא בֵּין יַם סוּף לְדְרוֹמוֹ שֶׁל הַר שְׁעִיר, וְהִלְכוּ אֲצֹל דְרוֹמוֹ מִן הַמַּעֲרֵב לַמְּזֶרֶח דְּרָךְ יְצִיאָתוֹן מִמִּצְרַיִם, שֶׁהוּא בְּמַקְצוֹעַ דְרוֹמִית מַעֲרִבִית, מִשָּׁם הָיוּ הוֹלְכִים לְצַד הַמְּזֶרֶח. וְנִסָּב אֶת הַר שְׁעִיר – כָּל דְרוֹמוֹ, עַד אֶרֶץ מוֹאָב.	

וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֵלַי לֵאמֹר:	וַאֲמַר יְיָ לִי לְמִימָר:
רַב־לָכֶם סֵב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה:	סִגִּי לְכוּן דְּאֶקִּיפְתוֹן יְת טוֹרָא הָדִין אַתְּפִנוּ לְכוּן לְצִפּוֹנָא:
פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה – סִבּוּ לָכֶם לְרוּחַ מְזֻרְחִית מִן הַדְּרוֹם לְצָפוֹן, פָּנִיכֶם שְׁמַשׁ לְאַרְץ מוֹאָב:	לְצָפוֹן, נִמְצְאוּ הוֹלְכִים אֶת רוּחַ הַמְּזֻרְחִית; וְזֶהוּ שְׁנֹאֲמַר: "וַיָּבֹא מִמְּזֻרְחַת
וְאֶת־הָעַם צֹו לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עַשׂוּ הַיִּשְׂבִּים בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ מִפֶּם וּנְשַׁמְרְתֶּם מֵאֵד:	וְיְת עֲמָא פִקִּיד לְמִימַר אַתּוֹן עֹבְרִין בְּתַחוּם אֲחֵיכּוֹן בְּנֵי עַשׂוּ דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וַיִּדְחִלוּן מִנְכוֹן וְתַסְתְּמִרוּן לְחֻדָּא:
וּנְשַׁמְרְתֶּם מֵאֵד – וּמָהוּ הַשְּׁמִירָה? "אַל תִּתְּגְרוּ בָם".	
אַל־תִּתְּגְרוּ בָם כִּי לֹא־אַתֶּן לָכֶם מֵאֲרָצְכֶם עַד מִדְבָּר כַּף־רֶגֶל כִּי־יִרְשָׁה לַעַשׂוּ נְתַתִּי אֶת־הָר שַׁעִיר:	לֹא תִתְּגְרוּן בְּהוֹן אַרִי לֹא אַתִּין לְכוּן מֵאַרְעֵהוֹן עַד מִדְבָּר פִּרְסַת רֶגֶל אַרִי יְרוּתָא לַעַשׂוּ יְהִבִּית יְת טוֹרָא דְשַׁעִיר:
עַד מִדְבָּר כַּף רֶגֶל – אֶפְלוּ מִדְבָּר כַּף רֶגֶל; כְּלוֹמַר: אֶפְלוּ דְרִיסַת הַרְגֵל יוֹם דְרִיסַת כַּף רֶגֶל עַל הַר הַזֵּיתִים, שְׁנֹאֲמַר: "וַעֲמְדוּ רִגְלִיו" וְגוֹמַר. יִרְשָׁה לַעַשׂוּ – מֵאֲבָרְהָם. עֲשָׂרָה עֲמָמִים נְתַתִּי לוֹ; שְׂבָעָה לָכֶם, וְקִינִי וְקִנְזִי וְקִדְמוֹנִי הֵן עֲמוֹן וּמוֹאָב וְשַׁעִיר. אַחַת מֵהֶם לַעַשׂוּ, וְהַשְּׁנַיִם לְבְנֵי לוֹט, בְּשֹׁכֵר שֶׁהֵלֵךְ אֹתוֹ לְמִצְרַיִם, וְשָׂמַק עַל מָה שֶׁהָיָה אוֹמֵר עַל אִשְׁתּוֹ "אֲחֹתִי הִיא", לְפִיכָד עָשְׂאוּ כַּכֵּן.	אִינִי מִרְשָׁה לָכֶם, לַעֲבֹר בְּאֲרָצְכֶם שְׁלֹא בְרָשׁוּת. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה, עַד שְׂיָבוֹא יוֹם דְרִיסַת כַּף רֶגֶל עַל הַר הַזֵּיתִים, שְׁנֹאֲמַר: "וַעֲמְדוּ רִגְלִיו" וְגוֹמַר. יִרְשָׁה לַעַשׂוּ – מֵאֲבָרְהָם. עֲשָׂרָה עֲמָמִים נְתַתִּי לוֹ; שְׂבָעָה לָכֶם, וְקִינִי וְקִנְזִי וְקִדְמוֹנִי הֵן עֲמוֹן וּמוֹאָב וְשַׁעִיר. אַחַת מֵהֶם לַעַשׂוּ, וְהַשְּׁנַיִם לְבְנֵי לוֹט, בְּשֹׁכֵר שֶׁהֵלֵךְ אֹתוֹ לְמִצְרַיִם, וְשָׂמַק עַל מָה שֶׁהָיָה אוֹמֵר עַל אִשְׁתּוֹ "אֲחֹתִי הִיא", לְפִיכָד עָשְׂאוּ כַּכֵּן.
אֲכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתֶם בְּכֶסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם־מִיָּם תִּכְרוּ מֵאֲתֶם בְּכֶסֶף וּשְׂתִיתֶם:	עֲבוּרָא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶפָא וְתִיכְלוּן וְאַף מִיָּא תִזְבְּנוּן מִנְהוֹן בְּכֶסֶפָא וְתִשְׁתּוּן:
תִּכְרוּ – לְשׁוֹן מִקָּח, וְכוּ: "אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי"; שָׁכַן בְּכַרְכִּי הֵינִי קוֹרִין לְמִכִּירָה פִּירָה.	
כִּי יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ בִּרְכֶךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ לְכַתְּבֶךָ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדֹל הַזֶּה וְזֶה אֲרַבְעִים שָׁנָה יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חִסְרַת דְּבָר:	אַרִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּרְכֶךָ בְּכָל עוֹבְדֵי יָדֶךָ סוֹפִיק לֶךְ צוּרְכֶךָ בְּמַהְכָּד יְת מִדְבָּרָא רַבָּא הָדִין דָּנוּ אַרְבַּעִין שָׁנִין מִימְרָא דִּי אֱלֹהֶיךָ בְּסַעֲדָךְ לֹא חִסְרַתָּא מִדַּעַם:
כִּי ה' אֱ-לֹהֶיךָ בִּרְכֶךָ – לְפִיכָד לֹא תַכְפּוּ אֶת טוֹבְתּוֹ לְהִרְאוֹת כְּאֵלוּ אֲתֶם עֲנִיִּים, אֲלֹא הָרָאוּ עֲצָמְכֶם עֲשִׁירִים:	
וְנַעֲבֹר מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי־עַשׂוּ הַיִּשְׂבִּים בְּשַׁעִיר מִדְבָּר הָעֲרָבָה מֵאִילַת וּמַעֲצִיֹן גָּבֵר וְנָפֹן וְנַעֲבֹר דָּרָךְ מִדְבָּר מוֹאָב:	וְנַעֲבֹרָנָא מִלּוֹת אַחְנָא בְּנֵי עַשׂוּ דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר מֵאוֹרַח מִיִּשְׂרָא מֵאִילַת וּמַעֲצִיֹן גָּבֵר וְאֶתְפְּנִינָא וְנַעֲבֹרָנָא אוֹרַח מִדְבָּרָא דְמוֹאָב:
וְנָפֹן וְנַעֲבֹר – לְצַד צָפוֹן, הַפָּכֵנוּ פָּנִים לְהֵלֵךְ רוּחַ מְזֻרְחִית.	
וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֵלַי אֲלֵי־תִלְצֹר אֶת־מוֹאָב וְאֶל־תִּתְּגַר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אַתֶּן לֶךְ מֵאֲרָצוֹ יִרְשָׁה כִּי לְבְנֵי־לוֹט נְתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה:	וַאֲמַר יְיָ לִי לֹא תִצּוֹר עַל מוֹאָבָאִי וְלֹא תִתְּגַרִי לְמַעַבְדַּ עֲמָהוֹן קֶרֶב אַרִי לֹא אַתִּין לֶךְ מֵאַרְעֵהוֹן יְרוּתָא אַרִי לְבְנֵי לוֹט יְהִבִּית יְת לְחִיַּת יְרוּתָא:
וְאֵל תִּתְּגַר בָּם – לֹא אֶסֶר לָהֶם עַל מוֹאָב אֲלֹא מִלְחָמָה, אֲבָל מִירָאִים הֵיוּ אוֹתָם וְנִרְאִים לָהֶם כְּשֶׁהֵם מְזַנִּים; לְפִיכָד כְּתִיב: "וַיִּגַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם", שֶׁהֵיוּ שׁוֹלְלִים וּבּוֹזְזִים אוֹתָם. אֲבָל בְּנֵי עֲמוֹן נֹאֲמַר: "וְאֵל תִּתְּגַר בָּם" שׁוּם גְּרוּי; בְּשֹׁכֵר צְנִיעוּת אֲמָם, שְׁלֹא פִרְסָמָה עַל אֲבִיהָ, כְּמוֹ שֶׁעָשְׂתָה הַבְּכִירָה, שֶׁקִּרְאָה שֵׁם בְּנָה 'מוֹאָב'. עַר – שֵׁם הַמְּדִינָה.	
הָאֲמִים לְפָנִים יֵשְׁבוּ בָּה עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֻנְקִים:	אִימְתָנִי מִלְקַדְמִין יְתִיבּוּ בַּה עַם רַב וְסִגִּי וְתַקִּיָּה כְּגַבְרִיא:
הָאֲמִים לְפָנִים וְגוֹמַר – אַתָּה סְבוּר שְׂזוּן אֲרָץ רְפָאִים שְׁנַתַּתִּי לוֹ לְאַבְרָהָם, לְפִי שֶׁהָאֲמִים שֶׁהֵם רְפָאִים יֵשְׁבוּ בָּה לְפָנִים; אֲבָל לֹא זֹו הִיא, כִּי אוֹתָן רְפָאִים הוֹרֶשְׁתִּי מִפְּנֵי בְנֵי לוֹט וְהוֹשַׁבְתִּים תַּחְתָּם:	
רְפָאִים יִחְשְׁבוּ אֶפְ-הֶם כְּעֻנְקִים וְהַמְּאָבִים יִקְרָאוּ לָהֶם אֲמִים:	גַּבְרִיא מִתַּחְשְׁבִין אַף אֲנוּן כְּגַבְרִיא וּמוֹאָבָאִי קָרוּ לְהוֹן אִימְתָנִי:

רפאים יחשבו וגומר – רפאים היו נחשבין אותם אמים, כענקים הנקראים רפאים, על שם שכל הרוצה אותם ידיו מתרפות. **אמים** – על שם שאימתם מטלת על הבריות. וכן–

ובשעיר ישובו החרים לפנים ובני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם כאשר עשה ישראל לארץ ירשתו אשר נתן י-הוה להם:
ובשעיר יתיבו חוראי מלקדמין ובני עשו תריכונון ושיציאונון מן קדמיהון ויתיבו באמרהון כמא דעבד ישראל לארע ירושתיה דיהב יי להון:

ובשעיר ישובו החרים – ונתתים לבני עשו. **יירשום** – לשון הנה; כלומר: נתתי בהם כח שיהיו מורשים אותם והולכים.

עשה קמו ועברו לכם את-גחל זרד ונעבר את-גחל זרד:
כען קומו ועברו לכון ית גחלא דזרד ועברנא ית גחלא דזרד:

והימים אשר-הלכנו מן קדש ברנע עד אשר-עברנו את-גחל זרד שלשים ושמנה שנה עד-תם כל-הדור אנשי המלחמה מקרב המחנה כאשר נשבע י-הוה להם:
ויומיא דהליכנא מרקם גיאה עד דעברנא ית גחלא דזרד תלתין ותמני שנין עד דסר כל דרא גוברי מגיחי קרבא מגו משריתא כמא דקניי יי להון:

וגם נד-י-הוה היתה בם להם מקרב המחנה עד תמם:
ואף מחא מן קדם יי הנת בהון לשיציותהון מגו משריתא עד דשלימו:

היתה בם – למחר ולהם בתוך ארבעים שנה, שלא יגרמו לבניהם עוד להתעכב במדבר.

ויהי כאשר-תמו כל-אנשי המלחמה למות מקרב העם:
והנה כד שלימו כל גוברי מגיחי קרבא לממת מגו עמא:

ויהי כאשר תמו וגומר נידבר ה' אלי וגומר – אכל משלוח המרגלים עד כאן לא נאמר "נידבר" אלא "ויאמר"; ללמדך שכל שלשים ושמנה שנה שהיו ישראל נזופים, לא נתחדד עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישוב הדעת; ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישראל. **אנשי המלחמה** – מן עשרים שנה היוצאים בצבא.

נידבר י-הוה אלי לאמר:
ומליל יי לי למימר:

אתה עבר היום את-גבול מואב את-עור:
את עבר היום את גבול מואב וגומר וקרבת מול בני עמון – מכאן שארץ עמון לצד צפון.

וקרבת מול בני עמון אל-תצרכם ואל-תתגר בם פי לא-אתן מארץ בני-עמון לה ירשה פי לבני-לוט נתתיה ירשה:
ותתקרב לקביל בני עמון לא תצור עליהון ולא תתגרי למעבד עמהון קרב ארי לא אתין מארע בני עמון לה ירושתא ארי לבני לוט יתבתה ירושתא:

ארץ-רפאים תחשב אף-הוא רפאים ישובו-בה לפנים וקעמנים יקראו להם זמזמים:
ארע גבריא מתחשבא אף היא גברין ותיבו בה מלקדמין ועמונאי קרו להון חשבני:

ארץ רפאים תחשב – ארץ רפאים נחשבת אף היא, לפי שהרפאים ישובו בה לפנים; אבל לא זו היא שנתתי לאברהם:

עם גדול ורב ורם פענקים וישמידם י-הוה מפניהם ויירשם וישבו תחתם:
עם רב וסגי ותקיף כגבריא ושיצינון יי מן קדמיהון ותריכונון ויתיבו באמרהון:

כאשר עשה לבני עשו הישבים בשעיר אשר השמיד את-החרי מפניהם ויירשם וישבו תחתם עד היום הנה:
כמא דעבד לבני עשו דיתבין בשעיר דשיצי חוראי מן קדמיהון ותריכונון ויתיבו באמרהון עד יומא הדין:

והענים הישבים בחצרים עד-עזה כפתרים היצאים מכפתר השמידם וישבו תחתם:
וענאי דיתבין ברפית עד עזה קפוטקאי דנפקו מקפוטקאי שיציאונון ויתיבו באמרהון:

וְהַעֲוִים הַיֹּשְׁבִים בְּחִצְרִים וּגְזֵרִים – עוֹיִם מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, שְׁעִמָּהֶם הֵם נִחְשָׁבִים בְּסֶפֶר יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנֵאמַר: "חֲמִשָּׁה סָרְנֵי פְּלִשְׁתִּים הָעֲזָתִי וְהָאֲשֻׁדּוֹדִי הָאֲשֻׁקְלוֹנִי הִגִּיתִי וְהָעֶקְרוֹנִי וְהָעוֹיִם". וּמִפְּנֵי הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע אַבְרָהָם לְאַבְיִמֶלֶךְ – לֹא יָכְלוּ יִשְׂרָאֵל לְהוֹצִיא אֶרְצָם מִיָּדָם, וְהִבֵּאתִי עֲלֵיהֶם כִּפְתָּרוֹרִים וְהַשְׁמִידוֹם וַיָּשֻׁבוּ תַחְתָּם; וְעָכְשׁוּ אִתָּם מִתְּרִים לְקַחְתָּהּ מִיָּדָם.

קוֹמוּ סֹעֲו וְעִבְרוּ אֶת־גִּחַל אֲרֹנְךָ רֹאֵה נִתְּתִי בְּיָדְךָ אֶת־
סִיחֹן מֶלֶךְ־חַשְׁבּוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת־אֲרָצוֹ הַחֵל רֶשׁ
וְהַתִּגָּר בּוֹ מִלְחָמָה:

קוֹמוּ טוֹלוּ וְעִבְרוּ יָת נִחַלֹּא דְאַרְגָּנוֹן חֲזִי דְמִסְרִית בִּידְךָ
יָת סִיחֹן מֶלְכָּא דְחַשְׁבּוֹן אֲמֹרָאָה וְיָת אֲרַעִיָּה שָׂרִי
לְתַרְכוּתִיָּה וְאַתְגָּרִי לְמַעַבְד עַמִּיָּה קָרַב:

הַיּוֹם הַזֶּה אֲחַל־תֵּת פַּחַדְךָ וַיִּרְאָתְךָ עַל־פְּנֵי הָעַמִּים
תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וּרְגָזוֹ וְחָלוּ
מִפְּנֵיָךְ:

יּוֹמָא הָדִין אֲשָׁרִי לְמַתָּן זַיְעָתְךָ וְדַחַלְתְּךָ עַל אִפִּי
עַמְּמִיָּא דְתַחֲתוֹת כָּל שְׁמִיָּא דִּישְׁמְעוּן שִׁמְעֶךָ וַיַּזְעוּן
וַיִּתְּבִרוּן מִן קְדָמְךָ:

תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם – לִמַּד שְׁעִמָּדָה חֲמָה לְמִשָּׁה בְּיוֹם מִלְחָמַת עוֹג, וְנוֹדַע הַדְּבָר "תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם".

וְאַשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבָּר קַדְמוֹת אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ
חַשְׁבּוֹן דְּבָרִי שָׁלוֹם לְאִמְר:

וְשַׁלְחִית אֲזַגְדִּין מִמִּדְבָּר קַדְמִימוֹת לְנֹת סִיחֹן מֶלְכָּא
דְּחַשְׁבּוֹן פְּתַגְמִי שְׁלָמָא לְמִימְר:

מִמִּדְבָּר קַדְמוֹת – אֵף עַל פִּי שְׁלֹא צִנְנִי הַמָּקוֹם לְקִרְא לְסִיחֹן לְשָׁלוֹם, לְמַדְתִּי מִמִּדְבָּר סִינִי, מִן הַתּוֹרָה שֶׁקְדָּמָה לְעוֹלָם. כְּשֶׁבֶא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְתַנָּה לְיִשְׂרָאֵל, חֲזַר אוֹתָהּ עַל עֲשׂו וַיִּשְׁמַעְאֵל, וְגִלּוֹי לְפָנָיו שְׁלֹא יִקְבְּלוּהָ, וְאַף עַל פִּי כֵן פִּתַּח לָהֶם בְּשָׁלוֹם; אֵף אֲנִי קִדְמִית אֶת סִיחֹן בְּדְבָרִי
שָׁלוֹם. דְּבָר אַחֵר: "מִמִּדְבָּר קַדְמוֹת", מִמָּד לְמַדְתִּי שֶׁקְדָּמָה לְעוֹלָם. יָכוֹל הֵייתָ לְשַׁלֵּחַ בְּרִק אֶחָד וּלְשַׁרֵּף אֶת הַמִּצְרִים, אֲלֹא שֶׁלִּחְתַּמִּי מִן הַמִּדְבָּר
אֵל פְּרָעָה לֵאמֹר: "שַׁלַּח אֶת עַמִּי", בְּמַתָּן.

אֲעַבְרָה בְּאַרְצְךָ בְּדֶרֶךְ בְּדֶרֶךְ אֱלֹהִי לֹא אֶסּוּר יָמִין
וּשְׁמֹאוֹל:

אֲעֵבֶר בְּאַרְעֶךָ בְּאַוֶּרְחָא בְּאַוֶּרְחָא אֵינִיל לֹא אֶסְטִי
לְיַמִּינָא וּלְשְׁמֹאֲלָא:

אֶכַל בִּכְסֶּף תִּשְׁבְּרָנִי וְאֶכְלֹתִי וּמִיָּם בִּכְסֶּף תִּתֵּן־לִי
וְשִׁתִּיתִי רֶק אֲעַבְרָה בְּרַגְלִי:

עֲבוּרָא בְּכַסְפָּא תִּזְבִּין לִי וְאִיכּוֹל וּמִיָּא בְּכַסְפָּא תִּתִּין
לִי וְאַשְׁתִּי לְחוּד אֲעֵבֶר בְּרַגְלִי:

כַּאֲשֶׁר עָשׂוֹ לִי בְּנִי עָשׂוּ הַיֹּשְׁבִים בְּשַׁעִיר
וְהַמּוֹאֲבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָר עַד אֲשֶׁר־אֲעַבֵּר אֶת־הַיַּרְדֵּן
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יִהְיֶה אֶל־לִהְיוּ נָתַן לָנוּ:

כְּמָא דְעֵבְדוּ לִי בְּנֵי עָשׂוּ דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וּמוֹאֲבֵאִי
דִּיתְבִּין בְּלַחֲתָ עַד דְּאֲעֵבֶר יָת יַרְדֵּנָא לְאַרְעָא דִּינִי
אֶלְהֵנָּא יְהִיב לָנָא:

כַּאֲשֶׁר עָשׂוֹ לִי בְּנִי עָשׂוּ – לֹא לְעִנְיָן לְעֵבֶר בְּאַרְצָם, אֲלֹא לְעִנְיָן מִכָּר

וְלֹא אֲבָה סִיחֹן מֶלֶךְ חַשְׁבּוֹן הָעִבְרָנוּ בּוֹ כִּי־הִקְשָׁה
יִהְיֶה אֶל־לִהְיֶה אֶת־רוּחוֹ וְאִמְצִל אֶת־לִבָּבוֹ לְמַעַן תִּתּוּ
בְּיָדְךָ פְּנִים הַנֶּה:

וְלֹא אָבָא סִיחֹן מֶלְכָּא דְחַשְׁבּוֹן לְמַשְׁבַּקְנָא לְמַעַבְר
בְּתַחֲוִמִּיָּה אֲרִי אֶקְשִׁי יִי אֶלְהֵךְ יָת רּוּחִיָּה וְתַקִּיָּה יָת
לְבִיָּה בְּדִיל לְמַמְסְרִיָּה בִּידְךָ כִּיּוֹמָא הָדִין:

שישי

וַיֹּאמֶר יִהְיֶה אֵלִי רֹאֵה הַחֲלֵלְתִי תֵת לְפָנֶיךָ אֶת־סִיחֹן
וְאֶת־אֲרָצוֹ הַחֵל רֶשׁ לְרִשְׁתָּ אֶת־אֲרָצוֹ:

וַאֲמַר יִי לִי חֲזִי דְשָׂרִיתִי לְמַמְסַר קְדָמְךָ יָת סִיחֹן וְיָת
אֲרַעִיָּה שָׂרִי לְתַרְכוּתִיָּה לְמִירַת יָת אֲרַעִיָּה:

הַחֲלֵלְתִי תֵת לְפָנֶיךָ – כִּפָּה שֶׁר שָׁל אֲמֹרִיִּים שָׁל מַעֲלָה תַּחַת רַגְלֵיו שָׁל מִשָּׁה, וְהַדְרִיכוֹ עַל צִנְאוֹרִי.

וַיֵּצֵא סִיחֹן לְקִרְאָתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יְהֻדָּה:
וַיִּצָּא סִיחֹן – לֹא שֶׁלַּח בְּשִׁבִּיל עוֹג לְעֹזֵר לוֹ, לְלַמָּדְךָ שְׁלֹא הָיוּ צָרִיכִים זֶה לָזֶה.

וַנִּפְק סִיחֹן לְקַדְמוֹתָנָא הוּא וְכָל עַמִּיָּה לְאַגְחָא קָרְבָּא
לְיָהִיָּ:

וַיִּתְּנָהוּ יִהְיֶה אֶל־לִהְיוּ לְפָנֵינוּ וְנָךְ אִתּוֹ וְאֶת־בָּנוּ
וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ:

וּמַסְרִיָּה יִי אֶלְהֵנָּא קְדָמָנָא וּמַחֲינָא יְתִיָּה וְיָת בְּנוֹהֵי וְיָת
כָּל עַמִּיָּה:

וְאֵת בָּנוּ – בְּנוֹ פְּתִיב, שְׁהִיָּה לוֹ בֶּן גְּבוּר כְּמוֹתוֹ.

ונלכד את-כל-עיריו בעת ההוא ונחרם את-כל-עיר מתם והנשים והטף לא השארו שריד:		וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההוא וגמרנא ית כל קרניא גובריא ונשיא וטפלא לא אשארנא משיזיב:	
מתם – אנשים. בבזת סיחון נאמר: "בזוננו לנו", לשון בזה, שהיתה חביבה עליהם ובזזונו איש לו; וכשפאו לבזת עוג – כבר היו שבעים ומלאים, והיתה בזויה בעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה ובגדים, ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר "בזוננו לנו", לשון בזיון. כך נדרש בספרי בפרשת וישב ישראל בשטים.			
רק הבהמה בזוננו לנו ושלל הערים אשר לכדנו:		לחוד בעירא בזנא לנא ועדי קרניא דכבשנא:	
מערער אשר על-שפת-נחל ארנן והעיר אשר בנחל ועד-הגלעד לא היתה קרזה אשר שגבה ממנו את-הכל נתן י-הוה א-להינו לפגינו:		מערער דעל פיה נחלא דארנן וקרמא דבנחלא ועד גלעד לא הות קרמא דתקיפת מננא ית כולא מסר יי אלהנא קדמנא:	
רק אל-ארץ בני-עמון לא קרבת כל-יד נחל יבק וערי החר וכל אשר-צוה י-הוה א-להינו:		לחוד לארע בני עמון לא קריבתא כל פיה נחל יובקא וקרני טורא וכל דפקיד יי אלהנא:	
כל יד נחל יבק – כל אצל נחל יבק. וכל אשר צוה ה' א-להינו – שלא לכבש, הנחנו.			
ונפון ונעל דרך הבשן וניצא עוג מלך-הבשן לקראתנו הוא וכל-עמו למלחמה אדרעי:		ואתפנינא וסליקנא לאורח מתנו ונפק עוג מלכא דמתנו לקדמותנא הוא וכל עמיה לאגחא קרבא לאדרעי:	
ונפון ונעל – כל צד צפון הוא עליה.			
ויאמר י-הוה אלי אל-תירא אתו כי בידיך נתתי אתו ואת-כל-עמו ואת-ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון:		ונאמר יי לי לא תדחל מגיה ארי בידיך מסרית יתיה וית כל עמיה וית ארעיה ותעביד ליה כמא דעבדתא לסיחון מלכא אמוראא דיתיב בחשבון:	
אל תירא אתו – ובסיחון לא הדרך לומר "אל תירא אתו"? אלא מתירא היה משה שלא תעמד לו זכות ששמש לאברהם; שנאמר: "ויבא הפליט", והוא עוג.			
ויחן י-הוה א-להינו בלדנו גם את-עוג מלך-הבשן ואת-כל-עמו ונפיהו עד-בלתי השאיר-לו שריד:		ומסר יי אלהנא בידנא אף ית עוג מלכא דמתנו וית כל עמיה ומחינהי עד דלא אשתאר ליה משיזיב:	
ונלכד את-כל-עיריו בעת ההוא לא היתה קרזה אשר לא-לקחנו מאתם ששים עיר כל-חבל ארגב ממלכת עוג בבשן:		וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההוא לא הות קרמא דלא נסיבנא מנהון שתין קרוין כל בית פלך טרכונא מלכותיה דעוג במתנו:	
חבל ארגב – מתרגמינו "בית פלך טרכונא". וראיתי תרגום ירושלמי במגלת אסתר קורא לפלטין 'טרכוניו'; למדתי: חבל ארגב – הפרכיא היכל מלך, כלומר, שהמלכות נקראת על שמה. וכן "את ארגב" דמלכים, אצל היכל מלך תרגו פקח בן רמליהו לפסקניה בן מנחם.			
כל-אלה ערים בצרת חומה גבהה דלתים וברית לבד מערי הפרזי הרבה מאד:		כל אליו קרוין פריכו מקפן שור רם דילהון דשין ועבריו בר מקרני פצחיא דסגיאן לחדא:	
מערי הפרזי – פרוזות ופתוחות בלא חומה; וכן: "פרזות תשב ירושלים".			
ונחרם אותם כאשר עשינו לסיחון מלך חשבון החרם כל-עיר מתם הנשים והטף:		וגמרנא יתהון כמא דעבדנא לסיחון מלכא דחשבון גמרנא כל קרניא גובריא ונשיא וטפלא:	
החרם – לשון הנה, הלוח וכלות.			
וכל-הבהמה ושלל הערים בזוננו לנו:		וכל בעירא ועדי קרניא בזנא לנא:	

וְנִלָּק בַּעַת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִנְחֹל אֲרָנֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן:	וְנִסִּיבָנָא בְּעֵדְנָא הַהוּא יְת אַרְעָא מִיַּד תַּרְיִן מַלְכֵי אֲמֹרָאָה דְּבַעְבְּרָא דִּירְדְנָא מִנְחֹלָא דֶּאֲרָנֹן עַד טוֹרָא דְּחֶרְמוֹן:
מִיַּד – מְרֻשּׁוֹת.	
צִידֹנִים יִקְרָאוּ לַחֶרְמוֹן שְׁרָנֹן וְהָאֲמֹרִי יִקְרָאוּ־לֹ שְׁנִיר:	צִידוֹנָאֵי קָרוּ לַחֶרְמוֹן שְׁרִיוֹן וְאֲמֹרָאֵי קָרוּ לִיה טוֹר תִּלְגָּא:
צִידֹנִים יִקְרָאוּ לַחֶרְמוֹן וְגוֹמֵר – וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: "וְעַד הַר שֹׁבַח אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ אַרְבַּע מַלְכוּתוֹת מִתְפָּאֲרוֹת בְּכֹךְ; זֶה אוֹמֵרֶת: עַל שְׁמִי יִקְרָא. שְׁנִיר – הוּא שָׁלֵג בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְנֹו וּבְלִשׁוֹן כְּנַעֲנִי.	שִׁיאֵן הוּא חֶרְמוֹן", הָרִי לוֹ אַרְבָּעָה שְׁמוֹת. לָמָּה הִזְכַּרְנוּ לְכַתֵּב? לְהַגִּיד עַל שְׁמִי יִקְרָא, וְזוֹ אוֹמֵרֶת: עַל שְׁמִי יִקְרָא. שְׁנִיר – הוּא שָׁלֵג בְּלִשׁוֹן אֲשֶׁכְנֹו וּבְלִשׁוֹן כְּנַעֲנִי.
כָּל ׀ עָרֵי הַמִּישׁוֹר וְכָל־הַגְּלִיעָד וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סִלְכָּה וְאֶדְרָעִי עָרֵי מַמְלַכַת עֹוג בְּבָשָׁן:	כָּל קַרְנֵי מִישְׁרָא וְכָל גְּלִיעָד וְכָל מִתְנֹן עַד סִלְכָּה וְאֶדְרָעִי קַרְנֵי מַלְכוּתִיָּה דְּעֹוג בְּמִתְנֹן:
כִּי רַק־עֹוג מָלַךְ הַבָּשָׁן נִשְׁאֹר מִיַּתֵּר הָרְפָאִים הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרֵשׁ בְּרָזֶל הָלָה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁע אֲמוֹת אָרְכָּהּ וְאַרְבַּע אֲמוֹת רָחְבָּהּ בְּאֶמֶת־אִישׁ:	אֲרִי לַחֲזוֹד עֹוג מַלְכָּא דְּמִתְנֹן אֲשַׁתְּאֵר מִשְׁאֵר גְּבַרְיָא הָא עָרִישִׁיָּה עָרִישָׁא דְּבִרְזָלָא הָלָא הִיא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשְׁע אֲמוֹן אֹרְכָּהּ וְאַרְבַּע אֲמוֹן פּוֹתִיָּה בְּאֶמֶת מָלַךְ:
מִיַּתֵּר הָרְפָאִים – שֶׁהָרְגוּ אֶמְרָפֶל וְחִבְרִיו בְּעִשְׁתֵּרוֹת קַרְנִים; וְהוּא פָּלַט מִן הַמַּלְחָמָה, שְׁנָאֵמֵר: "וְנִבְאָ הַפְּלִיט", וְהוּא עֹוג. בְּאֶמֶת אִישׁ – בְּאֶמֶת עֹוג.	מִן הַמַּלְחָמָה, שְׁנָאֵמֵר: "וְנִבְאָ הַפְּלִיט", וְהוּא עֹוג. בְּאֶמֶת אִישׁ – בְּאֶמֶת עֹוג.
וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשֻׁנוּ בַּעַת הַהוּא מַעְרֹעֵר אֲשֶׁר־ עַל־גִּנְחֹל אֲרָנֹן וְחֲצִי הָר־הַגְּלִיעָד וְעָרָיו נִתְּמִי לְרֹאוּבֵנִי וּלְגָדִי:	וְיְת אַרְעָא הַזֵּא יִרִיתְנָא בְּעֵדְנָא הַהוּא מַעְרֹעֵר דְּעַל נְחֹלָא דֶּאֲרָנֹן וּפְלָגוֹת טוֹרָא דְּגְלִיעָד וְקִרוּהִי יְהִבִּית לְשִׁיבְטָא רֹאוּבֵן וּלְשִׁיבְטָא גָד:
וְאֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת – הָאֲמֹרָה לְמַעְלָה, "מִנְחֹל אֲרָנֹן וְעַד הַר חֶרְמוֹן", יִרְשֻׁנוּ בַּעַת הַהוּא. מַעְרֹעֵר אֲשֶׁר עַל נְחֹל אֲרָנֹן – אֵינוֹ מְחַבֵּר לְרֹאשׁוֹ שֶׁל מִקְרָא אֶלָּא לְסוּפוֹ, עַל נִתְּמִי לְרֹאוּבֵנִי וּלְגָדִי; אֲבָל לְעֵנֶן יִרְשָׁה, עַד הַר חֶרְמוֹן הִנֵּה.	וְיְת אַרְעָא הַזֵּא יִרִיתְנָא בְּעֵדְנָא הַהוּא. מַעְרֹעֵר אֲשֶׁר עַל נְחֹל אֲרָנֹן – אֵינוֹ מְחַבֵּר לְרֹאשׁוֹ שֶׁל מִקְרָא אֶלָּא לְסוּפוֹ, עַד הַר חֶרְמוֹן הִנֵּה.
וְיַתֵּר הַגְּלִיעָד וְכָל־הַבָּשָׁן מַמְלַכַת עֹוג נִתְּמִי לַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֻבֵּל הָאֲרָגָב לְכָל־הַבָּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים:	וְשִׁאֵר גְּלִיעָד וְכָל מִתְנֹן מַלְכוּתִיָּה דְּעֹוג יְהִבִּית לְפְלָגוֹת שִׁבְטָא דְּמְנַשֶּׁה כָּל בֵּית פִּלֹד טָרְכוּנָא לְכָל מִתְנֹן הַהוּא מִתְקַרִי אֶרֶע גְּבַרְיָא:
הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רְפָאִים – הִיא אוֹמֶה שְׁנִתְּמִי לְאַבְרָהָם.	
יָאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח אֶת־כָּל־חֻבֵּל אֲרָגָב עַד־גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעַכְתִּי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ אֶת־הַבָּשָׁן תֵּנוֹת יָאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה:	יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה נָסִיב יְת כָּל בֵּית פִּלֹד טָרְכוּנָא עַד תַּחוּם גְּשׁוּרָאָה וְאַפִּיקִירוֹס וַיִּקְרָא יְתַהוֹן עַל שְׁמִיָּהּ יְת מִתְנֹן כְּפָרְנִי יָאִיר עַד יוֹמָא הַדִּין:
שְׁבִיעִי	
וּלְמַכִּיר נִתְּמִי אֶת־הַגְּלִיעָד:	וּלְמַכִּיר יְהִבִּית יְת גְּלִיעָד:
וְלֹרְאוּבֵנִי וְלְגָדִי נִתְּמִי מִן־הַגְּלִיעָד וְעַד־גִּנְחֹל אֲרָנֹן תּוֹךְ הַנְּחֹל וּגְבֹל וְעַד גִּבְק הַנְּחֹל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן:	וּלְשִׁיבְטָא רֹאוּבֵן וּלְשִׁיבְטָא גָד יְהִבִּית מִן גְּלִיעָד וְעַד נְחֹלָא דֶּאֲרָנֹן גּוֹ נְחֹלָא וְתַחוּמִיָּהּ וְעַד יוּבְקָא דְּנְחֹלָא תַּחוּמָא דְּבְנֵי עַמּוֹן:
תּוֹךְ הַנְּחֹל וּגְבֹל – כָּל הַנְּחֹל וְעַד מַעְבַּר לְשִׁפְתּוֹ, כְּלוּמֵר, עַד וְעַד בְּכָלֵל, וְיוֹתֵר מִכֵּן.	
וְהָעֲרָבָה וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֹל מַכְנֹזֶת וְעַד גִּם הָעֲרָבָה גִּם הַמְּלַח תַּחַת אֲשַׁלַּח הַפְּסָגָה מִזְרָחָה:	וּמִישְׁרָא וְיִרְדְנָא וְתַחוּמִיָּהּ מַגְנִיסֵר וְעַד יִמָּא דְּמִישְׁרָא יִמָּא דְּמַלְחָא תַּחוּת מִשְׁפָּךְ מִי רְמָתָא מְדִנְחָא:
מַכְנֹזֶת – מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמַּעֲרָבִי הִנֵּה, וְנִחְלַת בְּנֵי גָד מַעְבַּר הַיַּרְדֵּן הַמִּזְרָחִי, וְנִפְל בְּגוֹרְלָם רֹחַב הַיַּרְדֵּן כְּנַגְדָם וְעוֹד מַעְבַּר שִׁפְתּוֹ עַד כְּנַזֶּת. וְהוּא שְׁנָאֵמֵר: וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֹל, הַיַּרְדֵּן וּמַעְבַּר לוֹ.	וְהַיַּרְדֵּן וְיִרְדְנָא וְתַחוּמִיָּהּ מַגְנִיסֵר וְעוֹד מַעְבַּר שִׁפְתּוֹ עַד כְּנַזֶּת. וְהוּא שְׁנָאֵמֵר: וְהַיַּרְדֵּן וּגְבֹל, הַיַּרְדֵּן וּמַעְבַּר לוֹ.

וַאֲצִו אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר י-הוָה א-לֵהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חִלּוּצִים תַּעֲבֹרُوا לִפְנֵי אֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-בְּנֵי-חִיל:	וּפְקִידֵי יִתְכוֹן בְּעֵדְנָא הֵהוּא לְמִימַר יי אֱלֹהִיכֹן יְהִי לְכוּן יִת אַרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ מְזִרְזִין תַּעֲבֹרִין קָדָם אֲחֵיכֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל מְזִרְזֵי חִילָא:
וַאֲצִו אֶתְכֶם – לִבְנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד הָיָה מְדַבֵּר. לִפְנֵי אֲחֵיכֶם – הֵם הָיוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה, לְפִי שְׁהָיוּ גְבוּרִים, וְאוֹיְבִים נוֹפְלִים לִפְנֵיהֶם, שְׁנֹאֲמַר: "וְטָרַף וְרָוַע אִף קָדְקֹד".	לְחוּד נְשִׁיכֹן וְטַפְלִיכֹן וּבְעִירִיכֹן יִדְעֻנָּא אַרִי בְעִיר סָגִי לְכוּן יִתְבוּן בְּקְרוּיכֹן דִּיהִבִּית לְכוּן:
עַד אֲשֶׁר-יָנִיחַ י-הוָה לְאֲחֵיכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם-הֵם אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר י-הוָה א-לֵהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וּשְׁבָתָם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:	עַד דִּינִיחַ יי לְאֲחֵיכֹן כֹּוֹתִיכֹן וַיִּירְתוּן אַף אַנְוִן יִת אַרְעָא דִּי אֱלֹהִיכֹן יְהִיב לְהוֹן בְּעֶבְרָא דִּירְדְנָא וּתְתוּבוּן גְּבַר לִירוּתָתִיה דִּיהִבִּית לְכוּן:
וְאֵת-יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הָרְאֵת אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה י-הוָה א-לֵהֵיכֶם לְשָׁנִי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כֹּוֹן-יַעֲשֶׂה י-הוָה לְכָל-הַמַּמְלָכוֹת אֲשֶׁר אִתָּה עִבְרָ שָׁמָּה:	וְיִת יְהוֹשֻׁעַ פְּקִידֵי בְּעֵדְנָא הֵהוּא לְמִימַר עֵינֶיךָ חֲזָא יִת כָּל דְּעֵבֵד יי אֱלֹהִיכֹן לְתִרְיִן מַלְכֵינָא הָאֵלִין כֹּון יַעֲבִיד יי לְכָל מַלְכוּתָא דְאַתָּ עִבְרָ לְתַמּוֹן:
לֹא תִירָאוּם כִּי י-הוָה א-לֵהֵיכֶם הוּא הַנּוֹלֶתְם לָכֶם:	לֹא תִדְחִלּוּן מִנְהוֹן אַרִי יי אֱלֹהִיכֹן מִימְרֵיהּ מְגִיחַ לְכוּן:

ירושלמי

מסכת פתובות

תלמוד

הלכה ח מתני' המורדת על בעלה, פוחתין לה מבתבתה שבועה דינרין בשבת. רבי יהודה אומר, שבועה טרפעיקין. עד מתי הוא פוחת, עד כנגד בתבתה. רבי יוסי אומר, לעולם הוא פוחת והולך, שמה תפול לה ירשה במקום אחר, גובה הימנות. וכן המורד על אשתו, מוסיפין לה על בתבתה שלשה דינרין בשבת. רבי יהודה אומר, שלשה טרפעיקין:

גמ' הקא את מר שבועה והקא את מר שלשה אמר רבי יוסי בר חנינה היא על ידי שהיא חייבת לו שבע הוא פוחת ממנה שבע והוא על ידי שהוא חייב לה שלשה הוא מוסיף לה שלשה הגע עצמך שהכניסה לו עבדים הרי אינה חייבת לו כלום הגע עצמך שהתנה עמה לא שאר ולא פסות ולא עונה הרי אינו חייב לה כלום מאי פדון ביי דמר רבי יוחנן צערו של איש מרבה יותר מן האשה הדא הוא דכתיב (שופטים טז) ויהי כי הציקה לו בדבריה כל הימים ותאלצהו. מהו ותאלצהו? אמר רבי יצחק בר לעזר שהיתה שומטת עצמה מתחתיו ותקצר נפשו למות הוא קצרה נפשו למות היא לא קצרה נפשה למות ויש אומרים שהיתה עושה צורכה באחרים כל שכן דתבעה דאמר רב נחמן בשם רב נחמן האבר הזה שבאדם הרעיבתו – השפיעתו. השפיעתו – הרעיבתו

יא מאזני מרמה תועבת י-הוה ואבן שלמה רצונו: **ב** באזדון ויבא קלון ואת צנועים חכמה: **ג** תמת ישרים תנחם וסלה בגדים ישדם: **ד** לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות: **ה** צדקת תמים תישר דרכו וברשעתו יפל רשע: **ו** צדקת ישרים תצילם ובהנות בגדים ילכדו: **ז** במות אדם רשע תאבד תקוה ותוחלת אוגים אבדה: **ח** צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו: **ט** בפה חנה ישחת רעהו ובלענת צדיקים יתלצו: **י** בטוב צדיקים תעלץ קריה ובאבד רשעים רגה: **יא** בברכת ישרים תרום קרת ובפי רשעים תהרס: **יב** בזלרעהו חסר-לב ואיש תבונות יתריש: **יג** הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר: **יד** באין תחבלות יפל-עם ותשועה ברב יועץ: **טו** רע-גרוע פי-ערב זר ושנא תקעים בוטח: **טז** אשת-חן תתמוך כבוד ופריצים יתמכו-עשר: **יז** גמול גפשו איש חסד ועבר שארו אכזרי: **יח** רשע עשה פעלת-שקר וזרע צדקה שכר אמת: **יט** פן-צדקה לחיים ומרדף רעה למותו: **כ** תועבת י-הוה עקשי-לב ורצונו תמימי דרך: **כא** גיד ליד לא-ינקה רע וזרע צדיקים גמלט: **כב** גזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת טעם: **כג** תאות צדיקים אד-טוב תקנות רשעים עברה: **כד** יש מפזר ונוסף עוד וחשוד מי-ישר אד-למתסור: **כה** גפש-ברכה תדשן ומרוה גם-הוא יורא: **כו** מגע בר יקבהו לאום וברכה לראש משפיר: **כז** שחר טוב יבקש רצון ודרש רעה תבואנו: **כח** בוטח בעשרו הוא יפול וכעלה צדיקים יפרחו: **כט** עבר ביתו ינחל-רות ועבד אויל לחכם-לב: **ל** פרי-צדיק עץ חיים ולקח גפשות חכם: **לא** הן צדיק בארץ ישלם אף פי-רשע וחוטא:

יב אהב מוסר אהב דעת ושונא תוכחת בער: **ב** טוב יפיק רצון מי-הוה ואיש מזמות ירשיע: **ג** לא-יכון אדם ברשע ושרש צדיקים בלי-ימוט: **ד** אשת-חיל עטרת בעלה וכרקב בעצמותיו מבישה: **ה** מחשבות צדיקים משפט תחבלות רשעים מרמה: **ו** דברי רשעים ארב-דם ופי ישרים יצילם: **ז** הפוך רשעים ואינם ובית

צדיקים יעמד: **ח** לפי-שכלו יחלל-איש ונעוה-לב יהיה לביו: **ט** טוב גולה ועבד לו ממתכבד וחסר-לחם: **י** יודע צדיק גפש בהמתו ורחמי רשעים אכזרי: **יא** עבד אדמתו ישבע-לחם ומרדף ריקים חסר-לב: **יב** חמד רשע מצוד רעים ושרש צדיקים יתן: **יג** בפשע שפתים מוקש רע ויבא מצרה צדיק: **יד** מפרי פי-איש ישבע-טוב וגמול ידי-אדם ישיב לו: **טו** דרך אויל ישר בעיניו ושמע לעצה חכם: **טז** אויל ביום יודע פססו וכסה קלון ערום: **יז** יפית אמונה נגיד צדק ועד שקרים מרמה: **יח** יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא: **יט** שפת-אמת תקון לעד ועד-ארגיעה לשון שקר: **כ** מרמה בלב-תרשי רע וליעצי שלום שמחה: **כא** לא-יאנה לצדיק כל-און ורשעים מלאו רע: **כב** תועבת י-הוה שפתי-שקר ועשי אמונה רצונו: **כג** אדם ערום כסה דעת ולב פסילים יקרא אוילת: **כד** יד-תרוצים תמשול ורמיה תהיה למס: **כה** דאגה בלב-איש ישחנה ודבר טוב ישמחנה: **כו** יתר מרעהו צדיק ודרך רשעים תתעם: **כז** לא יתרו רמיה צידו והון-אדם יקר תרוץ: **כח** בארח-צדקה חיים ודרך נתיבה אל-מות:

יג בן חכם מוסר אב ולץ לא-שמע גערה: **ב** מפרי פי-איש יאכל טוב וגפש בגדים חמס: **ג** נצר פיו שמר גפשו פשק שפתיו מחתה-לו: **ד** מתאנה ואין גפשו עצל וגפש חרצים תדשן: **ה** דבר-שקר ישנא צדיק ורשע יבאיש ויחפיר: **ו** צדקה תצר תם-דרך ורשעה תסלה חטאת: **ז** יש מתעשר ואין כל מתרושש והון רב: **ח** כפר גפש-איש עשרו ורש לא-שמע גערה: **ט** אור-צדיקים ישמח וגר רשעים ידעך: **י** רק-בזדון יתן מצה ואת-גועצים חכמה: **יא** הון מהקל ימעט וקבץ על-גיד ירבה: **יב** תוחלת ממשכה מחלה-לב ועץ חיים תאנה באה: **יג** גז לזכר יתבל לו וירא מצוה הוא ישלם: **יד** תורת חכם מקור חיים לסור ממקשי מות: **טו** שכל-טוב יתן-חן ודרך בגדים איתן: **טז** כל-ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אוילת: **יז** מלאך רשע יפל ברע וציר אמונים מרפא: **יח** ריש וקלון פורע מוסר ושמר תוכחת יכבד: **יט** תאנה גהיה תערב

לִנְפֹשׁ וְתוֹעֵבֶת כְּסִילִים סוּר מֶרֶע: ^בהוֹלֵךְ אֶת־
חֻכָּמִים יַחְכְּמָם וְרָעָה כְּסִילִים יָרוּעַ: ^{בא}חֻטָּאִים תִּרְדָּף
רָעָה וְאֶת־צַדִּיקִים יִשְׁלֹם־טוֹב: ^{בב}טוֹב יִנְחִיל בְּנֵי־
בָּנִים וְצָפוֹן לְצַדִּיק תִּיל חוּטָא: ^{בג}רֶב־אָכַל גִּיר
רָאשִׁים וַיֵּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט: ^{בד}חוּשָׁךְ שִׁבְטוֹ
שׁוֹנֵא בָּגוֹ וְאֶהְבּוּ שִׁתְּרוּ מוֹסֵר: ^הצַדִּיק אָכַל לְשֹׁבַע
נִפְשׁוֹ וּבִטָּן רִשְׁעִים תִּתְּחַסֵּר:

יד ^אחֻכָּמוֹת גַּשְׁיִם בִּנְתָה בֵּיתָה וְאוֹלֶת בִּנְדִיעָה
תִּתְּרֶסְנוּ: ^בהוֹלֵךְ בִּישְׁרוֹ יֵרָא יִּהְיֶה וּנְלוֹז דַּרְכָּיו
בוֹזָהוּ: ^גבְּפִי־אוֹיֵל חֹטֵר גִּאוּהָ וּשְׁפָתַי חֻכָּמִים
תִּשְׁמוּרָם: ^דבְּאֵין אֱלֹפִים אָבוֹס בָּר וּרְב־תְּבוֹאוֹת
בְּכַח שׁוֹר: ^העַד אֲמוֹנִים לֹא יִכְזָּב וַיִּפִּיחַ כְּזָבִים עַד
שִׁקָּר: ^ובִּקְש־לֵץ חֻכְמָה וְאֵין וְדַעַת לִנְבוֹן נִקַּל: ^זלֶךְ
מִנְגֵּד לְאִישׁ כְּסִיל וּבִל־יִלְדַּעַת שְׁפָתַי־דַּעַת: ^חחֻכְמַת
עָרוֹם הִבִּין דַּרְכּוֹ וְאוֹלֶת כְּסִילִים מִרְמָה: ^טאֲוֹלִים
יִלְיִץ אֲשָׁם וּבִין יִשְׁרִים רָצוֹן: ^ילֵב יוֹדַע מֶרֶת
נִפְשׁוֹ וּבִשְׁמִחְתּוֹ לֹא־יִתְעַרֵּב זָר: ^{יא}בֵּית רִשְׁעִים
יִשְׁמַד וְאֶהֱל יִשְׁרִים יִפְרִיחַ: ^{יב}יֵשׁ דָּרָךְ יִשָּׁר לִפְנֵי־
אִישׁ וְאֶתְרִיתָה דַּרְכֵי־מוֹת: ^{יג}גַּם־בִּשְׁחָק יִכָּאֵב־לֵב
וְאֶתְרִיתָה שְׁמִיחָה תוֹגָה: ^{יד}מִדַּרְכָּיו יִשְׁבַּע סוֹג לֵב
וּמַעֲלִיו אִישׁ טוֹב: ^{טו}שְׁפָתַי יֵאֱמִין לְכָל־דָּבָר וְעָרוֹם
יִבִּין לֹא־שָׁרוּ: ^{טז}חֻכָּם יֵרָא וְסוּר מֶרֶע וְכְסִיל מִתְעַבֵּר
וּבוֹטָח: ^{יז}קִצְר־אִפִּים יַעֲשֶׂה אוֹלֶת וְאִישׁ מְזֻמּוֹת
יִשְׁנֹא: ^{יח}נִחְלוּ פְתָאִים אוֹלֶת וְעָרוֹמִים יִכְתְּרוּ דַּעַת:
^{יט}שִׁתּוֹ רָעִים לִפְנֵי טוֹבִים וְרִשְׁעִים עַל־שַׁעְרֵי
צַדִּיק: ^כגַּם־לָרַעַהוּ יִשְׁנֹא רָשׁ וְאֶהְבִּי עֲשִׂיר רָבִים:
^{כא}כְּז־לָרַעַהוּ חוּטָא וּמִחוּגֵן עֲנָנִים אֲשִׁרְיוֹ: ^{כב}הִלּוֹא־
יִתְעוּ תִרְשִׁי רָע וְחֻסֵּד וְאַמֶּת תִּרְשִׁי טוֹב: ^{כג}בְּכָל־
עֲצָב יִהְיֶה מוֹתָר וּדְבַר־שְׁפָתִים אֶד־לְמַחְסוֹר:
^{כד}עֲטָרַת חֻכָּמִים עֲשָׂרָם אוֹלֶת כְּסִילִים אוֹלֶת:
^{כה}מִצִּיל גִּפְשׁוֹת עַד אֲמֶת וַיִּפֹּחַ כְּזָבִים מִרְמָה:
^{כו}בִּירָאֵת יִּהְיֶה מִבִּטְחָ־עֵז וּלְבָבוֹ יִהְיֶה מַחֲסֶה:
^{כז}יִרָאֵת יִּהְיֶה מְקוֹר חַיִּים לְסוּר מִמִּקְשֵׁי מוֹת:
^{כח}בְּרִבְעָם הִדְרַת־מֶלֶךְ וּבִאֶפֶס לֹאֵם מִחֲתַת רָזוֹן:
^{כט}אֶרֶךְ אִפִּים רִב־תְּבוּנָה וּקִצְר־רוּחַ מָרִים אוֹלֶת:
^לחֲתִי בְּשָׂרִים לֵב מִרְפָּא וּרְקָב עֲצָמוֹת קִנְיָה:
^{לא}עֲשֵׂק דָּל תִּרְף עֲשֶׂהוּ וּמִכְבָּדוֹ חֲגוּן אֲבִיוֹן:
^{לב}בִּרְעֵתוֹ יִדְחָה רִשָּׁע וְחֻסָּה בְּמוֹתוֹ צַדִּיק: ^{לג}בְּלֵב

גְּבוּן תִּנּוּחַ חֻכְמָה וּבִקְרָב כְּסִילִים תִּנּוּדַע: ^{לד}צַדִּיקָה
תְּרוֹמַם־גִּוִּי וְחֻסֵּד לְאִמִּים חֻטָּאֵת: ^{לה}רָצוֹן־מֶלֶךְ
לְעַבֵּד מִשְׁכִּיל וְעִבְרָתוֹ תִּהְיֶה מִבִּישׁ:

טו ^אמַעֲנֶה־רֹדֶךְ יִשְׁיֵב חֻמָּה וּדְבַר־עֲצָב יַעֲלֶה־אָף:
^בלְשׁוֹן חֻכָּמִים תִּיטִיב דַּעַת וּפִי כְּסִילִים יִבִּיעַ
אוֹלֶת: ^גבְּכָל־מְקוֹם עֵינַי יִּהְיֶה צְפוֹת רָעִים
וְטוֹבִים: ^דמִרְפָּא לְשׁוֹן עֵץ חַיִּים וְסִלְפָּה כֶּהָ שֹׁבֵר
בְּרוּחַ: ^האוֹיֵל יִנְאֵץ מוֹסֵר אָבִיו וְשֹׁמֵר תּוֹכַחַת
יַעֲרִים: ^ובֵּית צַדִּיק חֻסֵּן רַב וּבִתְבוּאָת רִשָּׁע
נַעֲכָרַת: ^זשְׁפָתַי חֻכָּמִים יִזְרוּ דַּעַת וְלֵב כְּסִילִים לֹא־
כּוֹ: ^חזִבַּח רִשְׁעִים תּוֹעֵבֶת יִּהְיֶה וּתְפִלַּת יִשְׁרִים
רָצוֹנוֹ: ^טתּוֹעֵבֶת יִּהְיֶה דָרָךְ רִשָּׁע וּמִרְדָּף צַדִּיקָה
יִאֲהָב: ^ימוֹסֵר רָע לְעִזָּב אֶרֶח שׁוֹנֵא תּוֹכַחַת יָמוֹת:
^{יא}שְׂאוֹל וְאֶבְדּוֹן נִגְדֵי יִּהְיֶה אָף כִּי־לְבוֹת בְּנֵי־אָדָם:
^{יב}לֹא יִאֲהָב־לֵץ הוֹכַח לוֹ אֶל־חֻכָּמִים לֹא יִלְךְ: ^{יג}לֵב
שְׂמַח יִיטֵב פָּנִים וּבַעֲצָב־לֵב רוּחַ נִכְאָה: ^{יד}לֵב
גְּבוּן יִבְקֹשׁ־דַּעַת וּפִי כְּסִילִים יִרְעָה אוֹלֶת: ^{טו}כָּל־
יָמַי עֲנִי רָעִים וְטוֹב־לֵב מִשְׁתָּה תָמִיד: ^{טז}טוֹב־מַעֲט
בִּירָאֵת יִּהְיֶה מִאוֹצָר רָב וּמִהוּמָה כּוֹ: ^{יז}טוֹב אֶרְתַּת
יָרֵק וְאֶהְבֶּה־שָׁם מִשְׁוֹר אָבוֹס וְשׁוֹנֵא־הַכּוֹ: ^{יח}אִישׁ
חֻמָּה יִגְרָה מִדּוֹן וְאֶרֶךְ אִפִּים יִשְׁקִיט רִיב: ^{יט}דָּרָךְ
עֲצָל כְּמִשְׁכַּח חֲדָק וְאֶרֶח יִשְׁרִים סִלְלָה: ^כבֶּן חֻכָּם
יִשְׁמַח־אָב וְכְסִיל אָדָם בּוֹזָה אָמוֹ: ^{כא}אוֹלֶת שְׁמִיחָה
לְחִסְר־לֵב וְאִישׁ תְּבוּנָה יִיִּשְׁר־לִכְתּ: ^{כב}הִפָּר
מִחֲשָׁבוֹת בְּאֵין סוּד וּבְרַב יוֹעֲצִים תִּקּוּם: ^{כג}שְׁמִיחָה
לְאִישׁ בְּמַעֲנֶה־פִיו וּדְבַר בְּעִתּוֹ מִה־טוֹב: ^{כד}אֶרֶח
חַיִּים לְמַעַלָּה לְמִשְׁכִּיל לְמַעַן סוּר מִשְׂאוֹל מָטָה:
^{כה}בֵּית גָּאִים יִסַּח יִּהְיֶה וַיִּצָּב גְּבוּל אֶלְמִנָּה:
^{כו}תּוֹעֵבֶת יִּהְיֶה מִחֲשָׁבוֹת רָע וְטִהָרִים אִמְרֵי־נַעַם:
^{כז}עֵכָר בֵּיתוֹ בּוֹצֵעַ בָּצַע וְשׁוֹנֵא מִתְּנַת יִתְיָה: ^{כח}לֵב
צַדִּיק יִהְיֶה לְעִנּוֹת וּפִי רִשְׁעִים יִבִּיעַ רָעוֹת:
^{כט}רְחוּק יִּהְיֶה מִרִּשְׁעִים וּתְפִלַּת צַדִּיקִים יִשְׁמַע:
^למִאוֹר־עֵינָיִם יִשְׁמַח־לֵב שְׁמוּעָה טוֹבָה תִּדְשֹׁן־
עֲצָם: ^{לא}אֵזֶן שְׁמַעַת תּוֹכַחַת חַיִּים בִּקְרָב חֻכָּמִים
תִּלְיִן: ^{לב}פּוֹרַע מוֹסֵר מוֹאֵס נִפְשׁוֹ וְשׁוֹמֵעַ תּוֹכַחַת
קוֹנֶה לֵב: ^{לג}יִרָאֵת יִּהְיֶה מוֹסֵר חֻכְמָה וּלְפָנַי כְּבוֹד
עֲנוּה:

טז *לְאָדָם מֵעֶרְכִּי־לֵב וּמִי־הִזָּה מַעֲנָה לְשׁוֹן: **כ**ל־
 דָּרְכֵי־אִישׁ יֵד בְּעֵינָיו וְתֵכֶן רוּחוֹת יִי־הוּא: **ג**לֹא־
 יִי־הוּא מַעֲשֵׂיָהּ וְיִכְנֹנוּ מִחֲשַׁבְתֶּיהָ: **ז**כֹּל פֶּעַל יִי־הוּא
 לַמַּעֲנָהּ וְגַם־רָשָׁע לְיוֹם רָעָה: **ח**תּוֹעֵבֶת יִי־הוּא כֹל־
 גְּבוּה־לֵב יֵד לֵידָד לֹא יִנָּקָה: **י**בְּחֶסֶד וְאֱמֶת יִכְפֹּר עֲוֹן
 וּבִירְאָת יִי־הוּא סוּר מֵרָע: **יא**בְּרָצוֹת יִי־הוּא דָרְכֵי־
 אִישׁ גַּם־אֹיְבָיו יִשְׁלֹם אֹתוֹ: **יב**טוֹב־מַעַט בַּצִּדְקָה
 מֵרַב תְּבוֹאוֹת בָּלֹא מִשְׁפָּט: **יג**לֵב אָדָם יִחַשֵׁב דָּרְכּוֹ
 וַיִּי־הוּא יִכִּין צַעֲדוֹ: **יד**קֶסֶם | עַל־שֹׁפֶת־מֶלֶךְ
 בְּמִשְׁפָּט לֹא יִמְעַל־פִּיו: **טו**פֶּלֶס | וּמֵאֲזָנֵי מִשְׁפָּט
 לִי־הוּא מַעֲשֵׂהוּ כָל־אֲבִנֵי־כִיס: **יז**תּוֹעֵבֶת מַלְכִּים
 עֲשׂוֹת רָשָׁע כִּי בַצִּדְקָה יָפוֹן פֶּסֶא: **יח**רָצוֹן מַלְכִּים
 שֹׁפֶת־צֶדֶק וְדָבָר יִשְׁרִים יֵאָהֵב: **יט**חֶמֶת־מֶלֶךְ
 מִלֹּאכֵי־מָוֶת וְאִישׁ חֶכֶם יִכְפָּרְנָה: **כ**בְּאוֹר־פְּנֵי־מֶלֶךְ
 חַיִּים וְרָצוֹנוֹ כַּעֲב מִלְּקוֹשׁ: **כא**קִנְיַת־חֶכְמָה מִה־טוֹב
 מִחֲרוּץ וּקְנוֹת בִּינָה נִבְחָר מִפֶּסֶף: **כב**מִסְלַת יִשְׁרִים
 סוּר מֵרָע שֹׁמֵר נִפְשׁוֹ נֹצֵר דָּרְכּוֹ: **כג**לִפְנֵי־שֹׁכֵר גָּאוֹן
 וּלְפָנַי כְּשִׁלּוֹן גְּבוּה רֹחַ: **כד**טוֹב שְׁפִלְרוּחַ אֶת־
 עֲנוּיִם מִחֲלֹק שְׁלָל אֶת־גָּאִים: **כה**מִשְׁכִּיל עַל־דָּבָר
 יִמָּצֵא־טוֹב וּבוֹטֵחַ בִּי־הוּא אֲשֶׁרִיו: **כו**לֶחֶכֶם־לֵב
 יִקְרָא נָבוֹן וּמִתֵּק שְׁפָתַיִם יִסִּיף לֶקַח: **כז**מִקּוֹר חַיִּים
 שֹׁכֵל בְּעֵלְיוֹ וּמוֹסֵר אוֹלִים אוֹלֶת: **כח**לֵב חֶכֶם יִשְׁכִּיל
 פִּיהוּ וְעַל־שְׁפָתָיו יִסִּיף לֶקַח: **כט**צוּר־דָּבָשׁ אֲמָרִי־
 גִּזְעַם מִתּוֹק לִנְפֶשׁ וּמִרְפָּא לְעַצְם: **ל**יֵשׁ דֶּרֶךְ יִשְׂרָאֵל
 לִפְנֵי־אִישׁ וְאֶחָרִיתָהּ דָּרְכֵי־מָוֶת: **לא**נֶפֶשׁ עֲמַל
 עֲמָלָה לֹא כִי־אָכַף עָלָיו פִּיהוּ: **לב**אִישׁ בְּלִיעַל כֶּרֶה
 רָעָה וְעַל־שְׁפָתוֹ כָּאֵשׁ צָרְבֶת: **לג**אִישׁ תְּהַפֹּכֹת
 יִשְׁלַח מִדָּוָן וְנִרְגָּן מִפְּרִיד אֱלֹהֵי: **לד**אִישׁ חָמָס
 יִפְתָּה רָעָה וְהוֹלִיכֹו בְּדֶרֶךְ לֹא־טוֹב: **לה**עֲצָה עֵינָיו
 לִחֲשֹׁב תְּהַפֹּכֹת קִרְץ שְׁפָתָיו כֶּלֶה רָעָה: **לו**עֲטֹרֶת
 תִּפְאָרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צִדְקָה תִּמָּצֵא: **לז**טוֹב אֶרֶץ
 אֲפִים מִגִּבּוֹר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלֵּכָד עִיר: **לח**בַּחֲתִיק
 יוֹטֵל אֶת־הַגּוֹרֵל וּמִי־הוּא כֹל־מִשְׁפָּטוֹ:

יז *טוֹב פֶּת חֲרָבָה וְשִׁלּוּה־בָּה מִבֵּית מְלֹא זִבְחֵי־
 רִיב: **ב**עֲבָד־מִשְׁכִּיל יִמְשַׁל בְּבֹן מִבִּישׁ וּבִתְוֹךְ אֲחִים
 יִחַלֵּק נִחְלָה: **ג**מִצָּרָה לִפְסוֹף וְכוֹר לִזְהָב וּבַחֲזֹן לְבוֹת
 יִי־הוּא: **ד**מֵרָע מִקְשִׁיב עַל־שֹׁפֶת־אָוֶן שֹׁקֵר מְזִין
 עַל־לְשׁוֹן הָוֶת: **ה**לַעֲג לָרֵשׁ חֲרָף עֲשֵׂהוּ שְׂמֵחַ לְאִיד

לֹא יִנָּקָה: **ו**עֲטֹרֶת זִקְנִים בְּנֵי בָגִים וּתִפְאָרֶת בָּנִים
 אֲבוֹתָם: **ז**לֹא־נִאֲוָה לִנְבֵּל שֹׁפֶת־יִתָּר אֶף כִּי־לִנְדִיב
 שֹׁפֶת־שָׁקֶר: **ח**אֲבוֹיֶחַן הַשְׁחָד בְּעֵינָי בְּעֵלְיוֹ אֶל־
 כֹּל־אִשָּׁר יִפְנֶה יִשְׁכִּיל: **ט**מִכְסֵּה־פָשַׁע מִבְּקֹשׁ
 אֲהַבָּה וְשִׁנָּה בְּדָבָר מִפְּרִיד אֱלֹהֵי: **י**תַחַת גְּעֵרָה
 בַּמִּבִּין מִהֲפֹת פָּסִיל מֵאָה: **יא**אֶד־מָרִי יִבְקֹשׁ־רָע
 וּמִלֶּאךָ אֲכַזְרִי יִשְׁלַח־בּוֹ: **יב**פֶּגֶזֶשׁ דָּב שִׁכּוֹל בְּאִישׁ
 וְאֶל־כָּסִיל בְּאוֹלֶתוֹ: **יג**מְשִׁיב רָעָה תַחַת טוֹבָה לֹא־
 תִּמּוּשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ: **יד**פּוֹטֵר מִים רֹאשִׁית מִדָּוָן
 וּלְפָנַי הִתְגַּלַּע הָרִיב נָטוּשׁ: **טו**מִצְדִּיק רָשָׁע
 וּמִרְשִׁיעַ צִדִּיק תּוֹעֵבֶת יִי־הוּא גַם־שְׁנֵיהֶם: **טז**לִמָּה־
 זֶה מִחִיר בִּיד־כָּסִיל לִקְנוֹת חֶכְמָה וְלֵב־אִינוֹ: **יז**כֹּכֵל־
 עַת אֲהַב הָרָע וְאֵחַ לִצְרָה יוֹלֵד: **יח**אָדָם חֶסֶר־לֵב
 תּוֹקֵעַ כָּף עָרֵב עָרְפָּה לְפָנַי רָעָהוּ: **יט**אֲהַב פָּשַׁע
 אֲהַב מִצָּה מִגִּבִּיהַ פֶּתַחוֹ מִבְּקֹשׁ־שֹׁכֵר: **כ**עֲקֹשׁ־לֵב
 לֹא יִמָּצֵא־טוֹב וְנִהַפֵּךְ בְּלִשׁוֹנוֹ יָפוֹל בְּרָעָה: **כא**יֵלֵד
 כָּסִיל לְתוֹגָה לוֹ וְלֹא־יִשְׁמַח אָבִי נָבֵל: **כב**לֵב שֹׂמֵחַ
 יִיטִיב גֵּהֶה וְרוּחַ נִכְאָה תִיבֹשׁ־גֵּרָם: **כג**שְׁחָד מִחֶק
 רָשָׁע יִקָּח לְהַטּוֹת אֲרָחוֹת מִשְׁפָּט: **כד**אֶת־פָּנַי מִבִּין
 חֶכְמָה וְעֵינַי כָּסִיל בִּקְצֵה־אַרְצִי: **כה**כַּעַס לֹאֲבִיו בֶּן
 כָּסִיל וּמִמָּר לִיּוֹלֵדָתוֹ: **כו**גַּם עֲנוּשׁ לִצְדִיק לֹא־טוֹב
 לְהִפּוֹת נִדְיָבִים עַל־יִשְׂרָאֵל: **כז**חוֹשֵׁךְ אֲמָרִיו יוֹדֵעַ
 דָּעַת יִקְרִי־רוּחַ אִישׁ תְּבוֹנָה: **כח**גַּם אֲנוּל מִחֲרִישׁ
 חֶכֶם יִחַשֵׁב אִטֵּם שְׁפָתָיו נָבוֹן:

יח *לְתֹאנָה יִבְקֹשׁ נִפְרָד בְּכֹל־תּוֹשִׁיָה יִתְגַּלַּע: **ב**לֹא־
 יִחַפֵּץ כָּסִיל בְּתִבּוּנָה כִּי אִם־בְּהַתְגַּלּוֹת לְבָו:
גבְּבוֹא־רָשָׁע בָּא גַם־בּוֹז וְעַם־קִלּוֹן חֲרָפָה: **ד**מִים
 עֲמָקִים דְּבָרֵי פִי־אִישׁ גַּחַל נִבֵּעַ מִקּוֹר חֶכְמָה:
השְׂאֵת פְּנֵי־רָשָׁע לֹא־טוֹב לְהַטּוֹת צִדִּיק בְּמִשְׁפָּט:
ושְׁפָתֵי כָסִיל יִבְאוּ בְּרִיב וְפִיו לְמַהֲלָמוֹת יִקְרָא:
זפִּי־כָסִיל מִחֲתָה־לוֹ וְשְׁפָתָיו מוֹקֵשׁ נִפְשׁוֹ: **ח**דְּבָרֵי
 גִּרְגֹן כָּמֶת־לֵהֱמִים וְהֵם יִרְדּוּ מִדְּרִי־בֶטֶן: **ט**גַּם
 מִתְרַפָּה בְּמִלֹּאכְתּוֹ אֵחַ הוּא לִבְעַל מִשְׁחִית: **י**מִגִּדְלִי־
 עֵז שֵׁם יִי־הוּא בּוֹי־יְרוּץ צִדִּיק וְנִשְׁגָּב: **יא**הוֹן עֲשִׂיר
 קִרְיָת עֵזוֹ וּכְחוּמָה נִשְׁגָּבָה בְּמִשְׁכָּתוֹ: **יב**לִפְנֵי־שֹׁכֵר
 יִגְבָּה לֵב־אִישׁ וּלְפָנַי כְּבוֹד עֲנוּה: **יג**מְשִׁיב דָּבָר
 בְּטָרָם יִשְׁמַע אֲנֹלֶת הִיא־לוֹ וּכְלָמָה: **יד**רוּחַ־אִישׁ
 יִכְלֹל מִחֲלָהוּ וְרוּחַ נִכְאָה מִי יִשְׁאָנָה: **טו**לֵב נָבוֹן

יְקַנְהֶדָּעַת וְאֵזֶן חֲכָמִים תִּבְקַשׁ־דַּעַת: ^{טז}מִתָּן אָדָם יִרְחִיב לוֹ וּלְפָנָיו גְּדִלִים יִנְחֶנּוּ: ^{יז}צַדִּיק הָרָאוּשׁוֹן בְּרִיבוֹ וּבִא־רָעָהוּ וַחֲקָרוּ: ^{יח}מִדִּינִים יִשְׁבִּית הַגּוֹרֵל וּבֵין עֲצוּמִים יִפְרִיד: ^{יט}אִחַ גִּפְשָׁע מִקְרִית־עֶז וּמִדִּינִים כִּבְרִית אַרְמוֹן: ^כמִפְּרִי פִי־אִישׁ תִּשְׁבַּע בִּטְנֹו תְבוּאָת שְׁפָתָיו יִשְׁבַּע: ^{כא}מֹות וַחֲיִים בִּיד־לָשׁוֹן וְאֶהְיֶה יֹאכֵל פְּרִיָּה: ^{כב}מֵצָא אִשָּׁה מֵצָא טוֹב וַיִּפֶּק רָצוֹן מִי־הַהוּא: ^{כג}תַּחֲנוּגִים יִדְבֹּר־רֶשׁ וְעֹשִׂיר יַעֲנֶה עֲזוֹת: ^{כד}אִישׁ רָעִים לֹהֲתָרַעַע וַיֵּשׂ אֹהֵב דִּבָּק מֵאֵח:

^{כה}טוֹב־רֶשׁ הוֹלֵךְ בְּתִמּוֹ מַעֲקֹשׁ שְׁפָתָיו וְהוּא כְּסִיל: ^{כו}גַּם בִּלְא־דַעַת גִּפְשׁ לֹא־טוֹב וְאֵץ בְּרִגְלָיִם חוּטָא: ^{כז}אֲנֹלֶת אָדָם תִּסְלַף דַּרְכּוֹ וְעַל־י־הִזָּה יִזְעַף לָבוֹ: ^{כח}הוֹן וְסִיף רָעִים רַבִּים וְזֶל מַרְעָהוּ יִפְרֹד: ^{כט}עַד שְׁקָרִים לֹא יִנָּקָה וַיִּפִּית כְּזָבִים לֹא יִמְלֹט: ^לרַבִּים יַחֲלוּ פָנִי־נִגְיָב וְכָל־הָרַע לְאִישׁ מִתָּן: ^{לא}כָּל אַחֲרֵי־רֶשׁ וְשִׁנְאָהוּ אֵף כִּי מַרְעָהוּ רַחֲקוֹ מִמָּנוּ מַרְדָּף אֲמָרִים לוֹ־הֶמָּה: ^{לב}קַנְהֶ־לֵּב אֹהֵב גִּפְשׁוֹ שֹׁמֵר תְּבוּנָה לְמֵצָא־טוֹב: ^{לג}עַד שְׁקָרִים לֹא יִנָּקָה וַיִּפִּית כְּזָבִים יֹאבֵד: ^{לד}לֹא־נֶאֱנָה לְכָסִיל תַּעֲנוּג אֵף כִּי לַעֲבָד וּמִשָּׁל בְּשָׂרִים: ^{לה}שָׁכַל אָדָם הָאֲרִיף אָפוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ עֲבָר עַל־פִּשְׁעוֹ: ^{לו}גַּם בְּכַפִּיר זַעַף מִלֶּךְ וְכִטַּל עַל־עֹשֵׁב רָצוֹנוֹ: ^{לז}הֵנֹת לְאֲבִיו בֶּן כְּסִיל וְזִלָּף טֹרֵד מִדִּינֵי אִשָּׁה: ^{לח}בֵּית וְהוֹן נַחֲלַת אֲבוֹת וּמִי־הִזָּה אִשָּׁה מִשְׁכָּלֶת: ^{לט}עֲצָלָה תִּפְּסִיל תַּרְדֵּמָה וּגִפְשׁ רַמְיָה תִּרְעַב: ^משֹׁמֵר מֵצוּה שֹׁמֵר גִּפְשׁוֹ בּוֹזֵה דַרְכּוֹ יָמוּת: ^{מא}מִלְוֶה י־הוּא חֹגֶן דָּל וְגִמְלוֹ יִשְׁלֹם־לוֹ: ^{מב}יִסָּר בְּנֶה כִּי־יֵשׁ תִּקְוָה וְאֶל־הַמִּיתוֹ אֶל־תַּעֲשֵׂא בִּפְשָׁה: ^{מג}גִּדְל־חַמָּה נִשְׂא עֹנֶשׁ כִּי אִם־תִּצְוִיל וְעוֹד תּוֹסֶף: ^{מד}שִׁמְעַע עֲצָה וְקִבֵּל מוֹסֵר לְמַעַן תִּתְחַבֵּם בְּאַחֲרִיתָהּ: ^{מה}רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלִב־אִישׁ וְעֲצַת י־הוּא הִיא תִּקּוּם: ^{מו}תַּאֲנוֹת אָדָם חֲסִדוֹ וְטוֹב־רֶשׁ מֵאִישׁ כְּזָב: ^{מז}יִרְאֵת י־הוּא לַחֲיִים וְשִׁבַּע יְלִין בַּל־יִפְקֹד רַע: ^{מח}טָמֹן עֲצָל יָדוֹ בַּצִּלְחַת גַּם־אֶל־פִּיהוּ לֹא יִשְׁיַבֶּנָּה: ^{מט}לֵץ תִּפְּה וּפִתִּי יַעֲרֵם וְהוֹכִית לְנִבּוֹן יִבִּין דַּעַת: ^נמִשְׁדָּד־אֵב יִבְרִית אִם בֶּן מִבִּישׁ וּמִתְּפִיר: ^{נא}חֲדַל־בְּנֵי לִשְׁמַע מוֹסֵר לִשְׁגוֹת מֵאֲמַר־דַּעַת:

^{נב}עַד בְּלִיעַל יְלִיץ מִשְׁפָּט וּפִי רִשְׁעִים יִבְלַע־אוֹן: ^{נג}נִכְוֹנוֹ לְלִצִּים שְׁפָטִים וּמַהֲלָמוֹת לָגוּ כְּסִילִים:

^כלֵץ הֵייוֹ הֵמָּה שֹׁכֵר וְכָל־שָׁנָה בּוֹ לֹא יִחַבֵּם: ^{כא}גַּם בְּכַפִּיר אֵימַת מֶלֶךְ מִתְעַבְּרוֹ חוּטָא גִפְשׁוֹ: ^{כב}כְּבוֹד לְאִישׁ שִׁבַת מָרִיב וְכָל־אֲוִיל יִתְגַּלַּע: ^{כג}מִחֲרָף עֲצָל לֹא־יִתְחַרֵּשׁ וְשָׂאֵל בְּקֶצֶר וְאִין: ^{כד}מִים עֲמָקִים עֲצָה בְּלִב־אִישׁ וְאִישׁ תְּבוּנָה יִדְלָנָה: ^{כה}רַב־אֲדָם יִקְרָא אִישׁ חֲסִדוֹ וְאִישׁ אֲמוּנִים מִי יִמְצָא: ^{כו}מִתְהַלֵּךְ בְּתִמּוֹ צַדִּיק אֲשֶׁר־יִבְנוּ אַחֲרָיו: ^{כז}מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא־דָוִן מִזְרָה בְּעֵינָיו כָּל־רַע: ^{כח}מִי־יֹאמַר זָכִיתִי לִבִּי טָהֲרָתִי מִחַטָּאתִי: ^{כט}אָבוֹן וְאָבוֹן אֵיפָה וְאֵיפָה תּוֹעֵבַת י־הוּא גַם־שְׁנִיָּהֶם: ^לגַּם בְּמַעַלְלָיו יִתְנַפֵּר־נַעַר אִם־יֹד וְאִם־יֹשֵׁר פִּעְלוֹ: ^{לא}אֵזֶן שִׁמְעַת וְעֵין רֹאֶה י־הוּא עֹשֶׂה גַם־שְׁנִיָּהֶם: ^{לב}אֶל־תִּתְּאֵהֵב שָׁנָה פֶּן־תִּתְּרַשׁ פִּקֹּחַ עֵינָיו שִׁבַּע־לֶחֶם: ^{לג}רַע רַע יֹאמַר הַקּוֹנֶה וְאֵזֶל לוֹ אֵז וְתִתְּהַלֵּל: ^{לד}יֵשׁ זֶהָב וְרַב־פְּנִיגָם וְכָל־יֶקֶר שְׁפִת־דַּעַת: ^{לה}לִקַּח־בָּגְדוֹ כִּי־עָרַב זָר וּבָעַד נִכְרִיָּה חֲבָלָהוּ: ^{לו}עָרַב לְאִישׁ לֶחֶם שֹׁקֵר וְאַחֵר יִמְלֹא־פִיהוּ חֲצִץ: ^{לז}מִחֲשָׁבוֹת בַּעֲצָה תִּכּוֹן וּבִתְחַבְּלוֹת עֹשֶׂה מִלְחָמָה: ^{לח}שֹׁלֵה־סוֹד הוֹלֵךְ רַכִּיל וּלְפָתָה שְׁפָתָיו לֹא תִתְּעָרַב: ^{לט}מִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ יִדְעֹף גֵּרוֹ בְּאִשּׁוֹן חֲשָׁד: ^מנַחֲלָה מִבְּהֵלַת בְּרָאוּשׁוֹנָה וְאַחֲרִיתָהּ לֹא תִבְרָךְ: ^{מא}אֶל־תִּתְּאֵמַר אֲשַׁלְמָה־רַע קִנָּה לִי־הִזָּה וְיִשַׁע לָהּ: ^{מב}תּוֹעֵבַת י־הוּא אָבוֹן וְאָבוֹן וּמֵאֲזוּגֵי מִרְמָה לֹא־טוֹב: ^{מג}מִי־הִנֵּה מִצַּעֲדֵי־גֶבֶר וְאָדָם מֵה־יִבִּין דַּרְכּוֹ: ^{מד}מוֹקֵשׁ אָדָם יִלַּע קֹדֶשׁ וְאַחֵר נִדְרִים לְבַקֵּר: ^{מה}מִזְרָה רִשְׁעִים מֶלֶךְ חֲכָם וַיִּשָּׁב עֲלֵיהֶם אוֹפֹן: ^{מו}י־הוּא נִשְׁמַת אָדָם חֲפֹשׁ כָּל־חֲדָרֵי־בֵטֶן: ^{מז}חֲסִד וְאַמֶּת יִצְרוּ־מֶלֶךְ וְסַעַד בַּחֲסִד כְּסָאוֹ: ^{מח}תַּפְאֲרַת בַּחוּרִים כְּתָם וְהִזָּר זִקְנִים שִׁיבָה: ^{מט}לְחַבְּרוֹת פָּצַע תִּמְרוֹק בָּרַע וּמְפוֹת חֲדָרֵי־בֵטֶן:

^{כא}פְּלָגִי־מִים לִב־מֶלֶךְ בִּיד־י־הוּא עַל־כָּל־אֲשֶׁר יִחַפֵּץ יִטְנוּ: ^{כב}כָּל־דֶּרֶךְ־אִישׁ יִשָּׁר בְּעֵינָיו וְתִכּוֹן לְבוֹת י־הוּא: ^{כג}עֹשֶׂה צְדָקָה וּמִשְׁפָּט נִבְחַר לִי־הוּא מִזִּבְחַת: ^{כד}רוֹם־עֵינִים וְרַחֲב־לֵב גֵּר רִשְׁעִים תִּטָּאֵת: ^{כה}מִחֲשָׁבוֹת חֲרוּץ אֶף־לְמוֹתָר וְכָל־אֵץ אֶף־

למחסור: ^י בפעל אצרות בלשון שקר הכל נדף מבקשי-מנות: ^י שד-רשעים יגורם פי מאנו לעשות משפט: ^י הפכפך דרך איש וזר וזך ישר פעלו: ^י טוב לשבת על-פנות-גג מאשת מדינים ובית חדר: ^י גפש רשע אותה-רע לא-יחזו בעיניו רעהו: ^י בענש-לץ יחפם-פתי ובהשפיל לחכם יקח-דעת: ^י משפיל צדיק לבית רשע מסלה רשעים לרע: ^י אטם אזנו מזעקת-דל גם-הוא יקרא ולא יענה: ^י מתן בסתר יכפה-אף ושחד במח תמה עזה: ^י שמחה לצדיק עשות משפט ומחמה לפעלי און: ^י אדם תועה מדרך השכל בקהל רפאים יגות: ^י איש מחסור אהב שמחה אהב ייו-ושמן לא יעשיר: ^י כפר לצדיק רשע ותחת ישרים בוגד: ^י טוב שבת בארץ-מדבר מאשת מדינים וכעס: ^י אוצר ונחמד ושמן בונה חכם וכסיל אדם יבלענו: ^י רדה צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד: ^י עיר גברים עלה חכם ויירד עז מבטחה: ^י שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו: ^י יחד יהיר לץ שמו עושה בעברת זדון: ^י תאות עצל תמיתנו פי-מאנו ידיו לעשות: ^י כל-היום התאונה תאונה וצדיק יתן ולא יחשד: ^י נבח רשעים תועבה אף פי-בזמה וביאנו: ^י עד-פזבים יאבד ואיש שומע לגנח ידבר: ^י העז איש רשע בפניו וישר הוא ויבין דרכו: ^י אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לגגד י-הוה: ^י סוס מוכן ליום מלחמה ולי-הוה התשושה:

כב ^א נבחר שם מעשר רב מפסח ומזהב תן טוב: ^ב עשיר ורש נפגשו עשה כלם י-הוה: ^ג ערום וראה רעה ונסתר ופתלים עברו ונענשו: ^ד נעבד עונה יראת י-הוה עשר וכבוד וחקים: ^ה צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירתק מהם: ^ו חנה לנער על-פי דרכו גם פי-יזקין לא-יסור ממנה: ^ז עשיר ברשים ומשול ועבד לזה לאיש מלזה: ^ח זורע עולה יקצר-און ושבת עברתו יכלה: ^ט טוב-עין הוא יברך פי-נתן מלחמו לדל: ^י גרש לץ ויצא מדון וישבת דין וקלון: ^{יא} אהב טהר-לב תן שפתי רעהו מלך: ^{יב} עיני י-הוה נצרו דעת ויסלה דברי בגד: ^{יג} אמר עצל ארי בחוץ בתוך רחבות

ארצת: ^י שוחה עמקה פי זרות זעום י-הוה יפלי שם: ^י אולת קשורה בלב-נער שבת מוסר ירחיקנה ממנו: ^י עשק דל להרבות לו נתן לעשיר אד-למחסור: ^י הט אונף ושמע דברי חכמים ולבך תלשית לדעת: ^י פי-נעים פי-תשמרם בבטנה יפנו יחדו על-שפתיך: ^י להיות בי-הוה מבטחה הודעתך היום אף-אתה: ^י הלא כתבתי לך שלישים במעצות ודעת: ^י להודיעך קשט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשלחך: ^י אל-תגזל דל פי דל-הוא ואל-תדכא עני בשער: ^י פי-י-הוה יריב ריבם וקבע את-קבעיהם נפש: ^י אל-תתרע את-בעל אף ואת-איש חמות לא תבוא: ^י פן-תאלף ארחתו ולקחת מוקש לנפשו: ^י אל-תהי בתקע-יכף בערבים משאות: ^י אם-אין-לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיה: ^י אל-תסג גבול עולם אשר עשו אבותיה: ^י חזית איש ומהיר במלאכתו לפני-מלכים יתיצב בל-יתיצב לפני חשכים:

כג ^א פי-תשוב ללחום את-מושל בין תבין את-אשר לפניך: ^ב ושמח שפין בלעה אם-בעל נפש אתה: ^ג אל-תתאו למטעמותיו והוא לחם פזבים: ^ד אל-תיגע להעשיר מבינתך חזל: ^ה התעיה-עיניך בו ואיגנו פי עשה יעשה-לו כנפים כנשר יעוף השמים: ^ו אל-תלחם את-לחם רע עין ואל-תתאו למטעמתיו: ^ז פי ו כמו שער בנפשו פן-הוא אכול ושתה יאמר לך ולבו בלי-עמך: ^ח פתך-אכלת תקיאנה ושתת דבריה הנעימים: ^ט באזני כסיל אל-תדבר פי-לבוז לשכל מליך: ^י אל-תסג גבול עולם ובש-די יתומים אל-תבא: ^{יא} פי-גאלם תזק הוא-יריב את-ריבם אתך: ^{יב} הביאה למוסר לבך ואזנה לאמרי-דעת: ^{יג} אל-תמנע מנער מוסר פי-תכנו בשבת לא ימות: ^{יד} אתה בשבת תכנו ונפשו משאול תציל: ^{טו} בני אם-חכם לבך ישמח לבי גם-אני: ^{טז} ותעלונה כליותי בדבר שפתיך מישרים: ^{יז} אל-יקנא לבך בחטאים פי אם-ביראת-י-הוה פל-היום: ^{יח} פי אם-יש אחרית ותקנותך לא תפרת: ^{יט} שמע-אתה בני וחכם ואשר בדרך לבך: ^כ אל-תהי בסבאי-יין בזללי בשור למו: ^{כא} פי-סבא וזולל

וַיִּגְרַשׁ וַיִּקְרָעִים תַּלְבִּישׁ נֹמָה: ^{כב}שָׁמַע לְאַבְיָה זֶה יִלְדָּה וְאֶל־תְּבוּז כִּי־זָקְנָה אִמָּה: ^{כג}אָמַת קָנָה וְאֶל־תַּמְכָּר חֲכָמָה וּמוֹסֵר וּבִינָה: ^{כד}גִּיל יִגִּיל אָבִי צַדִּיק וַיּוֹלֶד חֹכֶם יִשְׁמַח־בּוֹ: ^{כה}יִשְׁמַח־אַבְיָה וְאִמָּה וְתַגְלִל יוֹלְדָתָהּ: ^{כו}תָּנָה־בְּנֵי לֶבֶךְ לִי וְעֵינָיִךְ דְּרָכֵי תַצְרֶנָּה: ^{כז}כִּי־שׁוֹחֶה עֲמָקָה זֹנֶה וּבָאָר צָרָה נִכְרִיָּה: ^{כח}אִף־הִיא כָּתְתָהּ תֹּאֲרָב וּבִוּגָלִים בְּאֶדָם תּוֹסֶף: ^{כט}לָמִי אֹוִי לָמִי אָבֹוִי לָמִי מַדִּינָים וּלָמִי שְׂחִית לָמִי פִּצְעִים חֲנָם לָמִי חֲכָלָוִית עֵינָיִם: ^ללְמַאֲחָרִים עַל־הַיָּיִן לִבְאִים לַחֲקֹר מִמָּסָד: ^{לא}אֶל־תֵּרָא יִיָּן כִּי יִתְאַדָם כִּי־יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינָו וְתִהְיֶה בְּמִישָׁרִים: ^{לב}אַחֲרִיתוֹ בְּנִחַשׁ יִשָּׁף וְכִצְפָּעָנִי יִפְרֹשׁ: ^{לג}עֵינָיִךְ יִרְאוּ נְרוֹת וְלֶבֶךְ יִדְבֹּר תִּהְפְּכוֹת: ^{לד}וְהָיִיתָ כְּשֹׁכֵב בְּלִבָּיָם וְכְשֹׁכֵב בְּרֹאשׁ חֲבֵל: ^{לה}הַכּוֹנֵי בַל־חַלִּיתִי הַלְמוּנִי בַל־יִדְעַתִּי מַתִּי אֶקְיֵץ אוֹסִיף אֲבַקֶּשׁנוּ עוֹד:

כז ^אאֶל־תִּקְנָא בְּאַנְשֵׁי רַעָה וְאֶל־תִּתְּאוּ לַהֲנוֹת אַתֶּם: ^בכִּי־שָׂד יִהְיֶה לָבֶם וְעָמַל שְׁפָתֵיהֶם תִּזְבְּרָנָה: ^גבְּחֲכָמָה יִבְנֶה בַּיִת וּבִתְבוּנָה יִתְכַוֵּן: ^דוּבִדְעַת חֲדָרִים יִמְלֹאוּ כָּל־הוֹן יִקָּר וְנָעִים: ^הגִּבֹּר־חֲכָם בַּעֲזוֹ וְאִישׁ־דָּעַת מֵאַמֵּץ־כֹּחַ: ^וכִּי בַתְּחִבְלוֹת תַּעֲשֶׂה־לָּךְ מִלְחָמָה וְתִשׁוּעָה בְּרָב יוֹעֵץ: ^זרֵאמוֹת לְאֹוִיל חֲכָמוֹת כְּשֹׁעֵר לֹא יִפְתַּח־פִּיהוּ: ^חמִחֲשָׁב לַהֲרַע לֹו בַּעַל־מְזֻמוֹת יִקְרָאוּ: ^טזִמַּת אוֹלֶת חֲטָאת וְתוֹעֵבַת לְאָדָם לֵץ: ^יהִתְרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה צָר כְּחֹכָה: ^{יא}הֲצֵל לְקַחֲתִים לַמּוֹת וּמָטִים לַהֲרֹג אִם־

תַּחֲשׂוֹד: ^{יב}כִּי־תֹאמַר הֵן לֹא־יִדְעָנוּ זֶה הֲלֹא־תִכֵּן לְבוֹת וְהוּא־יִכֵּין וְנִצֵּר גִּפְשָׁף הוּא יִדַּע וְהַשִּׁיב לְאָדָם כְּפָעָלוֹ: ^{יג}אֲכַל־בְּנֵי דְבַשׁ כִּי־טוֹב וְנִפְתַּח מְתוֹק עַל־חֶכְךָ: ^{יד}כֵּן וְדַעַה חֲכָמָה לְנִפְשָׁךְ אִם־מַצָּאתָ וַיֵּשׁ אַחֲרִית וְתִקְוָתְךָ לֹא תִכָּרֵת: ^{טו}אֶל־תֹּאֲרָב רָשָׁע לְנוֹה צַדִּיק אֶל־תִּשְׁדָּד רַבְצוֹ: ^{טז}כִּי שָׁכַע וַיְפֹול צַדִּיק וְקָם וְרָשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בְרַעָה: ^{יז}בִּנְפֹל אוֹיְבֶךָ אֶל־תִּשְׁמַח וּבְכִשְׁלוֹ אֶל־יִגַּל לָכֶךָ: ^{יח}כֹּן־יִרְאֶה י־הוֹה וְרַע בַּעֲיֵנָיו וְהַשִּׁיב מַעֲלִיו אָפוֹ: ^{יט}אֶל־תִּתְּחַר בְּמַרְעִים אֶל־תִּקְנָא בְּרָשָׁעִים: ^ככִּי וְלֹא־תִהְיֶה אַחֲרִית לָרַע גַּר רָשָׁעִים יִדְעָךְ: ^{כא}יִרְא־אֶת־י־הוֹה בְּנֵי וּמִלָּךְ עַם־שׂוֹנִים אֶל־תִּתְּעַרְבּ: ^{כב}כִּי־פִתְאֹם יָקוּם אִידָם וּפִיד שְׁנֵיהֶם מִי יוֹדַע: ^{כג}גַּם־אֶלֶּה לַחֲכָמִים הַפְּר־פָּנִים בְּמִשְׁפָּט בַּל־טוֹב: ^{כד}אֹמַר וְרָשָׁע צַדִּיק אֶתָּה יִקְבְּהוּ עָמִים יִזְעַמוּהוּ לְאָמִים: ^{כה}וְלַמּוֹכִיתִים יִנָּעַם וְעַלִּיהֶם תִּבּוֹא בְּרַפְת־טוֹב: ^{כו}שְׁפָתִים יִשָּׁק מְשִׁיב דְּבָרִים נִכְחִים: ^{כז}הֵכֵן בַּחוּץ וּמִלֹּאכְתָּךְ וְעַתִּדָּה בַּשִּׁדָּה לָךְ אַחֵר וּבְגִית בֵּיתְךָ: ^{כח}אֶל־תִּתֵּהּ עַד־חֲנָם בְּרַעָה וְהַפְּתִית בַּשְּׁפָתִיךָ: ^{כט}אֶל־תֹּאמַר כֹּאֲשֶׁר עָשִׂה־לִּי כֵּן אֶעֱשֶׂה־לָּו אָשִׁיב לְאִישׁ כְּפָעָלוֹ: ^לעַל־שִׁדָּה אִישׁ־עָצַל עֲבָרְתִּי וְעַל־כָּרָם אָדָם חֲסֵר־לֵב: ^{לא}וְהִנֵּה עָלָה כָּלּוֹ וְקִמְשָׁנִים כְּסוּ פָנָיו חֲרָלִים וְגִדָּר אֲבָנָיו נִהְרָסָה: ^{לב}וְאַחֲזָה אֲנֹכִי אִשִּׁית לְבִי רְאִיתִי לְקַחְתִּי מוֹסֵר: ^{לג}מַעַט שָׁנוֹת מַעַט תְּנוּמוֹת מַעַט וְחֶכֶךְ יָדִים לִשְׁכָּב: ^{לד}וּבֹא־מִתְהַלֵּךְ רִישָׁךְ וּמִחֲסָרֶיךָ כֹּאֲשֶׁר מָגֵן:

הַלְבוֹת זְכוּיָה וּמִתְנָה פֶּרֶק יא

יא, א שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר נְכָסִים אֵלָיו לְבָנִי, אֵין חֲבָנוֹת בְּכָלֵל. הָיָה לוֹ בֶן אֶחָד וּבֵת אַחַת, אוֹ בֶן וּבִן חֶבֶן אָף עַל פִּי שְׁאֵמֵר לְבָנִי שְׁחִיזָה לְשׁוֹן רַבִּים, אֵין נֹתְנִין אֵלָא לְבָנוֹ: שְׁחֶבֶן הָאֶחָד נִקְרָא בָּנִים.

יא, ב שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר נְכָסִי לְטוֹבִיָּה, וּמֵת, וְכֵא אֶחָד שְׁשֻׁמוֹ טוֹבִיָּה, וְאָמֵר אֲנִי הוּא נֹטְלָן. וְאִם חֲחֹזֵק שְׁמוֹ רַב טוֹבִיָּה, אֵינִי נֹטְלָן; וְאִם הָיָה שְׂכִיב מֵרַע גַּם בּוֹ, וְקוֹרָא אוֹתוֹ בְּשֻׁמוֹ נֹטְלָן.

יא, ג בָּאוּ שְׁנַיִם לְתַבְעָה, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מִחֲזֹק שְׁמוֹ טוֹבִיָּה אִם הָיָה אֶחָד תַּלְמִיד חֲכָמִים, תַּלְמִיד חֲכָמִים קוֹדֵם; אֵין בְּהֵן תַּלְמִיד חֲכָמִים, וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן שָׂכֵן אוֹ קָרוֹב הוּא קוֹדֵם; הָיָה אֶחָד שָׂכֵן וְאֶחָד קָרוֹב, חֲשָׁכֵן קוֹדֵם. שְׁנֵיהֶם קָרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׂכָנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, יַעֲשׂוּ חֲדָיְנִין בְּמוֹ שִׁירָאָה לָהֶם: כָּל מִי שֶׁדַּעַתָּן נֹטְחָה שְׁעַל זֶה אָמֵר, נֹתְנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

יא, ד שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר נְכָסִי לְפִלּוֹנִי וּפְלּוֹנִי וּפְלּוֹנִי חִזְלָקִין בְּשׁוֹנָה, אֶפְלוֹ הֵן מֵאָה. אָמֵר נְכָסִי לְפִלּוֹנִי וּלְבָנִי פְלּוֹנִי נֹטְלָן מִחֲצָה, וְכָל בָּנָיו מִחֲצָה. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁאֵמֵר לְאִשְׁתּוֹ נְכָסִי לִי וּלְבָנִיהָ; וְאָמֵר חֲכָמִים תַּטֵּל הוּא מִחֲצָה, וְכָל חֲבָנִים מִחֲצָה. אָמֵר לְפִלּוֹנִי וּפְלּוֹנִי וּבָנֵי פְלּוֹנִי נֹטְלִין בָּנֵי פְלּוֹנִי מִחֲצָה, וְהַשְּׁנַיִם הָרֵאשׁוֹנִים מִחֲצָה.

יא, ה שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר יַחֲלֹק פְּלּוֹנִי בְּנְכָסִי, יִטֵּל מִחֲצָה. תָּנּוּ חֵלֶק לְפִלּוֹנִי בְּנְכָסִי, יִטֵּל אֶחָד מִשְׁשָׁה עָשָׂר; וְיֵשׁ מִי שֶׁחֹרָה יִטֵּל רַבִּיעַ חֲנֻכָּסִים.

יא, ו שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר תָּנּוּ חֵלֶק לְפִלּוֹנִי בְּבוֹר חֲיִין שֵׁישׁ לִי, יִטֵּל רַבִּיעַ חֲיִין. אָמֵר תָּנּוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק בְּחֻבִּית, חֲרִי מַעֲט וְיִטֵּל שְׁמִין חֲיִין. אָמֵר

תָּנּוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְקִנְדָּרָה, נֹטְלָן חֵלֶק מִשְׁנַיִם עָשָׂר מִן חֲיִין. אָמֵר תָּנּוּ לוֹ בּוֹ חֵלֶק לְטַפִּית, נֹטְלָן חֵלֶק מִשְׁשָׁה עָשָׂר מִן חֲיִין שְׂבָבוֹר, שְׁחָרִי גִלְחָה דַּעַתּוֹ שְׁלַחֲלֹק מוֹעֵט נִתְּבוֹן. וְאֵין גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֶּה לְדִין אַחֵר.

יא, ז שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר תַּטֵּל אִשְׁתִּי בְּאֶחָד מִן חֲבָנִים, נֹטְלָתָה בְּאֶחָד מִבָּנֵיו; וְאִם נָלְדוּ לוֹ בָּנִים אַחֵר הַצּוֹאָה מִצְטָרְפִין עִם אֵלֶּה שְׁחִיזָה בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, וְנֹטְלָתָה חֵלֶק עִם כָּלָן.

יא, ח פִּיצָד: הָיוּ שְׁלוֹשָׁה בָּנִים בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, וְלֹא־אֶחָד מֵבָאֵן נָלְדוּ לוֹ שְׁנַיִם נֹטְלָתָה חֵלֶק בְּאֶחָד מִן חֲחֻמָּשָׁה, שְׁחִיזָה שְׁתּוֹת כָּל הַמָּמוֹן. וְאֵינָה נֹטְלָתָה עִמָּהֶם אֵלָא בְּנְכָסִים שְׁחִיזָה לוֹ בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה; אֲבָל נְכָסִים שְׂבָאוּ לוֹ אַחֵר הַצּוֹאָה, אֵין לָהּ בְּהֵן חֵלֶק: שְׂאִין אָדָם מִקְנָה דְּבָר שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹתוֹ.

יא, ט שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר מִטְּלָטְלִין שְׁלִי לְפִלּוֹנִי נֹטְלָן כָּלִי תַשְׁמִישׁוֹ, אֲבָל לֹא חֲטִים וְשְׁעוּרִים וְכִיּוֹצָא בְּהֵן; אָמֵר כָּל מִטְּלָטְלִין שְׁלִי, נֹטְלָן כָּלִי. וְהַעֲבָדִים בְּכָלֵל הַמִּטְּלָטְלִין; אֲבָל לֹא רַחִים הַתְּחִתּוֹנָה וְכִיּוֹצָא בָּהּ, שְׁחָרִי הוּא מִחֲבֶרֶת בְּאֶרֶץ.

יא, י אָמֵר כָּל הַמִּטְּלָטְלִי, נֹטְלָן אָף חֲרָחִים הַתְּחִתּוֹנָה וְכִיּוֹצָא בָּהּ.

יא, יא שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר נְכָסִי לְפִלּוֹנִי נֹטְלָן כָּל הַמִּטְּלָטְלִין וְכָל הַקְּרָקְעוֹת, וְהַבְּגָדִים וְהַעֲבָדִים וְהַבְּחֻמָּה וְהַעֲוָפוֹת, וְהַתְּפִלִּין עִם שְׂאֵר סְפָרִים: כָּלִי בְּכָלֵל נְכָסִים. אֲבָל סֵפֶר תּוֹרָה, יֵשׁ בּוֹ סֵפֶק אִם הוּא בְּכָלֵל נְכָסִים אוֹ אֵינִי; לְפִיכָּה אִם תִּפְסוּ, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

יא, יב שְׂכִיב מֵרַע שְׁאֵמֵר תָּנּוּ מֵאֲתִים זֵוֹ לְפִלּוֹנִי בָּנִי בְּבוֹרִי בְּרָאוֹי לוֹ נֹטְלָן, וְנֹטְלָן בְּבוֹרָתוֹ. אָמֵר בְּבִכּוֹרָתוֹ, יָדוּ עַל הַעֲלִיזָה: רָצָה חֵלֶק בְּבוֹרָה, נֹטְלָן; רָצָה מֵאֲתִים זֵוֹ, נֹטְלָן. וְכֵן אִם אָמֵר תָּנּוּ מֵאֲתִים זֵוֹ לְפִלּוֹנִית אִשְׁתִּי בְּרָאוֹי

לָהּ נֹטְלָתָהּ, וְנֹטְלָתָהּ כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אָמַר
בְּכַתְּבָתָהּ, יָדָה עַל הַעֲלִיזָנָה. אָמַר תָּנִי מֵאֲתִים
זֶה לְפָלוֹנִי בַּעַל חֹבִי בָּרְאוּ לִי נֹטְלָהּ, וְנֹטְלָהּ
חֹבִי. אָמַר בְּחֹבִי, אֵין לִי אֵלָּא חֹבִי.

יֵא, יֵג שְׂכִיב מִרְעָ שְׁאֵמַר תָּנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זֶה
לְפָלוֹנִי, וְיִשָּׂא בְּתִי חֲרִי זֶה בְּמִי שְׁנָתָן לִי שְׁתֵּי
מִתְנֹת: כָּל אֵיזָה שִׁירְצָה מִחֵן, יִקַּח; לְפִיכָּה אִם
רָצָה לְקַח הַמַּעֲוֹת, וְלֹא יִשָּׂא חֶבֶת יִקַּח. אֲבָל אִם
אָמַר יִקַּח בְּתִי וְתָנִי לִי אַרְבַּע מֵאוֹת זֶה חֲרִי זֶה
תָּנִיא, וְלֹא יִזְכֶּה בַּמַּעֲוֹת עַד שִׁיקַח חֶבֶת.

יֵא, יֵד שְׂכִיב מִרְעָ שְׁאֵמַר תָּנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זֶה
לְבְּתִי בְּכַתְּבָתָהּ, אוֹ לְכַתְּבָתָהּ אִם דָּרָךְ אֲנִישִׁי
חָעִיר לְחֹסִיף בְּשׁוֹמֵת הַנְּדוּגָיָה, וְלִכְתָּב שׁוֹחַ
מִנָּה בְּמֵאוֹתִים אֵינָה נֹטְלָתָהּ אֵלָּא מֵאֲתִים: שְׁחָרִי
לֹא אָמַר אַרְבַּע מֵאוֹת זֶה סֶתֶם, אֵלָּא לְכַתְּבָתָהּ;
כְּלוּמַר, תָּנִי לָהּ מַה שֶּׁתְּהִיָּה שׁוֹמֵתָהּ בְּכַתְּבָתָהּ
אַרְבַּע מֵאוֹת זֶה.

יֵא, טֹו אָמַר תָּנִי נְדוּגָיָה לְבְּתִי כָּךְ וְכָךְ בְּגָדִים,
וְכָךְ וְכָךְ פְּלִים, וְזֶלֶו הַבְּגָדִים וְהַפְּלִים אַחֵר כֵּן
חֲרוּחַ לִיתְוָמִים, וְנֹתְנִין לָהּ כְּשֶׁעַר חֲזוּל. וְכֵן
אִם אָמַר תָּנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זֶה דְּמִי חֵיִין לְבְּתִי,
וְחֹקִיר חֵיִין חֲרוּחַ לִיתְוָמִים, וְנֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע
מֵאוֹת זֶה בְּלִבָּר.

יֵא, טֹז מַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׁחִיָּה יוֹצֵא בְּקָלָר, וְאָמַר
תָּנִי לְפָלוֹנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זֶה מִיִּין מְקוֹם פְּלוֹנִי.
וְאָמַר חֲכָמִים יִטַּל אַרְבַּע מֵאוֹת זֶה מִדְּמִי אוֹתוֹ
חֵיִין, שְׁלֹא נִתְּבוֹן זֶה לְתֵן לִי מִן חֵיִין מִשְׁקָל
אַרְבַּע מֵאוֹת זֶה, וְלֹא נִתְּבוֹן אֵלָּא לְדְּמִים; וְזֶה
שִׁיחָדוֹן בֵּיִין, לִיפּוֹת אֶת בּוֹחוֹ.

יֵא, יֹו וְשׁוֹב מַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׁמֵת וְאָמַר חֲדָקָל
לְבְּתִי, וְהִנִּיחַ שְׁנֵי חֲצָיִי דָקָל; וְאָמַר חֲכָמִים
תִּטַּל חֲשָׁנִי חֲצָיִים, שְׁלֹזָה נִתְּבוֹן וְהֵם שְׁקָרָא
דָקָל.

יֵא, יֹח וְשׁוֹב מַעֲשֶׂה בְּאַחַד שְׁאֵמַר תָּנִי לְפָלוֹנִי
בֵּית הַמַּחְזִיק מֵאֵה כְּדִין, וְנִמְצָא חֶבֶת שִׁישׁ

לָזָה הַמַּצְנֶה מַחְזִיק מֵאֵה וְעִשְׂרִים. וְאָמַר
חֲכָמִים זָכָה בְּבִית זֶה, שְׁחִדְבָּרִים מִרְאִין
שְׁפִינָתוֹ לָזָה חֵיתָה: שְׁכָל חֲנוּתָהּ, בְּעִין יִפָּה
נֹתָהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּדְבָרִים אֵלֹו.

יֵא, יֵט שְׂכִיב מִרְעָ שְׁאֵמַר תָּנִי לְבְּנִי שְׁקָל בְּכָל
שַׁבָּת, אוֹ שְׁאֵמַר אֵל תִּתְּנִי לָהֶם אֵלָּא שְׁקָל,
וְנִמְצָא שְׁאִין מִסְפִּיק לָהֶם אֵלָּא סָלַע בְּכָל שַׁבָּת
נֹתְנִים לָהֶם כָּל צָרְפִּין: שְׁלֹא נִתְּבוֹן זֶה לְחָרְעִיב
אֶת בְּנָיו, אֵלָּא לְזָרוֹ אוֹתָם, שְׁלֹא יִרְוִיחוּ
בַּחוּצָאָה יִתֵּר מִדִּי.

יֵא, כֵּ שְׂכִיב מִרְעָ שְׁצָנָה וְאָמַר אֵל יִסְפְּדוּחֹו, אֵין
סוֹפְדִין אוֹתוֹ. אֵל תִּקְבְּרוּחֹו מִנְכָּסִיו אֵין
שׁוֹמְעִין לֹו, שְׁיִחֹוֹם עַל מִמּוֹן בְּנָיו, וְיִפִּיל עַצְמוֹ
עַל הַצְּבוּר, שְׁאֵסוֹר לְהַנִּיחוֹ בְּלֹא קְבוּרָה; אֵלָּא
בּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין לְקַבְּרוֹ מִנְכָּסִיו.

הַלְבוֹת זָכִיָּה וּמִתְנָה פֶּרֶק יב

יב, אֵ שְׂכִיב מִרְעָ שְׁאֵמַר בְּנִי פָלוֹנִי יִירְשֵׁנִי חֲרִי
זֶה יִירֶשׁ אוֹתוֹ לְבָדוֹ, וְלֹא יִירְשׁוּ שְׂאֵר הַבָּנִים.
וְכֵן אִם אָמַר עַל בֵּת בֵּין הַבָּנוֹת, אוֹ אֵח בֵּין
הָאֲחִין, אוֹ שְׂאֵר הַיּוֹרְשִׁים דְּבָרִיו קִימִין. אֲבָל
הַבְּרִיא, אֵין דְּבָרִיו קִימִין.

יב, בֵּ שְׂכִיב מִרְעָ שְׁאֵמַר נָכְסִי לְפָלוֹנִי, וְאַחֲרָיו
לְפָלוֹנִי אֵין לִשְׁנֵי אֵלָּא מַה שְּׁשִׁיר רֵאשׁוֹן. וְאִם
הָיָה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירְשׁוֹ, כְּגוֹן שְׁחִיָּה כֵן מִכָּלֵל
הַבָּנִים אֵין לִשְׁנֵי פְלוֹם: שְׁכָל לִשְׁוֹן מִתְנָה
לִירְשׁוֹ, חֲרִי הֵיא כְּלִשְׁוֹן יִרְשָׁה; וִירְשָׁה אֵין לָהּ
חֶפְסָק, וְאֵה עַל פִּי שְׁאֵמַר וְאַחֲרֶיהָ לְפָלוֹנִי.

יב, גֵּ אֲבָל הַבְּרִיא שְׁנָתָן מִתְנָת בְּרִיא עַל דָּרָךְ
זוֹ, וְכָתֵב לָזָה נָכְסִי לָךְ וְאַחֲרֶיהָ לְפָלוֹנִי אֵין לִשְׁנֵי
אֵלָּא מַה שְּׁשִׁיר רֵאשׁוֹן, בֵּין שְׁחִיָּה הָרֵאשׁוֹן
רָאוּי לִירְשׁוֹ בֵּין שְׁלֹא הָיָה רָאוּי לִירְשׁוֹ.

יב, דֵּ שְׂכִיב מִרְעָ שְׁאֵמַר נָכְסִי לָךְ וְאַחֲרֶיהָ
לְפָלוֹנִי, וְהָיָה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירְשׁוֹ, וּפְרִשׁ
וְאָמַר לֹא מִשּׁוֹם יִרְשָׁה אֲנִי נֹתָה לָךְ שְׁאִין לָהּ
חֶפְסָק, אֵלָּא בְּמִתְנָה וְחֲרִי חֶפְסָקְתִּיהָ חֲשָׁנִי קוֹנָה

מה ששיר הראשון. לפיכך אם נתן המעות על ידי שלישי, או שאמר תנו לבני שקל בכל שבת ולא משום ירשה אני נותן להם, והנשאר מן הנכסים אחר מותם יהיה לפלוני אין נותנין להם אלא שקל, אף על פי שאינו מספק להם.

יב, ה נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני מת ראשון, קנה שני; מת שני, חרי אלו שליורשי השני; מת השני בחיי הראשון, חרי הנכסים שליורשי הראשון.

יב, ו אף על פי שאין לשני אלא מה ששיר הראשון, אסור לראשון למכור ולתן גופו, אלא אוכל הפרות, עד שימנות ויזכה השני. ואם עבר הראשון ומכר ונתן במתנה, אין השני מוציא מיד חלקוהו, שאין לשני לא מן הגוף ולא מן הפרות, אלא הנשאר. וכל המשיא עצו לראשון למכור, נקרא רשע. ואפלו היה בהן עבדים, והוציאן הראשון לחרות, או פלים, ועשאן תבירי לַמַּת מעשיו קיימין.

יב, ז במה דברים אמורים, בשמכר הראשון או נתן מתנה לאחרים. אבל אם מכרן הראשון או נתנן במתנה לבנו או לאחד מיורשיו, לא עשה כלום. וכן אם נתנן במתנת שכיב מרע, אפלו לאחרים לא עשה כלום: שאין מתנת שכיב מרע קונה, אלא לאחר מיתה, ובשימנות, יקנה השני.

יב, ח היה חוב על הראשון, או כתבת אשה, ובאו לבית דין להפרע מנכסים אלו אף על פי שהראשון קיים אין בית דין מגבין אותן מגוף הנכסים, אלא מן הפרות בלבד שמין להם.

יב, ט מת הראשון, ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו אין מגבין להם כלום: אפלו עשאן הפותיקי או שיחדן לאשתו בכתבתה אינן גובין מנכסים אלו כלום, אלא חרי הן שלשני.

יב, י שכיב מרע שאמר לאשה פנויה, נכסי ליה

ואחריו לפלוני, ועמדה ונשאת בעל לוקח הוא, ואין השני מוציא מיד הבעל. היתה אשת איש פשנאמר לה ואחריו לפלוני השני מוציא מיד הבעל, שפיון שזכת בנכסים על תנאי זה כשהיא נשואה, נמצא פאלו אמר לה בפרוש אחריו יקנה פלוני, לא הבעל.

יב, יא לפיכך אם מכרה נכסים אלו כשהיא תחת בעלה, ומתה תחת בעלה יעמדו נכסים ביד הלוקח: שאם יוציא בעל מיד לוקח, מפני שמכרה כשהיא נשואה, חרי השני מוציא מיד הבעל, והלוקח חוזר ומוציא מיד השני שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר; ואין בשלשתן מי שהוציא ממון אלא הלוקח, ולפיכך תעמד בידו.

יב, יב מעשה באחד שאמר נכסי לאמי, ואחריו ליורשי, והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בחיי הבעל ובחיי אם אביה, ואחר כך מתה הזקנה; ואמרו חכמים, אין הבעל יורש אותן הנכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זכת בהן האשה אלא אחר שמתה. אבל אלו הניחה הבת בן או בת היו יורשין הנכסים, שמשמע יורשיו ואפלו יורשי יורשיו. ואלו אמר ובשתימות הזקנה חרי הן לבתי מעבשו, היה הבעל יורש אותן אחר מיתת אשתו.

יב, יג הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו חרי הגוף שלבן מזמן השטר, והפרות לאב עד שימנות. לפיכך האב אינו יכול למכור, מפני שהן נתונין לבן; והבן אינו יכול למכור, מפני שהן ברשות האב.

יב, יד מת האב, והניח פרות מחברין לקרקע חרי הן שלבן, מפני שדעתו שלאדם קרובה אצל בנו. היו תלושין, או שהגיעו להבצר חרי הן שליורשין.

יב, טו עבר האב ומכר מבורין, עד שימנות. ובשימנות האב, מוציא הבן מיד הלוקח, ואם

היו שם פרות מחפרין, שמין אותם ללוקח ונותן הפן דמיהם; היו תלושין, או שהגיעו להבצר הרי הן שללוקח.

יב, טז עבר הפן ומכר אין ללוקח כלום, עד שיומות האב. מכר הפן בחיי האב, ומת הפן ואחר כך מת האב פשימות האב, יקנה הלוקח: שאין לאב אלא פרות, וקנין פרות אינו קנין חגוף.

יב, יז מתנת בריא שכתוב בה מהיום ולאחר מיתה הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינה קונה אלא לאחר מיתה: שמשמע דברים אלו שאף על פי שקנה חגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פרות אלא לאחר מיתה.

יב, יח שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין פיון שכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח שמתחיים הקנה

לו; ואינו זוכה אלא לאחר מיתה שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, שאין שטר לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן. יב, יט לפיכך אף על פי שאין כתוב בו מהיום ולאחר מיתה, קונה לאחר מיתה. וזה שפותבין בכל המתנות והממכרות מעכשו, ואף על פי שיש בשטר הזמן להרויח הדבר פותבין בו, אף על פי שאינו צריך.

יב, כ בריא שנתן מתנה, וכתב בשטר בחיים ובמות הרי זו מתנה גמורה מחיים, שהרי כתוב בה בחיים; וזה שכתב ובמות, כמו שאומר מעתה ועד עולם, וכמו נואי שטר הוא זה.

יב, כא הצדיקים הגמורים ואנשי מעשה, לא יקבלו מתנה מאדם; אלא בנתיים בה' ברוך שמו, לא בנתיבים; ורחי נאמר "ושונא מתנת יחיה".

הלכות שכנים

ענין אלו החלכות לידע דין חלוקת הקרקעות בין השתפין, וחרחוקת נזק כל אחד מהם משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר. ובאור כל הדינים האלו בפרקים אלו.

דין חלקה, בופה כל אחד מהן את חברו להבדיל בין חלקו וחלק חברו.

א,ג אחד מן השתפין שאמר לחברו במקום שאין בו דין חלקה, או בדבר שאי אפשר שיחלק כגון שפחה או פלי, מכר לי חלקה בכה וכה, או קנה ממני חלקי בשער הזה הדין עמו, וכו' פין את חנתבע למכר לחברו או לקנות ממנו.

א,ד אבל אם אין התובע רוצה לקנות, או לא ימצא כמה יקנה אינו יכול לכה את חברו לקנות ממנו, אפלו בשער הזה: שהרי חברו יכול לומר לו אין רצוני שאקנה, אלא שאמכר. א,ה לפיכך שני אחין, אחד עני ואחד עשיר, שהניח להם אביהם מרחין או בית חבד אם עשאו האב לשכר, השכר לאמצע כל זמן

הלכות שכנים פרק א

א,א אחד הקונה מחברו חצי שדהו, או שנים שקנו מאחד שדה, או שירשו, או שנתנה להן במתנה, או שהחזיקו בה מן החפקר או נכסי גר: כללו שלדבר כל שיש ביניהם שתפות בקרקע, ובקש אחד מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו אם יש באותה קרקע דין חלקה, בופה את שאר השתפין וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה, אין אחד מהן יכול לכה את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין.

א,ב כמה דברים אמורים, בשאין אחד מהן מכיר את חלקו במקום שהן שתפין בו, אלא יד בלן משתמשות בכל המקום; אבל אם היה כל אחד מהן מכיר חלקו אף על פי שאין בה

שִׁירָצוֹ לַעֲמֹד בְּשִׁתְפוּת; עֲשָׂאן הָאֵב לְעִצְמוֹ
אֵינּוּ יָכוֹל לִכְפֹּת אֶחָיו לְשֹׁכֵר אוֹתָם, אֲלֵא
מִשְׁתַּמְשִׁין בָּהֶם בְּדֶרֶךְ שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ אֲבִיהֶם. וְחָרִי
הָעֵשִׂיר אֹמֵר לָעֲנִי קַח לָךְ זֵיתִים, וּבֹא וַעֲשֵׂה
אוֹתָם בְּבֵית הַבֵּר, קִנְיָה לָךְ עֲבָדִים, וַיְבֹאֻ
וַיִּרְחֲצוּ בַמַּרְחֵץ. וְאֵין הָעֲנִי בּוֹשֵׁה אֶת הָעֵשִׂיר
לְקִנְיֹת חֵלְקוֹ; אֲלֵא אִם כֵּן אֹמֵר לוֹ קִנְיָה מִמֶּנִּי אוֹ
מִכֵּר לִי, וְחָרִינִי לְזֹה וְקוֹנְנָה, אוֹ מִזְכֹּר לְאַחֲרִים
וְקוֹנְנָה חֲדָיו עִמּוֹ.

א,ו אֹמֵר כָּל אֶחָד מֵהֶן אֵינִי קוֹנְנָה, אֲלֵא חָרִינִי
מִזְכֹּר חֵלְקִי מִזְכֹּרִין אוֹתָהּ לְאַחֲרִים. אֹמֵר כָּל
אֶחָד מֵהֶם אֵינִי מִזְכֹּר, אֲלֵא כָּל אֶחָד מֵהֶן רוֹצֵה
שִׁיקְנָה חֵלֶק חֲבֵרוֹ, אוֹ שָׂאִין אֶחָד מֵהֶן רוֹצֵה לֹא
לְקִנְיֹת חֵלֶק חֲבֵרוֹ וְלֹא לְמִכֵּר חֵלְקוֹ אֲלֵא יִשְׁאַרוּ
שִׁתְפוּן בְּגוֹף הֵיאָף הֵן עוֹשִׂין: אִם הִיא חֶמְקוֹם
עֲשִׂי לְשֹׁכֵר שׁוֹכְרִין אוֹתוֹ, וְחֹלְקִין שְׂכָרוֹ. וְאִם
אֵינּוּ עֲשִׂי לְשֹׁכֵר אִם חָצֵר הִיא, שׁוֹכְנִין בָּהּ
שָׁנָה שָׁנָה, שָׂאִי אֶפְשָׁר שִׁישְׁכְּנוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָד,
מִמֶּנִּי חֶזֶק רֵאִיָּה שְׁחָרִי אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה; וְאֵין
אָדָם עֲשִׂי לְמִרְחָ כָּל שְׁלוּשִׁים יוֹם לְפָנֹת מִחָצֵר
לְחָצֵר, אֲלֵא מִשָּׁנָה לְשָׁנָה.

א,ז וְאִם מְרַחֵץ הִיא, נִכְנָסִין לָהּ שְׁנֵיהֶם תְּמִיד
בְּכָל יוֹם. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁרֵאִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ
תְּמִיד, וְאֵינּוּ עֲשִׂי לְשֹׁכֵר, כְּגוֹן מְרַחֵץ אוֹ
שִׁפְחָה אוֹ סֶפֶר תּוֹרָה אֵינּוּ יָכוֹל לֹאמֹר לוֹ אֶתָּה
יוֹם וָאֲנִי יוֹם, שְׁחָרִי אֹמֵר לוֹ בְּכָל יוֹם אֲנִי
רוֹצֵה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּזֶה.

א,ח אֶחָד הַשׁוֹכֵר מִחֲבֵרוֹ מִקְצַת חָצֵר, אוֹ שָׂדֶה
שָׂאִין בָּהּ דִּין חֲלָקָה, אוֹ שְׁנִים שִׁשְׁכְּרוּ מִקוֹם
אֶחָד בְּשִׁתְפוּת כָּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ לִכְפֹּת אֶת
חֲבֵרוֹ וְלֹאמֹר לוֹ, אוֹ שֹׁכֵר מִמֶּנִּי חֵלְקִי אוֹ הַשֹּׁכֵר
לִי חֲלָקָה; וְאִם יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלָקָה, חֹלְקִין.

א,ט אֵיזָה הוּא דִּין חֲלָקָה, כָּל שֶׁאֵלֹו יִחָלֶק לְפִי
הַשְׁתַּפּוּן יִגִּיעַ לְפָחוֹת שִׁבְעָה חֵלֶק שְׁשָׁם הַכֹּל
קָרוֹי עֲלָיו; אֲבָל אִם אֵין שֵׁם הַכֹּל נִקְרָא עַל

חֲחָלָק, אֵין בָּהּ דִּין חֲלָקָה.

א,י בִּיצֵד: כָּל חָצֵר שָׂאִין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל
אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵינָהּ קְרוּיָה חָצֵר; וְכָל שָׂדֶה שָׂאִין
בָּהּ בְּדִי זְרִיעַת תְּשֻׁעַת קַבִּין, אֵינָהּ קְרוּיָה שָׂדֶה;
וְכָל גֶּנֶז שָׂאִין בָּהּ בְּדִי זְרִיעַת חֲצִי קַב, אֵינָהּ
קְרוּיָה גֶנֶז; וְכָל פֶּרֶדֶם שָׂאִין בוֹ בְּדִי זְרִיעַת
שְׁלֹשֶׁת קַבִּין, אֵינּוּ קְרוּי פֶּרֶדֶם.

א,יא לְפִיכָּךְ אֵין חֹלְקִין אֶת הַחָצֵר, עַד שִׁיחִיָּה
בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַשְׁתַּפּוּן;
וְלֹא אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שִׁיחִיָּה בָּהּ בֵּית תְּשֻׁעַת
קַבִּין לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא אֶת הַגֶּנֶז, עַד שִׁיחִיָּה
בָּהּ בֵּית חֲצִי קַב לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְלֹא אֶת
הַפֶּרֶדֶם, עַד שִׁיחִיָּה בוֹ בֵּית שְׁלֹשֶׁת קַבִּין לְכָל
אֶחָד וְאֶחָד.

א,יב בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל
וְכִינְצָא בָּהּ. אֲבָל בְּבָבֶל וְכִינְצָא בָּהּ, אֵין
חֹלְקִין אֶת הַשָּׂדֶה, עַד שִׁיחִיָּה בָּהּ בְּדִי חֲרִישַׁת
יוֹם לְזֶה וְחֲרִישַׁת יוֹם לְזֶה; וְלֹא אֶת הַפֶּרֶדֶם, עַד
שִׁיחִיָּה בוֹ שְׁשָׁה וּשְׁלוּשִׁים אֵילָנוֹת לְזֶה וּשְׁשָׁה
וּשְׁלוּשִׁים אֵילָנוֹת לְזֶה בְּדִי עֲבוּדַת אָדָם אֶחָד
בְּיוֹם אֶחָד; וְשָׂדֶה שֶׁמֶשְׁקִין אוֹתָהּ בְּדָלִי, עַד
שִׁיחִיָּה בָּהּ בְּדִי שְׁנֵימָלָא חַפְזָעַל יוֹם אֶחָד לְזֶה
וְיוֹם אֶחָד לְזֶה.

א,יג אֵין חֹלְקִין אֶת הַפֶּרֶקְלִין, וְלֹא אֶת הַמּוֹרָן,
וְלֹא אֶת הַשׁוּבָה, וְלֹא אֶת בֵּית הַבֵּר, וְלֹא אֶת
הַמְּרַחֵץ, וְלֹא אֶת הַטָּלִית, עַד שִׁיחִיָּה בְּכָל חֵלֶק
מֵהֶן בְּדִי לְזֶה וּבְדִי לְזֶה. אִם מְרַחֵץ חֵלְקוֹ, עַד
שִׁיחִיָּה בְּכָל חֵלֶק בְּדִי מְרַחֵץ; וְאִם שׁוּבָה, עַד
שִׁיחִיָּה כָּל חֵלֶק שׁוּבָה בְּפָנֵי עִצְמוֹ; וְכֵן בַּטָּלִית
וּבְשָׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים.

א,יד אֵין בָּהֶן בְּדִי לְזֶה וּבְדִי לְזֶה, מִעֲלִין אוֹתוֹ
בְּדָמִים, וְיֵשׁ לוֹ לֹאמֹר לְחֲבֵרוֹ, אוֹ מִכֵּר לִי אוֹ
קִנְיָה מִמֶּנִּי. אֹמֵר אֶחָד מֵהֶן חֵלֶק זֶה אֶפֶס עַל פִּי
שָׂאִין חֲחָלְקִין שׁוּוִים, וְאֲנִי אֶטַל אֶת הַפָּחוֹת,
וְטַל אֶתָּה אֶת הַיֵּתֵר אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שְׁחָרִי

אומר לו אין רצוני לקח מתנה, אלא הואיל ואין בה דין חלקה בשוה, הרי אנו מעלין אותה בדרמים.

הלכות שכנים פרק ב

ב, א חצרות הפפרים, שכל אחד ואחד בונה לו בית ונמצאת החצר שבין הבתים משתפת לכל בני הבתים הרי יש לכל פתח ופתח ארבע אמות לפניו, ברחב כל הפתח. והנשאר מן החצר אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות לכל שתף ושתף, חולקין אותה; ואם לאו, אין חולקין אותה, שכל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, אינה קרויה חצר כמו שבארנו.

ב, ב פיצר: היו שני שתפין, לזה שני בתים ולזה בית אחד זה שיש לו שני בתים, מודדין לו מן החצר ארבע אמות לכל בית ובית על רחב הפתח, אפלו היה עשר אמות; וזה שיש לו בית אחד, נותנין לו ארבע אמות ברחב פתחו לפני פתחו. והנשאר מן החצר אם יש בו שמונה אמות כדי שיהיה לזה ארבע אמות על ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות, חוץ משלפתחים יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות מזה, אין בה דין חלקה.

ב, ג בית שיש לו פתחים רבים מכל רוחותיו, יש לו ארבע אמות לכל רוח; ואם יחד לו פתח, אין לו אלא ארבע אמות בנגד פתחו.

ב, ד אכסדרה אם אפשר לו להכנס לתוכה במשאו, אין לה ארבע אמות; ואם לאו, יש לה ארבע אמות: שלא אמרו שיש לכל פתח ארבע אמות, אלא כדי לפרק משאו שם.

ב, ה בית שער או מרפסת, יש להם ארבע אמות; היו חמשה בתים פתוחים למרפסת, והמרפסת פתוחה לחצר אין לה אלא ארבע אמות.

ב, ו לול שלתרנגולים, אין לו ארבע אמות. בית

חציו מקנה וחציו אינו מקנה, בין שקרויו לפנים או כלפי חוץ אין לו ארבע אמות. בית סתום, יש לו ארבע אמות; פרץ את פצימיו, אין לו ארבע אמות.

ב, ז בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אין לו ארבע אמות בחצר; אלא אם יש בכל החצר ארבע אמות לזה, וארבע אמות לזה עד פתח הבית הזה חולקין. והזבל שלחצר, מתחלק לפי הפתחים; אבל האכסניה שלמלה, לפי בני אדם.

ב, ח השתפין שרצו לחלק דבר שאין בו דין חלקה, אף על פי שהן מפסידין את שמו חולקין. ובכתבי הקדש אף על פי שרצו, לא יחלקו. במה דברים אמורים, בכרף אחד; אבל בשתי בריכות אם רצו לחלק, חולקין.

ב, ט מקום שאין בו דין חלקה, שרצו השתפין לחלקו אף על פי שקנו מידם שרצו, כל אחד מהן יכול לחזור בו: שזה קנין דברים הוא, כמו שבארנו. אבל אם קנו מידם שזה רצה ברוח פלונית, וזה רצה ברוח פלונית אינן יכולים לחזור. וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו, וזה בעצמו והחזיק בחלקו אף על פי שלא קנו מידם, אין אחד מהם יכול לחזור בחברו.

ב, י האחין שחלקו, ועשו ביניהם גורל פיון שעלה הגורל לאחד מהן, קנו כלן: בהנחה שנעשת להם ששמעו זה מזה לדבר שהסבימו עליו, גמר כל אחד מהן ומקנה לחברו.

ב, יא האחין שחלקו, הרי הן פלקוחות זה מזה; ואין להם דרך זה על זה, ולא סלמות זה על זה, ולא חלונות זה על זה, ולא אמת המים זה על זה: שפיון שחלקו, לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק חברו.

ב, יב לפיכך יש לו לומר לאחיו, בשחיתת השדה הזאת בלה לאחד, היה מעביר בה אמת המים הזאת ממקום למקום; אבל עתה שנעשה

זֶה חֶלְקוֹ, יֵשׁ לִי לְהַסִּיר אֶמֶת הַמַּיִם מֵעָלַי. וְכֵן
סוֹתֵם הַחֲלוֹן הַמְשָׁקִיף עַל חֶלְקוֹ, וּבֹנֶה בְּצַד
הַסֵּלֶם, אֵף עַל פִּי שְׁהוּא מְבַטֵּל אֶת תְּשׁוּמִישׁוֹ.

בִּיג וְהוּא הָרִין בְּשָׁנִים שָׁקְנוּ שָׂדֶה מֵאַחַד,
וְחֶלְקוֹ לֹא נִשְׁאַר לְאַחַד מֵהֶם זְכוּת בְּחֶלֶק חֵבְרוֹ,
וּמִפְסִיק אֶמֶת הַמַּיִם מִחֶלְקוֹ, וְסוֹתֵם הַחֲלוֹנוֹת.
אֲבָל שָׁנִים שָׁקְנוּ שָׂדֶה מִשְׁנֵי אֲחִים, אוֹ מִשְׁנֵי
אֲנָשִׁים אֵין לְאַחַד מֵהֶם לְהַפְסִיק אֶמֶת הַמַּיִם,
וְלֹא לְשָׁנוֹת דָּבָר מִן הַנְּזָקִים שֶׁחֲחִזְקוּ בָּהֶן
הַמּוֹכְרִין.

בִּיד חֲצֵר הַשְּׂתָפִין שִׁישׁ בָּהּ דִּין חֶלְקָה, אוֹ
שֶׁחֶלְקוֹהָ בְּרִצּוֹנָם אֵף עַל פִּי שְׁאִין בָּהּ דִּין חֶלְקָה
יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לְכַף אֶת חֵבְרוֹ לְבָנוֹת הַכּוֹתֵל
בְּאַמְצֵעַ, כִּדִּי שְׁלֹא יֵרָאֶה חֵבְרוֹ בְּשַׁעַה
שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ: שֶׁהִזָּק רָאִיָּה, הִזָּק הוּא; וְאֵין
לוֹ חֲזָקָה בְּחֶצֶר, אֲלֹא אֵף עַל פִּי שֶׁעָמְדוּ בָּהּ
שָׁנִים רַבּוֹת בְּלֹא מַחְצָה, בּוֹפְחוֹ לַעֲשׂוֹת מַחְצָה
בְּכָל יַעַת שְׁיִרְצָה.

בִּטוֹ רַחֲב מְקוֹם הַכּוֹתֵל, מִשְׁלֹשְׁנֵיהֶם. וְכַמָּה
יִהְיֶה רַחֲבּוֹ, חֶפֶל בְּמִנְהַג הַמְּדִינָה, וְאֶפְלוּ נִחְגּוּ
לַעֲשׂוֹת מַחְצָה בֵּינֵיהֶם בְּקָנִים וּבְחֻצִּין, וּבְלִבְדִּי
שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהּ אֲוִיר שְׁיִסְתַּכֵּל בּוֹ וְיִרָאֶה אֶת
חֵבְרוֹ.

בִּטוֹ כַּמָּה גְּבֵה הַכּוֹתֵל, אֵין פְּחוֹת מֵאַרְבַּע
אַמּוֹת; וְכֵן בְּגִנָּה, בּוֹפְחוֹ לְהַבְדִּיל גִּנָּתוֹ מִגִּנַּת
חֵבְרוֹ בְּמַחְצָה גְּבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים. אֲבָל
בְּבִקְעָה, אֵין צָרִיךְ לְהַבְדִּיל בְּקַעְתּוֹ מִבְּקַעַת
חֵבְרוֹ אֲלֹא בְּמִקּוֹם שְׁנִיחָגוֹ.

בִּיז רִצָּה לְהַבְדִּיל בְּקַעְתּוֹ מִבְּקַעַת חֵבְרוֹ בּוֹנֵם
לְתוֹף שְׁלֹו, וּבֹנֶה, וְעוֹשֶׂה חֲזִית כְּמוֹ אִמָּה בְּסִיד
מִבְּחוּץ, כִּדִּי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַכּוֹתֵל שְׁלֹו; לְפִיכָּךְ אִם
נָפַל הַכּוֹתֵל, הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלֹו. וְאִם עָשׂוּ
מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם בּוֹנִים הַכּוֹתֵל בְּאַמְצֵעַ, וְעוֹשִׂין
חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן; לְפִיכָּךְ אִם נָפַל הַכּוֹתֵל,
הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלֹו שְׁנֵיהֶן.

בִּיח הַמּוֹכֵר גִּנָּה לְחֵבְרוֹ סֵתֵם, וְהִיתָה מְעַרְבֶת
עִם גִּנּוֹת אֲחֵרוֹת בּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְבָנוֹת אֶת
הַכּוֹתֵל בֵּינֵיהֶם, וְאֶפְלוּ בְּמִקּוֹם שְׁנִיחָגוֹ שְׁלֹא
לְגִדֵּר בְּגִנּוֹת. אֲבָל אִם מָכַר בְּקַעַת סֵתֵם אֵין
מַחֲיִבִּים אוֹתוֹ לְגִדֵּר, אֲלֹא בְּמִקּוֹם שְׁנִיחָגוֹ.

בִּיט מְקוֹם שְׁנִיחָגוֹ לְבָנוֹת הַכּוֹתֵלִים הַמְּבַדִּילִין
בְּחֲצֵרוֹת אוֹ בְּגִנּוֹת בְּאֲבָנִים שְׁאִין גְּזִית, זֶה
נּוֹתֵן שְׁלֹוֶשֶׁה טַפָּחִים וְזֶה נּוֹתֵן שְׁלֹוֶשֶׁה טַפָּחִים;
בְּגִזִּית, זֶה נּוֹתֵן טַפָּחִים וּמַחְצָה וְזֶה נּוֹתֵן טַפָּחִים
וּמַחְצָה; בְּכַפִּיסִין, זֶה נּוֹתֵן טַפָּחִים וְזֶה נּוֹתֵן
טַפָּחִים; בְּלִבְנִים, זֶה נּוֹתֵן טַפַּח וּמַחְצָה וְזֶה נּוֹתֵן
טַפַּח וּמַחְצָה. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלֶּה, עֲבִי הַכּוֹתֵל
עִם הַסִּיד.

בִּכ וְהוּאִיל וּמְקוֹם הַכּוֹתֵל מִשְׁלֹשְׁנֵיהֶם אִם נָפַל
הַכּוֹתֵל, חֲרִי הַמְּקוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלֹו שְׁנֵיהֶם. וְאֶפְלוּ
נָפַל לְרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שִׁפְנָה אֶחָד מֵהֶן אֶת
כָּל הָאֲבָנִים לְרִשּׁוֹתוֹ, וְטָעַן שֶׁמָּכַר לוֹ חֵבְרוֹ
חֶלְקוֹ, אוֹ נָתַנוּ לוֹ בְּמִתְנָה אֵינוֹ נֶאֱמָר; אֲלֹא חֲרִי
הֵן בְּרִשּׁוֹת שְׁנֵיהֶם, עַד שְׁיָבִיא רָאִיָּה.

הַכּוֹתֵל שְׁכָנִים פָּרָק ג

ג,א כּוֹתֵל חֲצֵר הַמְּבַדִּיל בֵּין שְׁנֵי שְׂתָפִין שְׁנִפֵּל
יֵשׁ לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם לְכַף אֶת חֵבְרוֹ לְבָנוֹתוֹ
עַד גְּבֵה אַרְבַּע אַמּוֹת, כִּדִּי שְׁלֹא יֵרָאוּ זֶה אֶת
זֶה; אֲבָל יִתֵּר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵין מַחֲיִבִּין
אוֹתוֹ.

ג,ב רִצָּה הָאֶחָד וְהַגְּבִיָּה הַכּוֹתֵל יִתֵּר עַל אַרְבַּע
אַמּוֹת אִם בָּא חֵבְרוֹ וּבָנָה כּוֹתֵל אַחֵר גְּבוּהָה
כְּנֻגַּד הַכּוֹתֵל שְׁפִינִיחָן, מַחֲיִבִּין אוֹתוֹ לְתֵן חֶלְקוֹ
בְּגִבָּה שֶׁכְּנֻגַּד כּוֹתֵלוֹ.

ג,ג פִּיצֵד: בָּנָה הָאֶחָד כּוֹתֵל שְׁפִינִיחָן, וְהַגְּבִיָּה
עָשָׂר אַמּוֹת, וּבָא חֵבְרוֹ וּבָנָה כּוֹתֵל אֶחָד כְּנֻגַּד
אוֹ בְּצִדוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית, וְהַגְּבִיָּה הַכּוֹתֵל הָאֶחָד
שֵׁשׁ אַמּוֹת מַחֲיִבִּין אוֹתוֹ לְתֵן חֶלְקוֹ בְּשִׁתִּי
הָאֻמּוֹת שֶׁחוֹסִיף עַל הָאַרְבַּע: שְׁחָרִי נִרְאֶה
מִמַּעֲשָׂיו שְׁהוּא רוֹצֵה בָּהֶן.

ג, וכן אם חקק בראש הכותל שביניהן מקום להניח בו הקורות, או שבנה עליו קורה גדולה שהקורות נשענין עליה מחיבין אותו לתן חלקו בישש האמות בלן שהוסיף חברו על הארבע, אף על פי שלא בנה בנגד כל הכותל: שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בכל הגבה הנה.

ג, אחר מן השתפין שבנה הכותל המבדיל בינו ובין חברו עד ארבע אמות, ותבע חברו לתן חלקו בהוצאה, ואמר נתתי חלקי הרי זה בחזקת שנתן, ונשבע הסת שנתן ונפטר: עד שיביא התובע ראיה שלא נתן.

ג, אבל אם בא לתבע אותו לתן חלקו בהוצאת שאר הגבה שהוסיף על ארבע אמות, מפני שפמד לו או בנגדו, ואמר נתתי אינו נאמן, אלא חברו נשבע בנקיטת חפץ שלא נתן לו, ונוטל ממונו, כדין כל הנשבעין ונוטלין: עד שיביא ראיה זה שנתן לו.

ג, מי שהיתה לו חרבה בין חרבות חברו, ועמד חברו וגדר רוח ראשונה ושניה ושלישית, עד שנמצאת חרבה זו מקפת גדר משלוש רוחותיה אין מחיבין אותו לתן מן ההוצאה כלום, שהרי לא הועיל לו וחרו חרבתו פתוחה לרשות הרבים בשחיתה.

ג, לפיכך אם גדר לו רוח רביעית, עד שנמצאת חרבתו מקפת גדר מגלגלין עליו את הכל, ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה בארבע הרוחות עד ארבע אמות: ובלבד, שיהיה מקום הכותל שלשניהם. אבל אם היה הכותל שלזה שבנה, ובחלקו בנה יראה לי שאין מגלגלין עליו אלא דבר מועט כמו שיראו הדיינים, שהרי אינו יכול להשתמש בכותלים.

ג, וכן אם הנקף עצמו, הוא שגדר רוח רביעית הרי גלה דעתו; ונותן חצי ההוצאה שלשלוש רוחות, אם היו הכותלים שלשניהם. וכן כל פיוצא בזה.

ג, שני בתים זה בצד זה, והיו גגיהן עשויין לדירה, אפלו היו בשני צדי רשות הרבים זה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו, וזה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו: זה שלא בנגד זה ומעדיף, כדי שלא יראו זה את זה. ואף על פי שבני רשות הרבים רואין אותן, יכול כל אחד מהן לומר לחברו, אלו אין רואין אותי אלא ביום בעת שאעמד על גג, ואתה רואה אותי תמיד.

ג, יא גג הסמוך לחצר חברו, עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות. אבל בין גג לגג משאר הגגין, אינו זקוק לארבע אמות, שאין בני אדם דרין בגגות, לפיכך אין בגגות חזק ראיה; אבל צריך לעשות מחצה בין שני הגגין גבוהה עשרה טפחים, כדי שיתפס אותו בגגב אם נכנס לרשותו.

ג, יב שתי חצרות זו למעלה מזו, לא יאמר העליון הריני בונה מפנגדי ועולה; אלא בונים שניהם מלמטה ועולה, ובונה העליון לבדו מפנגדו ולמעלה. ואם היתה חצרו למעלה מגגו שלחברו, אין העליון זקוק לתחתון כלל.

ג, יג מי שהיה בותר סמוך לגגת חברו, ונפל בופין אותו לפנות אבניו. אמר לו הגיעוף, וחרו חן שלך אין שומעין לו. ואם רצה בהן בעל הגגת, ואמר לו הין אם פנה אותם קנה, ואינו יכול לחזור בו; ואפלו אמר לו הא לך יציאותיה, ואטל אבני אין שומעין לו. אבל אם לא פנה לא קנה, שלא אמר לו אלא לדחותו.

ג, יד חמש גגות המספקות מים ממועין אחד, ונתקלקל המועין בלן מתקנות עם העליונה. נמצאת התחתונה מתקנת עם בלן, ומתקנת לעצמה; וחראשונה אינה מתקנת עם השניה, ולא משניה ולמטה.

ג, טו וכן חמש חצרות ששופכות מים לביב אחד, ונתקלקל הביב בלן מתקנות עם

התחתונה. נמצאת העליונה מתקנת עם כלי, ומתקנת לעצמה; והתחתונה אינה מתקנת עם השניה לה, ולא מושגת ולמעלה.

ג, טז בני הנגר משקין על הסדר: רצה אחד מהן לספר כדי שיחזיר לו המים וישקה תחלה, ואחר כך יפתח, ואחר רוצה להשקות תחלה כל המתגבר זכה. ובור הקרוב לאמה מתמלא ראשון, מפני הרבי שלום.

הלכות שכנים פרק ד

ד, א מי שהיתה לו עליה למעלה מביתו שלחברו, ונפל פותל מפותלי הבית אין בעל העליה נותן לו ביציאותיו כלום, וכופה את בעל הבית לבנותו פשהיה; אבל אין בעל הבית כופה לבעל העליה לבנות פותל עליה שנפל. והתקרה שלבית, הרי היא שלבעל הבית; והמעזבה שעל התקרה, הרי היא שלבעל העליה.

ד, ב נפלו שתיהן, הבית והעליה הרי שניהם חולקין בעצים ובאבנים ובעפר. ואם נשתברו מקצת האבנים, רואין איזו ראויות להשתבר, אם אבני הבית, או אבני העליה; ודבר זה יודע מדרד הנפילה: אם נפל העליון על התחתון והרסו, או נשטט התחתון ונפל העליון ונהרס. ואם אינן יודעין כיצד נפל, חולקין האבנים השלמות והשבורות.

ד, ג אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות הבית כדי שיבנה עליה על גביו, וחוא אינו רוצה הרי בעל העליה בונה את הבית פשהיה, ויזשב ודר בתוכו עד שיתן לו את כל יציאותיו; ואחר כך יצא ויבנה עליה, אם רצה. ואם אין אחד מהן יכול לבנות בעל העליה נוטל שלישי חקרקע, ובעל הבית שני שלישים.

ד, ד רצה בעל הבית לבנות ביתו, בונה אותו פשהיה. ואם בא לשנות בפותלים אם חזק אותן והרבה ברחפן יתר ממה שהיו, שומעין

לו; רצה למעט ברחפן או לפחת מחזקו, כגון שהיו אבנים ובקש להחזירן לבנים וכיוצא בזה אין שומעין לו.

ד, ה בא לשנות התקרה לקורות כבדין וחזקין, שומעין לו; פחות ממה שהיו, אין שומעין לו. הרבה בחלונות או שהוסיף בגבה הבית, אין שומעין לו; מעט בחלונות או שמועט בגבה הבית, שומעין לו.

ד, ו וכן בעל העליה בונה אותה, אם רצה פשהיה. ואם בא לשנות את הפותלים להרחיב ולחזק אין שומעין לו, מפני שהוא מכביר על פותלי התחתון; אבל למעט מהן, שומעין לו.

ד, ז וכן בקורות תקרת העליה אם שנה אותם לקלים ממה שהיו, שומעין לו; לכבדים מהן, אין שומעין לו. הרבה בחלונות או שמועט בגבה העליה, שומעין לו; אבל אם מעט בחלונות או שהרבה בגבהה, אין שומעין לו.

ד, ח נדלדלו קורות הבית, ויירדו לאויר הבית אם הגיעו לתוף עשרה טפחים, סותר ובונה; ואם לא הגיעו, יכול בעל העליה לעכב עליו. ואפלו אמר לו בעל הבית הריני אשבר לך מקום כדי שתדור בו עד שאתקן התקרה אין שומעין לו, שהרי אומר לו אין מרצוני שאטרח ממקום למקום כדי שתתקן אתה את ביתך.

ד, ט התנו ביניהם על דבר זה אם נשאר בגבה הבית כל שיקח אדם חבלה בינונית על ראשו, ויפגם בה תחת קורות אלו שנעקמו אינו סותר; ואם אינו יכול להפגם בה, עד שיכף את ראשו סותר ומתקן ובונה. ואין בעל העליה יכול לעכב, שהרי התנו ביניהם תחלה.

ד, י בית הכד שהוא פנוי בעבי החר, וגנת אחד על גביו, ונפחתו שמי בית הכד בארבעה טפחים או יתר הרי בעל הגנה יורד וזורע

למטה, עד שיעשה זה לבית ברוך פיפיו, ויתקן העליון קרקע גנתו, ויזרע כל גנתו.

ה, יא שתי גנות זו על גבי זו, והירק בנתיב בגובה עבי הארץ שפיניהם כל שהעליון יכול לפשט את ידו ולטל אותו מעיקרו, הרי הוא שלו, ובלבד, שלא יאנם עצמו; והשאר, שלתחתון. הנה מגיע לנזפו, ואינו מגיע לעיקרו לא וטל העליון; ואם נטל, אין מוציאין מידו. אבל האילן העומד על המצר אף על פי שהוא נוטה לתוף שדה אחד מהן, הרי שניהם חולקין בפרותיו.

ה, יב שטח נחר זיתיו, ושתלם בתוף שדה חברו, ואמר חלה זיתי אני נוטל אין שומעין לו, משום ישוב הארץ; אלא יעמדו במקומן. ואם עקרון הנחר בגושיהן כששתלן יחלקו הפרות בעל השדה עם בעל הזיתים, כל שלוש שנים; ולאחר שלוש, הכל לבעל השדה. ואם לא נעקרו בגושיהן, הכל לבעל הקרקע מיד.

ה, יג פיוצא בו המזכר זיתיו לעצים אם פסק עמו לקץ מיד כל הפרות שיעשו, הרי הן לבעל הקרקע; ואם התנה עמו שיקץ כל זמן שירצה הרי כל הפרות שיוציאו, לבעל העצים. מבר סתם אם עשו פחות מרביעית לסאה חוץ מן ההוצאה, הרי אלו שלבעל הזיתים; עשו רביעית לסאה חוץ מן ההוצאה, הרי אלו יחלקו.

הלכות שכנים פרק ה

הא חצר השתפין כל אחד מהן כופה את חברו לעשות לה בית שער ודלת, וכן כל הדברים שהחצר צריכה להם צרך גדול, או דברים שנהגו בני המדינה לעשותם. אבל שאר הדברים, כגון ציור וכיור וכיוצא בהן אינו כופהו. עשה אחד מהן מעצמו אם יגלה השני דעתו שנוח לו במה שעשה חברו, מגלגלין עליו את הכל ונותן חלקו בהוצאה.

ה, ב מי שיש לו בית בחצר אחרת בני חצר משעבדין אותו לעשות עמהם דלת ונגר ומנעול, אבל בשאר הדברים אין משעבדין אותו; ואם היה שריו עמהם באותה חצר, משעבדין אותו על הכל.

הג, אחד מן השתפין בחצר שבקש להעמיד בה בהמה או רחים, או לגדל בה תרנגולין חברו מעבב עליו. וכן שאר הדברים שאין דרך אנשי המקום לעשותן בחצרותיהן, בכלן השתפין מעבבין זה על זה חוץ מן הכביסה, לפי שאין דרכן שלבנות ישראל להתבזות על גב הנזהר.

ה, ד אחד חצר השתפין, ואחד מבוי שאינו מפלש כל בני המבוי מעבבין זה על זה שלא להשתמש במבוי, אלא בדברים שדרך בני המדינה להשתמש בהן במבואות.

ה, ה אחד מן השתפין בחצר שהעמיד בהמה או רחים וכיוצא בהן בחצר, ולא מחה בו שתפו הרי זה מעבב עליו, כל זמן שירצה. ואם העמיד בפני בהמה זו וכיוצא בה מחצה גבוהה עשרה טפחים, החזיק: שהשתפין מקפידין על המחצה; והואיל והניחו, מחל.

ה, ו במה דברים אמורים, בחצר השתפין. אבל בחצר חברו אפלו העמיד בהמתו ועשה לה מחצה, לא החזיק: שהדבר ידוע שאין זו אלא דרך שאלה. והוא חזין לכל מעמיד תנור וכירים ומגדל תרנגולין וכיוצא בהן שאם תאמר החזיק, אין לך אדם שמשאיל מקום לחברו.

ה, ז אחד מן השתפין שבקש לפתח לו חלון בתוף ביתו לחצר חברו מעבב עליו, מפני שמסתכל בו ממונו; ואם פתח, יסתם. וכן לא יפתחו השתפין בחצרן פתח בית כנגד פתח בית, או חלון כנגד חלון; אבל פותח אדם לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, מפני שהוא אומר לו חריני באחד מבני

רשות הרבים שראין אותה.

הח אף על פי כן לא יפתח אדם חנות בנגד פתח חצר חברו, שזה הזקן קבוע תמיד: שחרי בני רשות הרבים עוברים ושבים; וזה יושב בחנותו כל היום, ומביט בפתח חברו.

הט אחד מן השתפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת, אינו יכול לפתח פתחו לחצר השתפין שלו. אפלו בנה עליה על גג ביתו לא יעשה לה פתח לתוך החצר, לפי שמרבה עליהן את הדרך: שחרי היה לזה שבן אחד, ונעשו לו שכנים הרבה. אבל פותח הוא פתח העליה לתוך ביתו; ואם רצה לחלק חדרו לשנים, חולק.

הי מבאן אתה למד שאחד מן השתפין שהביא אצלו לביתו אנשי בית אחר יש לחברו לעבב עליו, מפני שמרבה עליו את הדרך. וכן השוכר ביתו לבעל בית אחר, והביא עמו קרוביו ומידעיו לשכן עמו באחד בבית זה חרי המשפיר מעבב עליו.

היא היה פתח שלאחד מן השתפין קטן, אינו יכול להרחיבו שחרי שתפו אומר לו בפתח קטן אני יכול להסתיר ממך בשעת תשמישי, ואיני יכול להסתיר ממך בפתח גדול. וכן אם היה הפתח גדול, לא יעשנו שנים שהוא אומר לו בפתח אחד אני יכול להסתיר, בשנים איני יכול.

היב אבל מי שיש לו פתח קטן לרשות הרבים, ורצה להרחיבו, או היה רחב, ורצה לעשותו שנים אין חברו שבנגדו מעבב עליו; ואין צריך לומר בני רשות הרבים, שאינן יכולין לעבב עליו.

היג בופין בני מבוי זה את זה לעשות להן לחי וקורה למבוי. ומי שיש לו פתח במבוי אין בני מבוי בופין אותו לעשות דלת למבוי, שיכול לומר רצוני שאפנם בחבלתי עד פתחי.

ומבוי המפלש לרשות הרבים, ובקשו בני המבוי להעמיד להם דלתות בני רשות הרבים מעבבין עליהם, שפעמים דוחקין הרבים ונכנסין בו.

היד מי שפקש לפתח לו פתח במבוי שאינו מפלש בני מבוי מעבבין עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך; ואם היה מבוי מפלש, פותח כל פתח שירצה לכתחלה.

הטו היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפלש, חרי זה פותחו בכל עת שירצה; ואם פרץ את פצימיו, בני המבוי מעבבין עליו.

הטז וכן אחד מבני מבוי שפקש לסתם פתחו, ולחזירו למבוי אחר בני המבוי מעבבין עליו, שפא יבוא להן מים ומתמזג מחלקן מן המים הקצוב על בני המבוי. לפיכך מקום שאין המים קצוב על בני המבוי, חרי זה סותם פתחו בכל עת שירצה.

היז חמש חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפלש כלן משתמשות עם החיצונה, והחיצונה משתמשת לעצמה. וכן השניה משתמשת לעצמה, ומשתמשת עם החיצונה, ואינה משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת עם כלן, ומשתמשת לעצמה.

היח לפיכך אם בנה בעל השניה אצטבה בנגד פתחו, וסתמו אין החיצונה יכולה לעבב עליו. אבל כל הפנימיות מעבבות עליו, מפני שמרבה להן בארץ הדרך, שחרי מקיפין האצטבה. וכן בעל השניה שפתח לחצרו פתח שני בינו ובין החיצונה אין החיצונה מעבבת עליו, שאין לה להשתמש אלא מפתחה ולחוי; אבל אם פתח פתח השני בינו ובין השלישית הפנימיות מעבבות עליו, שאין לו להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו הראשון ולחוי. וכן חרין בכלן.

27 Jul	ראשון Sunday	ב 2	בבלי: עבודה זרה לט ירושלמי: כתובות לא תוספתא: עדיות ג ב"ך: משלי יא-יב רמב"ם: זכיה ומתנה יא	נץ החמה..... 5:49 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:25 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:37 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:28	עלות השחר..... 4:36 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:49 סו"ז תפלה - מג"א . 10:13 שקיעה..... 8:15
28 Jul	שני Monday	ג 3	בבלי: עבודה זרה מ ירושלמי: כתובות לב תוספתא: עבודה זרה א ב"ך: משלי יג-יד רמב"ם: זכיה ומתנה יב	נץ החמה..... 5:50 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:25 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:37 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:27	עלות השחר..... 4:37 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:49 סו"ז תפלה - מג"א . 10:13 שקיעה..... 8:14
29 Jul	שלישי Tuesday	ד 4	בבלי: עבודה זרה מא ירושלמי: כתובות לג תוספתא: עבודה זרה ב ב"ך: משלי טו-טז רמב"ם: שכנים א	נץ החמה..... 5:51 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:26 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:38 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:26	עלות השחר..... 4:38 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:50 סו"ז תפלה - מג"א . 10:14 שקיעה..... 8:13
30 Jul	רביעי Wednesday	ה 5	בבלי: עבודה זרה מב ירושלמי: כתובות לד תוספתא: עבודה זרה ג ב"ך: משלי יז-יח רמב"ם: שכנים ב	נץ החמה..... 5:52 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:26 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:38 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:25	עלות השחר..... 4:39 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:50 סו"ז תפלה - מג"א . 10:14 שקיעה..... 8:12
31 Jul	המישי Thursday	ו 6	בבלי: עבודה זרה מג ירושלמי: כתובות לה תוספתא: עבודה זרה ד ב"ך: משלי יט-כ רמב"ם: שכנים ג	נץ החמה..... 5:53 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:27 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:38 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:24	עלות השחר..... 4:40 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:51 סו"ז תפלה - מג"א . 10:14 שקיעה..... 8:11
1 Aug	ששי Friday	ז 7	בבלי: עבודה זרה מד ירושלמי: כתובות לו תוספתא: עבודה זרה ה ב"ך: משלי כא-כב רמב"ם: שכנים ד	נץ החמה..... 5:54 סו"ז קר"ש - גר"א... 9:27 סו"ז תפלה - גר"א.. 10:38 צה"כ לשיטת ר"ת..... 9:23	עלות השחר..... 4:41 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:51 סו"ז תפלה - מג"א . 10:14 שקיעה..... 8:10
Candle Lighting 7:52 הדלקת הנרות 					
2 Aug	שב"ק Shabbos	ח 8	בבלי: עבודה זרה מה ירושלמי: כתובות לו תוספתא: עבודה זרה ו ב"ך: משלי כג-כד רמב"ם: שכנים ה	Shabbos Chazon עלות השחר..... 4:42 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:51 סו"ז תפלה - מג"א . 10:15 שקיעה..... 8:09	
Shabbos Ends 9:22 זמן מוצש"ק 					

דורך תיקון חצות דערמאנט מען פאר'ן אייבערשטן די טובות וואס ער האט
צוגעזאגט צו טון פאר די אידן.
(ספר המדות אות תפלה סימן נ"ח)